Călin Popescu

Suveniruri lăuntrice

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
POPESCU, CĂLIN
Suveniruri lăuntrice / Călin Popescu. - Piteşti : Mediaprint, 2018
ISBN 978-606-94368-4-4
821.135.1

Călin Popescu

Suveniruri lăuntrice

Piteşti, 2018

În presă, zilele şi anii trec în goană. Dincolo de tăvălugul ştirilor cotidiene şi al senzaţionalului de moment, de unele subiecte rămâi oarecum legat, marcându-ţi cumva, prin întâlniri ori reuşite jurnalistice, devenirea profesională şi cea umană. Redând – fie şi în grabă, mai întotdeauna – experienţele tale sau pe ale altora, unele articole îţi vorbesc în mod neaşteptat sau vorbesc pentru tine. Prin altele pur şi simplu dobândeşti şi împărtăşeşti un strop de cunoaştere, sau oferi o clipă de destindere. Şi aceasta e o funcţie a presei şi, chiar dacă poate părea periferică, ea poate fi uneori mai importantă şi de mai mare impact, direct sau indirect.

Volumul de faţă este încă o selecţie de astfel de mostre şi frânturi de viaţă, cu încărcături diferite. De fiecare dată, o astfel de culegere pare a fi ultima, cum şi o naştere pare ultima – totuşi, ceva te mai poate face ulterior să crezi că aceea n-a fost totul şi, chiar fără a a aduce ceva nou, ai putea defini mai bine, prin încă o suită de „instantanee în tranziţie”, imaginea-document a prezentului tău, alcătuită, într-o măsură mai mică sau mai mare, din astfel de întâlniri diverse, ca un fel de „călătorie între călătorii”, nu doar spaţiale, în lume, ci chiar şi călătorii interioare.

Autorul

Celor ce mi-au fost colegi întru nobila misiune civică a profesiei de ziarist

Cu Dacia 1300, la Cabo da Roca

Cătălin Filip, membru piteştean al clubului Retromobil, e deja cunoscut cititorilor *Curierului* pentru călătoria sa, în urmă cu câţiva ani, cu o Dacie 1300 din 1975, până la cel mai nordic punct al Europei, Nordkapp – Norvegia. Zilele trecute, cu aceeaşi Dacie, eroul nostru a mers şi până la celălalt capăt al Europei, Cabo da Roca – Portugalia, cel mai vestic punct al continentului. Călătoria a durat 10 zile, cu două popasuri mai lungi, la dus, când a vizitat, cu soţia, oraşele Bordeaux şi Lisabona. Traseul a fost: Ungaria (prin Budapesta şi Györ) – Austria (prin Nickelsdorf, cu prima înnoptare la Viena, rezervată de fiu, de acasă) – Germania (pe la München, Augsburg şi Stuttgart)– Franţa (înnoptare în Limoges, apoi o vizită de o jumătate de zi în Bordeaux) – Spania (prin Salamanca şi Caceres) – Portugalia (pe la oraşul istoric Elvas, apoi Lisabona) şi întoarcere cu un traseu mai sudic prin Germania – pe la Lindau, la superbul Lac Constanţa, la graniţa cu Elveţia. Maşina a fost alimentată cu GPL, în afară de teritoriul Spaniei, unde a mers pe benzină. Citiţi mai jos câteva din impresiile temerarului şofer şi pasionat de Dacii.

Stresul defecţiunilor

Plecasem cu o mulţime de piese de rezervă la mine, dar probleme am avut cu alte piese. Primul incident l-am avut la

Nickelsdorf: s-a rupt maneta schimbătorului de viteze. Mi se mai rupsese deja o dată, într-un drum făcut spre Polonia, pe la Sibiu. Atunci, cineva mi-o sudase şi îmi băgase o ţeavă cu un ax pe levier, însă nu până jos. Acum, tocmai de acolo mi s-a retezat, aşa că era mai rău – nici nu-mi venea să cred. La graniţa dintre Ungaria şi Austria, se mai fac controale, şi îngustaseră autostrada la o bandă, pe care maşinile mergeau, una după alta, pe vreo 2 km. Maneta mi se tot ducea în faţă şi, când s-a rupt, a rămas în a treia. A trebuit să o ţin pe ambreiaj, că nu puteam s-o mai scot din viteză. Când se mişcau cei din faţă, o turam puţin mai mult, fiind în a treia. Era şi căldură, şi mi-a fiert şi motorul. Am împins-o într-o parcare rău famată de acolo – se zicea că e plin de borfaşi care îţi înţeapă roţile, îţi fură nu-ştiu-ce. Şi am încercat să caut să-i bag un prezon, ceva, dar până la urmă am pus o şurubelniţă – era mai joasă, când schimbam vitezele, dar în rest, n-aveam treabă, fiindcă pe autostrăzi o lăsam într-a patra. La 200 m distanţă, unde am plătit taxa pentru Austria, era, într-o benzinărie, un TIR cu număr de Bacău. Am întrebat dacă n-are un prezon, dar omul – amabil – până la urmă a găsit doar o şurubelniţă mai mare. Mi-a dat-o gratis, iar eu i-am dat o bere – aveam nişte Timişoreana la mine. Am mai pus o bucşă şi deja începea să arate normal. Eram la 900 km de Piteşti şi incidentul chiar mă cam demoralizase. Mă gândeam ce puteam fac acum, că mai aveam 3.000 de km de mers, plus 4.000 la întoarcere. Dar mi-am zis: la asta, n-are ce să se mai strice. Dacă se rupea şi şurubelniţa, găseam alta – ba, mă gândeam chiar că o să găsesc un atelier pe drum, s-o repar. Motorul nu fiersese nici el în aşa fel încât să arunce toată apa, ci doar se umpluse borcanul: când am oprit-o, apa s-a retras şi n-am avut probleme. Apoi, aproape de Stuttgart, când se mergea chiar bară la bară, că lumea se întorcea de la lucru, spre case, cu viteze mici, şi în pantă, îmi era teamă că iar se va încălzi, dar am trecut cu bine de moment. Apoi, şi la întoarcere, între Spania şi Franţa, GPS-ul m-a băgat pe nişte pante, la 1.000 m altitudine

(o zonă prin Pirinei, oarecum ca prin Apusenii noştri, cu nişte pe drumuri înguste), dar n-au fost probleme, că era răcoare. În rest, undeva prin Ţara Bascilor, am mai băgat nişte vaselină pe la roţile din spate, pentru că avea, aşa, un fel scârţâit, şi mi-am zis: nu cumva să fie de la rulmenţi. Şi, pe drumul pe întoarcere, m-a mai supărat electromotorul: într-o dimineaţă, când să pornesc, dau la cheie şi nimic. La maşina mea, ridici capota, ca să mai împingi în el. Ei, mi-a mai făcut aşa de 4 ori, până acasă. Deci nu mereu, ci probabil când nu se aşezau bine cărbunii pe perie. În plus, am mai avut o problemă la ambreiaj, prin Spania: atunci când plecam de pe loc, aveam uneori nişte trepidaţii, care bănuiesc că erau de la disc. Asta era deci un stres, pentru că ar fi fost o problemă mare dacă mă lăsa discul de ambreiaj – trebuia să pierzi timp, să chemi o platformă, că n-o puteai face acolo, în drum. De aceea, fiind şi singur, la întoarcere, am mers întins, n-am mai oprit să vizitez nimic.

Un promontoriu sălbatic

La Cabo da Roca am ajuns pe la 1 ziua, şi am stat 5-6 ore. Ne-am făcut poze, ne-am plimbat dintr-o parte în alta. N-aveau taxă de parcare, ci era la liber – chiar m-am mirat, pentru că puteau să scoată bani din asta. Zona era destul de animată, şi mulţi îşi făceau fotografii. E o faleză înaltă la vreo 140 de m faţă de mare, ceva mai sus decât restul zonei, şi acolo sunt curenţi puternici, apa oceanului fiind rece, iar uscatul (continentul), mult mai cald. Noi am prins nori şi ceaţă, şi bătea vântul. Era mai răcoare decât partea spre Lisabona, şi spre Spania, unde sunt zone calde. Dacă n-ar fi fost înnorat, ar fi fost interesant să vezi, la apus, cum se duce soarele spre vest… Lângă Cabo da Roca există şi o plajă renumită, Ursa, la care ajungi dacă mergi înapoi 1 km spre Lisabona, apoi urmezi un indicator. O plajă sălbatică şi frumoasă, dar greu accesibilă. Trebuie să

cobori pe stânci, şi nu e uşor să găseşti o potecă pe care să te încumeţi. Jos sunt nişte stânci mari, ca un fel de arcade şi e frumos când se izbesc valurile oceanului de ele. Apa era rece şi oricum n-aveai curaj să intri, fiindcă erau valuri mari – pe unele, puteai să faci şi surf, şi chiar cele mai mici aveau multă forţă. Dacă intrai până la genunchi, aveai senzaţia că pot să te tragă în larg. Soare nu era, ci tot ceaţă, şi răcoare, dar erau câţiva la plajă, fiindcă nisipul e foarte fin. Pe net scrie că sunt şi nudişti acolo, dar n-m văzut nici unul. Nici în apă nu intra nimeni. Oarecum, locul seamănă cu Nordkapp – şi acolo e un promontoriu înalt, de unde nu poţi să ajungi la apă, iar eu am prins tot o perioadă când sufla vântul puternic. Doar că la Capul Nord era mult mai aprig. Aici, era mai blând, dar totuşi, la limita deranjantului – te dureau şi urechile, de parcă îţi sufla prin cap. Stâncile de lângă plajă erau, sus, pline de nişte plante superbe – dar aspre şi ţepoase, ca să reziste la uscăciune. Lighioane n-am văzut de nici un fel, nici măcar vreo şopârlă. În schimb, pe străzi şi autostrăzi, tot drumul, am văzut peste tot, călcaţi de maşini, arici, şobolani, vulpi etc.

Lisabona, un oraş-mozaic

E frumoasă Lisabona. Dar nu chiar aşa, să te dea pe spate. Te impresiona poate cu câte un mozaic alb – care chiar te deranja la ochi când bătea soarele. Era vechi, cu pătrăţele mici, 5x5 cm, aranjat pe toate străzile, cu nu ştiu ce fel de muncă titanică. Probabil era şi de mult timp, că devenise atât de lucios că aluneca. Multe clădiri erau placate cu faianţă – poate aceasta le izola mai bine termic. Arătau totuşi bine, mai inedit, aşa. Ei sunt un mozaic de rase: negri, mulatri, chinezi, şi mi s-a părut că fiecare se îmbrăca cum se simţea bine – nu era deloc o paradă a modei. La ei, pietonii nu aşteptau să se facă roşu la semafor – mai ceva ca la noi. Dacă stăteai să aştepţi, se vedea că eşti

din altă lume. În schimb, maşinile respectau mai mult, se circula mai civilizat: dacă apucai pe undeva greşit te lăsau să te întorci fără să te claxoneze. Acolo te descurci uşor, cu o engleză simplă – şi mai înţelegi un pic şi din limba lor, dacă vorbesc mai rar. Doar undeva, la un singur bar am auzit vorbindu-se şi în română. În Lisabona, mi s-a părut că temperaturile erau, totuşi, comparabile cu ale noastre: cel puţin la umbră era OK: nu e atâta umiditate ca la noi, să te sufoce căldura.

În schimb, pe drum era cald în Dacie, şi aveam şi scaunele originale, cu vinilinul lor – chiar dacă pusesem eu pături. Când mergeam înspre vest şi trecea soarele mai spre apus, era rău căţi venea din faţă. Mă bronzasem pe mâna stângă, conducând spre vest: dimineaţa bătea din spate, după aceea se ducea pe partea stângă, iar apoi ajungea în faţă.

Multe Dacii pe traseu

Pe tot drumul, inclusiv în Lisabona, întâlneşti multe Dacii noi: MCV, Lodgy, Duster etc. Şi în Germania mai vezi câte un Duster, dar în Franţa sunt mult mai multe şi de toate genurile – poate mai puţin Logan. În Spania, la fel: din vreo 25 de maşini, una era Dacie de-a noastră. Şi maşini vechi am mai văzut pe traseu, în Franţa – cred că era o întâlnire a Citroën-urilor 2 CV, ca în filmele cu Louis de Funès, cam vreo 20. Altfel, când ne vedeam, între noi, cu din astea mai vechi, ne claxonam, aşa. Ceilalţi se uitau la maşină, că era mai exotică, dar se mirau, în sens admirativ. Aveam şi scris pe spate „Dacia Clasic"… Ei ştiau de Daciile noi, şi doar francezii făceau legătura cu Renault 12, şi, la fel, cei din Spania, care mi-au şi zis că au avut multe şi au fost maşini „*strong*". Într-o parcare unde oprisem, în Austria, era şi o maşină de Poliţie, şi poliţistul a venit şi el să se uite ce maşină e: a analizat puţin motorul, că aveam capota ridicată, ca să se răcească. N-ar fi ştiut, dacă nu îi spuneam, că e Renault

12. Majoritatea se uitau însă la ea pe autostradă şi prin prisma faptului că îi încurcam, mai ales în Germania: când m-am întors, aşa pe înserat, ăia mergeau de mi-era şi frică, vai de mine! Mă gândeam: ăştia nici nu mă văd şi or să dea peste mine. De multe ori semnalizam eu dreapta, ca să vadă că nu pot şi nu merg mai mult de 90 km/h. Altfel, oamenii au fost amabili: mă ajutau să alimentez, unde aveau sisteme mai complicate, cu cardul, în Franţa. Prin Spania mă claxonau destui cu numere locale, dar probabil pentru că erau români. Cel mai greu a fost însă pe porțiunea unde lipseşte autostrada între Lugoj şi Deva: am mers noaptea, şi la maşina asta nici nu bat aşa de bine farurile (eu, ca să arate mai bine, o am cu becuri galbene), aşa că m-au trecut toate transpirațiile, pe acolo.

„Vis împlinit"

E o experienţă inedită să conduci o astfel de Dacie la un drum ca ăsta: la un moment dat parcă faci corp comun cu ea, îi simţi, aşa, fiecare tresărire a ei. Spre deosebire de drumul spre Nordkapp, unde te întâlneai doar cu renii şi cu nişte rulote de turişti, pe partea aceasta, circulaţia a fost mult mai stresantă. Dar şi aşa a meritat: e un vis împlinit pentru mine.

19 august 2017

Englezii sunt mândri că dau ora exactă

Am avut ocazia, recent, să petrec câteva luni în Anglia, pentru un stagiu de cercetare la Cambridge, prin Universitatea Piteşti şi un proiect european. La Cambridge parcă mereu ceva trage de tine să pierzi cât mai mult din preţiosul timp: distanţele mari în oraşul de vile, formalităţile, vremea etc. Totuşi, am găsit timp pentru a şi nota câteva impresii ale sejurului.

Englezii repetă mândri că sunt ţara cu cea mai mare pondere în dezvoltarea umanităţii, prin prisma numărului de invenţii, inovaţii şi Nobel-uri raportat la populaţie şi suprafaţă. Nu întâmplător, Marea Britanie este în mijlocul hărţii lumii, pe unde trece meridianul Greenwich, la care se raportează fusele orare. University of Cambridge este, azi, în topurile de profil, prima universitate a Europei şi a treia din lume. În multe domenii, precum genetica sau cercetarea medicală, e un fel de Mecca pentru specialişti, iar în emisiunile BBC Cambridgeshire e mai mereu invitat câte un profesor care povesteşte, satisfăcut, ce a mai descoperit în domeniul său, tot ce se întâmplă sub tutela Universităţii având de altfel o audienţă planetară.

Îşi văd de-ale lor

Deşi în ambele războaie mondiale au fost de partea câştigătoare (cei căzuţi în ambele conflagraţii sunt glorificaţi de sta-

tui unice, în comun), englezii sunt oarecum frustraţi că şi-au pierdut între timp imperiul global şi au rămas doar „o putere mondială, dar mică”, cum îmi spunea un localnic. Totuşi, nu descriu asta ca pe o catastrofă, ci preferă să vorbească de o epocă nouă – *new age*. Din Anglia, ai, încă, o perspectivă universală, chiar şi sub tutela unchiului Sam (în unele caricaturi, premierul britanic e înfăţişat ca un copil în comparaţie cu preşedintele SUA). Pentru englezul de rând însă, lumea se rezumă însă la arhipelagul britanic. De ziua drapelului lor, se comentează în media că naţionalismul englez e mai discret faţă de altele: se dădea doar exemplul irlandezilor şi scoţienilor, fără să se extindă mai departe, fiindcă atât este ceea ce cunosc cei mai mulţi dintre ei. Viziunea globală se vede uneori în faptul că nu fac mare diferenţă între România, Ruanda sau Reunion – pot confunda ţările între ele, fără să le dispreţuiască: pur şi simplu nu le le consideră relevante. Emigranţi sunt peste tot, iar în Londra, unde aerul intelectual nu e atât de select ca în Cambridge, pe lângă marea varietate de rase şi de haine tradiţionale, poţi vedea, uneori, chiar mutre dispreţuitoare faţă de tradiţia locală – mai ales în cazul numeroşilor arabi îmbrăcaţi ca acasă.

Limba fără dicţionar

E uimitor cum, într-o ţară atât de specială, cu un standard de viaţă atât de diferit, se ajunge în numai trei ore, cât face şi personalul de la Piteşti la Bucureşti (zburând cu răsăritul pe urme, sau, dimpotrivă, la întoarcere, spre un apus mai grăbit). Dintr-o dată, limba engleză nu mai e doar o materie de şcoală. De altfel, la ea acasă, unde sună mai natural ca în manuale, nu poţi spune niciodată că o stăpâneşti, dacă nu ai fost unul din ţâncii bălai care o gunguresc perfect încă de la primele cuvinte. De multe ori, te loveşti în discuţii de termeni importanţi, şi tre-

buie să te înveți să te descurci și fără dicționar. Cu timpul, te obișnuiești chiar cu ciripiturile rapide ale britanicilor din provincii, foarte departe de limba BBC-ului, – deși, când vii pentru prima oară, procesezi abia după vreun minut îndemnurile rapide ale personalului aeroportului: e o plăcere să mai vorbești limba maternă încă o oră-două de la sosire. Inițial, chiar întrebările casierilor de la magazin sunt greu inteligibile: „*Need a bag*?” „*A receipt?*” „*You have an extra card?*” – toate rostite cu un sfert de gură. O vecină nepaleză, deși cu cetățenie australiană, îmi spune ce greu s-a adaptat și ea la viteza de pronunție a englezilor: nu înțelegea familiarul salut „*how is it going*”, pe care i-l „mestecau” toți. În schimb, la întoarcere, în aeroport, te simți aproape acasă, auzind din nou românește. Chiar dacă reintri în atmosfera românească încă din avion, un timp îți reprimi limba maternă, concentrat doar pe engleză.

Amestecul de rase

Rata englezească (*National Express*) are 4 m înălțime și seamănă cu un autocar de fotbaliști de la noi. Șoferii sunt amabili, invită întrebările și ajută – asta, la plecarea din aeroport, pentru că, în interiorul țării, unde nu mai ești pasager străin, șoferii vorbesc și în doi peri. Prima reacție, ca peste tot în Occident, e mirarea: „Ce caută atâția negri aici?”. În schimb, ei se gândesc, poate: „Ce e cu figurile astea de estici aici?”. Deși sunt de culoare, ei sunt acasă. La radio aud că 50% din copiii migranților nu-și găsesc loc pe piața muncii, conform unui studiu. Îl întreb pe taximetristul, bangladeshian la a doua generație, dacă așa e. „Din moment ce nu sunt locuri de muncă, unde să lucreze?”, răspunde el. (Poate și pentru că, în mediul străin, copiii de migranți nu se pot forma la un nivel la fel de performantă părinții lor.) În Cambridge, nu auzi românește pe stradă, pentru că sunt puțini conaționali, în comparație cu alte nații – e

un mediu scump, chiar şi pentru englezi. Totuşi, de Paştei, biserica St. Giles, unde e găzduită parohia românească, e neîncăpătoare. Se fac destule botezuri – căci se pare că mediul prieşte cuplurilor. Ca urmare a campaniilor media ostile, englezii care ştiu ceva despre ţara noastră au o reacţie de repulsie când aud că eşti român. Ai multe de dovedit ca să compensezi aceste prejudecăţi.

O secretară nouă şi mai puţin obişnuită cu străinii, când vede o figură nespălăcită şi o privire mai putin neaoşă, apoi citeşte un nume românesc, se umple de adrenalină, de parcă ar fi singură cu un canibal în lift. Face ochii mari când scoţi lire din buzunar şi plăteşti tot ce e de plătit, ca toată lumea. După câteva zile, când constată că nu i-a dispărut nimic din clădire, te priveşte cu şi mai multă atenţie: te simpatizează ca pe un fel de cimpanzeu dresat să cânte la pian. Cei care se simt în mod natural apropiaţi de estici sunt tot emigranţii negri sau cu tenuri închise: ei înţeleg din experienţă senzaţia de înstrăinare. Chiar fiind şi englezi prin naştere, originea le e ca o tinichea de coadă şi se descurcă mai greu, de aceea nou-veniţii le sunt mai simpatici. În Cambridge, nu vezi cerşetori români – însă străinii pe care îi întâlneşti, suedezi, norvegieni, ţi se plâng imediat că în ţările lor, sunt absolut peste tot: mai ales rromi (trebuie să explici îndelung ca să priceapă că rrom nu înseamnă locuitor din România), răspândind poveşti despre discriminarea la care ar fi supuşi în ţara lor. Cambridge are însă propriii cerşetori, o adevărată tagmă: bărbaţi şi femei, bine îmbrăcaţi, cu câini de rasă în lesă (un fel de semn de recunoaştere, pentru ei). Stau, şi pe vremea friguroasă, în faţa câte unui magazin, cu cutie în faţă şi rucsac în spate, fumând, citind, cântând la fluier sau chitară (chiar şi electrică), apoi pleacă, pe biciclete, salutându-se între ei. sunt de-ai locului şi de multe ori îi abordează pe turişti şi studenţi cu agresivitate, iscând dezbateri în presă, dacă e sau nu cazul să se interzică această practică.

Fusta, bună şi pentru bărbaţi

În Anglia, subiectul preferat de discuţie e vremea. E atât de imprevizibilă încât parcă ţine mereu morţiş să îţi atragă atenţia. Insula e plată, fără munţi, într-o zonă nordică, dar, paradoxal, încălzită constant de Curentul Golfului. În loc de ger sau caniculă, e multă vreme mohorâtă, cu soare zgârcit şi îndepărtat. Nu sunt potrivite hainele groase, ci cele de fâş, contra curentului, de multe ori rece, şi cu glugă, pentru că umbrelele, chiar cele mari şi solide ale lor, nu te feresc de ploaie, cel puţin câţiva stropi izolaţi pot cădea oricând. La fel, câte o adiere scurtă îţi aduce aminte că polul e totuşi aproape. Chiar dacă durează o clipă, ai nevoie de aclimatizare şi un strat de grăsime pentru a nu fi afectat de ea. Se poartă pulover şi mănuşi până în iulie, dar e la fel de firesc să porţi tricou şi iarna. Diferenţa între anotimpuri se vede mai mult în durata zilelor: iarna e mult întuneric, pe când vara, soarele parcă nu vrea să mai apună. Uneori, primăvara, la temperaturi de 20 de grade, se anunţă la radio „*heat wave*”, şi toţi transpiră abundent. Combinaţia ciudată între aerul cald şi cel rece, plus radiaţiile mai puternice prin atmosfera rarefiată, încălzesc corpul şi provoacă, zi de zi, un fel ciudat de transpiraţie: undeva tocmai prin… zona posteriorului. Faptul, care se repetă zilnic, devine supărător, şi înţelegi altfel de ce scoţienii poartă în mod tradiţional acea fustă (*kilt*), iar femeile, şi iarna, au drept „uniformă” ştrampi negri şi o fustă foarte scurtă. Vremea urâtă şi umezeala permanentă au însă un mare avantaj: totul este verde permanent. Nu e surprinzător să vezi pretutindeni terenuri de fotbal, fiindcă întreaga ţară e ca o grădină plată, în culori închise şi fără zone uscate. Porumbeii şi veveriţele au dimensiunile nordice (de 3-4 ori mai mari), câmpurile sunt pline de iepuri şi fazani, iar seara, aricii ies din omniprezentele garduri vii, pe care le stilizează în diverse forme fiecare gospodar. În unele parcuri din Cambridge se pasc vaci,

iar multe spații verzi sunt ocupate de gâște și rațe comunitare, care nu fug de oameni – masculii chiar mușcă. Probabil cu sfatul specialiștilor biologi, canalele adiacente ale râului Cam sunt lăsate neîngrijite, cu vegetație naturală, ca rațele și celelalte păsări de apă să se poată hrăni în mod natural din ele.

Civilizația se vede în circulație

La început tresari când ți se pare că se circulă pe contrasens, și mașinile sunt gata să intre în tine (iar la întoarcere ești, din nou, puțin derutat). Miniparcările șic din fața fiecărei case, oricât de mici (normale, dat fiind că englezii nu au cunoscut comunismul, și toate proprietățile sunt bine gospodărite), plus disciplina de pe străzi fac ca toate mașinile să aibă loc în oraș. Asta și pentru că vehiculul numărul 1 rămîne bicicleta. Limuzinele nu sunt un lux și există și mașina săracului, Fordul Ka (chiar și Duster-ele sunt destul de arătoase, în peisaj)– în Coton, comuna de lângă Cambridge, sunt totuși decapotabile în fiecare curte. Oricum, viteza maximă e însă redusă, pentru că toată lumea se naște, trăiește și moare pe bicicletă. Copiii mici, purtați în atașul cu două roți, în tot cutii de față sau de spate, sunt în elementul lor în coloana de mașini și în virajele din intersecții. În multe zone rezidențiale, mașinile nu depășesc 20 mile/h (cca 30 km/h) – pentru că e viteza la care nu se moare în accidente (oricum, viteza maximă e de doar 30 mile, adică 48 km/h). Într-un supliment de ziar dedicat ciclismului se spunea că dezvoltarea traficului pe bicicletă e direct proporțională cu gradul de civilizație. Terenul orizontal al Angliei e și mai potrivit pentru biciclete, iar în zonele centrale din Cambridge au voie doar autobuzul, taxiul și mașinile de aprovizionare. Evident, industria velo e extrem de dezvoltată: se poartă toate modelele, inclusiv cele pereche, în toate pozițiile, printre care și cea în care doi parteneri pot pedala îmbrățișați. Copiii de școală, cu vestuțe

fosforescente, sunt învățați de instructori să circule pe străzile mai puțin circulate şi toată viața țin minte regulile, nefiind o belea pentru şoferi: chiar când sunt singuri pe alee, semnalizează cu mâna ridicată, la fiecare viraj. Pietonii la rândul lor se poartă de parcă ar avea şi ei permis: la semafoarele cu buton, chiar dacă nu trece nicio maşină, aşteaptă: dacă totuşi apare un şofer, de ce să aibă un stres? Din acelaşi motiv, multe semafoare sunt undeva în lateral, nu în intersecție. Biciclistele se opresc vesele la semafoare, ca să treacă un singur pieton. Dacă nu apeşi butonul semaforului, şoferii grăbiți nu uită să îți mulțumească. Fie că are legătură sau nu cu consumul, aproape patologic, de cafea, Anglia e plină de oameni în cărucior, după atacturi cerebrale. Unii sunt transportați cu taxiul, dar cei mai mulți mişună în trafic în cărucioarele acționate electric, cu care se deplasează singuri, cu viteza unei biciclete. Nici ei nu uită să îți mulțumească atunci când te dai la o parte.

Politica fără circ

De alegeri, reclamele electorale, sub formă de mici indicatoare (rare, simple şi ieftine), pe marginea trotuarelor, stau doar în curțile oamenilor care susțin candidatul respectiv. După vot, care se ține în mijlocul săptămînii, unii fac noapte albă, urmărind la televizor rezultatele. Doar unul sau doi politicieni sunt trimişi la televiziune, dar şi aceia repetă mereu: „Să aşteptăm confirmarea exit-pollurilor şi a rezultatelor parțiale". Liderul de partid e cel mai absent. „Mîine are de lucru, nu are timp să dea declarații" – îmi explică cineva despre premier. La televizor sunt informații de culise date de jurnalişti, însoțite de grafice. Multe războaie politice se duc pe sistemul de taxare, iar politicienii, indiferent dacă adoptă măsurile potrivite sau nu, cunosc problemele – pe care şi presa le atinge direct. Englezii sunt preocupați şi apăsați de nivelul taxelor: par a fi la limita

suportabilităţii, chiar dincolo de ea. Înţeleg însă când li se spune să nu se plângă, că alţii stau şi mai prost, dar totuşi nu au multe variante, fiindcă locurile de muncă sunt rare şi totul e parcă îngheţat: firmele şi magazinele au tradiţii vechi (spun în reclame că lucrează de peste 100 de ani) şi nu e nicăieri loc de ceva nou pe lângă ele (interesant e că nici oferta comercială nu e atât de bogată ca a Piteştiului, oraş cu o populaţie comparabilă: magazinele sunt puţine şi rare, şi cu mare parte din produse disponibile doar pe internet: se plătesc cu cardul şi ajung în câteva zile). Indiferent de cine administrează comunitatea locală, cel puţin reciclarea gunoaielor e intrată în sînge. Pe ambalaje scrie dacă sunt reciclabile, şi toată lumea le aruncă în pubela potrivită (*recycle bin*) – după ce le clăteşte înainte. Colectarea reciclabilelor nu se face oriunde, în cartier, ci la uşa gospodăriei sau vilei (echivalentul scărilor de bloc de la noi – de altfel, ei nu au blocuri, nici nu permit construirea lor în centru, ci astfel de propuneri sunt respinse vehement în Consiliul Local, chiar cu participarea riveranilor indignaţi). Cetăţenii sunt cointeresati, chiar obligaţi să producă reciclabile de calitate, dacă vor să li se mai ridice gunoiul.

Defecţiunile de acasă

Reîntors pe Otopeni, îţi reaminteşti dintr-o dată cum e să nu meargă nimic. La ATM scrie „*Out of service*" („pentru că au fost mulţi clienţi care au scos bani azi" – ţi se explică; ei, şi?). Umblând după altul, din greşeală ies afară şi nu mai pot intra după bagaj. sunt îndrumat de la ghişeu să chem, de la un aparat, pe cineva să mă reintroducă. Însă, aparatul, evident, nu funcţionează, şi nimeni nu ştie de ce sau cum se repară. Tot oamenii te scot totuşi din încurcătură: cineva de la compania aeriană trece şi mă ia înapoi. Doi englezi rămân însă dezamăgiţi: la fiecare două cuvinte unul era „*fucking*". Încercaseră toate banco-

matele, iar cardul lor englezesc nu mergea. „Cum să stai într-un aeroport fără cash?”, nu înțelegeau ei, abia așteptând să plece mai repede din „*this place*”. La prima tură prin Pitești, pentru schimbat banii și cumpărăturile uzuale, parcă strivești cu privirea „englezească” totul în jur. Calci cu pas nebunește de întins, cu metabolismul dependent de cafeaua cea mai tare și obișnuit cu faptele cele mari ale britanicilor. Ai încă pe buze „*sorry*” în loc de „pardon” (sau în loc de… nimic), „*thanks*” în loc de „mersi”, îți vine să zici „*excuse me*” etc. În Anglia, chiar și pe ușa toaletei scrie *Gentlemen* (sau *Ladies*), iar la frizerie, scrie *Gentlemen's Hairdresser* – încât parcă ți-e și jenă să intri. E țara lorzilor, care se grăbesc încet, au mereu timp de „*Thank you*” și „*Sorry*”, țin ușa deschisă să treacă și următorul etc. Te hotărăști cu greu să dai drumul la televizor pe canalele românești – e ca și cum te-ai scufunda din nou în lumea fără lorzi, unde parcă nimic nu are cu adevărat miză.

12 martie 2016

Tibetanul Sherpa, guru de ţară

■ ***Un fost călugăr budist, singurul vegetarian din sat, de Crăciun.***

Alexandra Grigorescu (sau Dong, după numele răposatului ei soţ, patronul fostului restaurant chinezesc din gura Trivăii) împreună cu actualul ei partener, fostul călugăr tibetan Lotsawa Thubten Sherab – Sherpa, au făcut pentru sâmbătă o invitaţie la o masă specială vegetariană, cu donaţii pentru salvarea animalelor – cel puţin câte 50 lei pentru întreţinerea unui animal salvat de la ucidere. Invitaţia n-a ţinut cont, se pare, de bariera culturală care îi desparte de restul sătenilor – la curent cu religia budistă, practicată de cei doi, dar străini de conţinutul ei. Am fost să vedem cum decurge, la casa din Moşoaia transformată în Centru budist, Ziua salvării animalelor.

N-a răspuns nimeni invitaţiei, am fost singurii prezenţi. „Nici n-am aşteptat să vină, ci doar am zis”, a dres-o, în final, Sherpa. „Oricum, ziua n-a fost bine aleasă – unii vecini mi-au spus că aveau chiar acum de tăiat porcul”.

Azilul de animale

Alexandra (de ceva timp, rebotezată Thubten Saldon) a renunţat la restaurant nu doar pentru că nu era rentabil, ci şi ca să fie mai împăcată cu concepţia orientală decât era chiar fostul ei soţ. Acum, la Moşoaia, unde locuieşte împreună cu noul

partener, cunoscut de pe Internet, ograda i se umple cu animale, de la cei pe care îi conving să nu le omoare. „Aveam 21 de capre, şi cineva ne-a adus încă una, deci avem 22, plus o măgăruşă” – mi le arată, vorbindu-le cu tandreţe. Au o vacă cu viţel, un cal şi o mânză – care, lovită la coloană, era pe cale să fie abatorizată –, opt curci, tot salvate, pe care le cresc alături de alte păsări şi, pe lângă căţeii lor, au primit şi doi adoptaţi de la Smeura, cu acte, de nişte bucureşteni. „În pădure, am mai găsit încă unul, fără ochi, dar n-a supravieţuit aici”, regretă ea. Porci n-a primit, oricum, ar fi fost greu să-i crească. Gospodăria seamănă a fermă, dar îi spun „azil de animale”. Folosesc ouăle păsărilor, dar nu taie nimic şi nu pot lua laptele, fiindcă păstrează toţi iezii. „Carne putem consuma dacă animalul moare – după ce facem rugăciunile pentru el”, menţionează ea.

A renunțat la jurăminte

Sherpa, de 53 de ani, a venit în România în 2009. A mâncat doar de puţine ori carne în viaţă: „nişte vită şi nişte pui, când am lucrat ca muncitor în Spania. Medicul mi-a zis că îmi trebuie, altfel voi fi prea slab”, ne explică. Nici înainte de 10 ani, când a intrat la mânăstire, nu-i plăcea deloc mâncarea cu carne. Este nepalez, născut lângă capitala Katmandu, dar face parte din etnia tibetană a şerpaşilor, cunoscută pentru călăuzele alpiniştilor din Himalaya. „Ei pot urca până pe Everest fără oxigen. Au fost studiaţi în America, dar nu e nici un mister – sunt adaptaţi pentru că s-au născuţi acolo. Eu unul n-aş putea urca – pentru că am venit în Occident”, se resemnează el. S-a născut la 2.000 m altitudine, iar mânăstirea lui, Kopan, se află mai jos, pe o mică înălţime de lângă Katmandu (situat la 1.300 m altitudine). „Când eram eu acolo, eram 150 de călugări. Acum, sunt 500”.

„Copiii din acea zonă, când îi văd pe călugări, vor să fie toţi ca ei, cred că e bine asta. Şi părinţii spun la fel” – ne explică motivul pentru care a intrat în mânăstire, la 10 ani. Părinţii lui au contribuit şi ei cu bani şi produse pentru întreţinerea aşezămîntului. După ce a învăţat foarte bine engleza, franceza, spaniola şi italiana (pe lângă vechea tibetană şi nepaleza), a fost trimis la centre budiste din Occident, ca profesor şi traducător. La 29 de ani, după ce a ajuns în Franţa, şi-a dat seama că nu va putea să reziste necăsătorit şi şi-a „dat înapoi” jurămintele (tradiţia budistă permite acest lucru) şi s-a căsătorit. Ulterior, a locuit în Spania, unde „a avut o altă viaţă” şi a muncit 8 ore pe zi într-o fabrică.

Deşi unii budişti spun că plecarea din mânăstire e „o greşeală prea mare pentru a putea fi îndreptată într-o viaţă”, el nu e de aceeaşi părere. „E foarte important să fii sincer, e grav să înşeli. Poţi să reiei oricând jurământul pe care l-ai dat înapoi. Asta e, am încercat. Nu e cel mai bine ce am făcut, dar să fi călcat jurămîntul era grav.” Călugării budişti care trec pe la Moşoaia, când vin în România, nu-i reproşează nimic, nici părinţii n-au făcut-o: „ei înţeleg că sunt adult şi e decizia mea”. Nu toţi gândesc la fel. „Unii din lama (n.r. – învăţători) de la mânăstire zic: «Păcat că a plecat»; alţii sigur zic: «A, Sherpa e rău!». Dar am fost recent pe acolo şi mulţi bătrâni s-au bucurat să mă revadă. Mă crescuseră de mic, ei mi-au dat biscuiţi, ceai”. Nu doar cei care călătoresc în Occident pleacă din mânăstirile nepaleze. „Cam 10% din cei care devin călugări pleacă, apoi au o viaţă normală acolo, în ţară”. Pe el, nu doar dorinţa de a se căsători cu o discipolă l-a făcut să se răzgândească. „Erau şi unii lama înguşti la minte. Îmi spuneau mereu: «Sherpa, nu fă aia! Sherpa, nu fă ailaltă!». Pentru că ei au trăit doar acolo, n-au o perspectivă largă”. „Nu era, totuşi, o răutate din partea lor, şi nu e vorba de toţi lama”, precizează. Despre guru-ul său, din aceeaşi mânăstire, spune că „este un om înţelept, cu o minte deschisă”.

O zi într-o mânăstire nepaleză

După cum ne-a povestit Sherpa, în mânăstirea budistă, programul începe la ora 7, cu o rugăciune de o oră-două. După micul dejun, se iese la curățat grădina, apoi urmează studiul şi memorizarea de texte, până la masa de prînz, de la 12.30. După pauză, se fac cursuri religioase cu un profesor (unul din călugării mai bătrâni), apoi ore de desen şi limbi străine, mai ales engleză – necesară pentru a comunica, dar şi limba locală, nepali, pentru că „există călugări tibetani sau şerpaşi care nu o ştiu". Urmează iarăşi lucrul în grădina de legume. (Aceasta nu e destul de mare pentru a asigura hrana vieţuitorilor, aşa că „familia fiecarui monah trebuie să contribuie cu ceva – desigur, aceia care pot"). Din nou, program de muncă fizică – mai ales reparaţii prin mânăstire, unde mai mereu se strică ceva: clădirile, bucătăria etc. Cina de la 19.30 e urmată de seminarii, unde discuţiile, coordonate de profesor, durează 2 – 3 ore, iar uneori toată noaptea. În final, monahii recită rugăciuni – „toate rugăciunile".

„N-ai unde să munceşti, aici"

La primul său contact cu Europa, i-a apreciat pe francezi: „din punct de vedere material, sunt o ţară dezvoltată". Deschis, a apreciat şi partea lor spirituală: a intrat cu cineva într-o catedrală catolică şi „s-a rugat lui Iisus de acolo". „Am zis: *Iisus, dămi un cadou*" – ne arată cum, cu mâinile împreunate şi cu capul plecat. A doua zi a primit cadou un stilou, „de la Moşu", mai spune. „Nu face diferenţa între Moş Crăciun şi Iisus", ne explică Alexandra. În România, despre care a aflat abia în Europa, îi displace că „se fură", că „n-ai unde să lucrezi" – şi că, oricum, salariile nu sunt motivante. În prezent, se ocupă de traducerea

de texte tibetane în engleză. Încă nu e convins că are pentru ce să învețe românește – „e necesar un efort, trebuie să fac întâi și un curs, măcar de o lună”. Deocamdată, a prins doar puțin, din câteva cărți de școală citite și din ce vede la televizor.

Rebotezată, se consideră și creștină

Perechea budistă are în casă și un brad de Crăciun, căruia ea îi dă însă o interpretare, gnostică: „globurile sunt virtuțile, iar luminile, chakrele”. El are rolul de guru pentru adepții budiști din țară care vin să îi viziteze, vorbindu-le, într-o încăpere amenajată ca un altar budist. Ea a primit de la alt călugăr numele de Thubten – intrând în aceeași familie spirituală ca Sherpa, celălalt nume, Saldon, însemnând „lampă luminoasă”. Neavând alți coreligionari în jur, spune rugăciuni budiste pe Skype, împreună cu alți internauți. Noțiunea care îi desparte de la început de creștini, cea a ciclului reîncarnărilor (*samsara*), nu e argumentată în nici un fel în cărțile pe care le oferă gratuit – ci e luată ca de la sine înțeleasă, în virtutea răspândirii ei în spațiul originar indian, iar ea o regăsește și într-un „creștinism esoteric”. Concepția iudeo-creștină s-ar încadra la ceea ce învățăturile budiste combat ca „eternalism”, o greșeală fatală a celor născuți barbari. „A întreține puncte de vedere greșite, chiar și preț de o clipă, înseamnă a vă încălca toate legămintele”, se spune acolo. Guru-ul lor nepalez, Zopa Rinpoche, acceptă că oamenii din Europa au nevoie de religia din locul unde se nasc, totuși, atunci când combate creștinismul, arată o cunoaștere foarte sumară și denaturată a lui – cam ca Sherpa, care îl confunda cu tradiția lui Moș Crăciun. Alexandra mai susține că nu se desparte de creștinism câtă vreme respectă jumătate din Decalog – au și orientalii reguli contra uciderii, minciunii, furtului, adulterului, dar fără prima parte, cea referitoare la credința în Dumnezeul unic

– care în creştinism considerată baza împlinirii celorlalte porunci.

17 decembrie 2013

Familia de colegii nepalezi, vecinii mei de la Link House – Cambridge, sunt uluiți să audă povestea călugărului Sherpa. „Dacă s-a dus la acolo, trebuia să stea acolo să se reculeagă" zice ea. El însă priveşte lucrurile şi altfel: „Dar în România lumea trebuie să fie foarte religioasă, din moment ce din doi români veniți în acest imobil, amândoi studiau, într-un fel sau altul, Biblia...*"* „Not quite*", răspund eu, iar el se amuză de replica sinceră, în timp ce ea îl ceartă din ochi pentru întrebare.*

„Iraniencele invidiază libertatea noastră"

■ *Impresiile unei eleve, după un voiaj în Iran*

O elevă din clasa a XII-a de la Colegiul piteştean Zinca Golescu, de la profilul Matematică-Informatică bilingv (engleză), a avut ocazia, recent, să stea o lună la un campus universitar din nordul Teheranului. Arina Epure, cursantă a orelor de limba persană care se țin la Biblioteca Județeană, a învățat, într-un an, „scrierea, citirea şi ceva gramatică", suficient cât să poată merge la fața locului, să o audă ca limbă vie. Întâlnirea cu o civilizație milenară, atât de diferită, şi în ultima vreme, chiar izolată de cea europeană – occidentală, a constituit însă o experiență în sine, mai ales la o vârstă ca a ei. A studiat înainte, în timpul sejurului, dar şi la întoarcere, civilizația iraniană, despre care a ținut, joi, o prezentare, la Biblioteca Județeană, în fața unui public format, în mare parte, din colegi. Societatea teocratică iraniană (având ca stemă numele Allah, sub formă de lalea) e formată în proporție de 98% din musulmani (restul fiind zoroastrieni, catolici şi evrei) şi e condusă de clerici. A stat acolo în august, când „a fost cald, dar nu insuportabil, pentru că aerul e uscat, aşa că era lume afară şi la prânz." Oricum, niciodată nu era prea cald pentru a purta vălul islamic. Altfel, Poliția moravurilor ar fi intervenit, ca şi în cazul în care ar fi surprins doi tineri ținându-se de mână pe stradă (pe aceia, i-ar fi întrebat: «ce

relație este între voi?», iar dacă ar fi fost necăsătoriți i-ar fi dus la secție, de unde li s-ar mai fi dat drumul doar dacă părinții ar fi venit să spună că ştiu despre ce e vorba – ne explică Arina, care ne-a împărtăşit mai pe larg, în discuția de mai jos, impresiile ei.

Erai majoră când ai plecat?

– Da, dar asta oricum nu ar fi fost o problemă. Anul trecut a plecat şi o altă fată, minoră. A primit un acord parental şi a plecat împreună cu nişte studenți din Bucureşti. A fost bine organizat, de ambasada Iranului, cu o universitate și o fundație de acolo, aşa încât nu a trebuit să ne facem griji. În mod normal, ar fi trebuit să plece studenți de la Facultate, din Bucureşti, dar, cum clasele de persană se fac din 2 în 2 ani, iar anul aceasta a fost liber, n-a mers nimeni de la universitate, aşa că am fost doi studenți ai orelor de persană, eu şi încă o fată din Bucureşti.

Părinții ce au zis?

– Au fost foarte speriați la început, n-au vrut să mă lase, dar apoi i-am convins când le-am zis: „Vorbiți cu dl profesor, care a fost de curând". Şi-au dat seama că o să fiu în regulă. Mie mi-a fost frică să nu se panicheze la sosire, că n-am putut să trimit imediat un mesaj. Nu aveam internet, telefon, nimic, fiindcă am ajuns noaptea. Dar în cămin era internet *wi-fi* și, dimineața, când m-am trezit, am aflat parola și i-am contactat.

Tinerii vor să fie occidentali

Pe stradă nu se observa că sunteți europene? Nu ți-a fost frică?

– De obicei, când ieşeam să vizităm, mergeam cu grupul – am fost cam 240 de studenți, din toată lumea. Bineînțeles că se observa, avem caracteristici diferite. Dar ei sunt foarte ospitalieri, toți vor să vorbească, sunt foarte încântați să te cunoască.

Dacă ştii şi limba persană, sunt foarte fericiţi, vor să vorbească cu tine puţin. Dacă văd că nu înţelegi prea bine persană, unii încearcă în engleză. Dar nu ştiu mulţi engleză, aşa că încearcă tot persană.

Te-ai descurcat cu ce învăţasei? Şi nu existau şi alte limbi locale?

– M-am descurcat, cât de cât. La început mi-era frică, pentru că ei au, evident, alt accent, nu puteam să pronunţ ca ei, şi vorbeau şi foarte repede. Dar te obişnuieşti, cu cât stai şi asculţi. Mai ales că şi cursurile mele erau doar în persană şi eram obligată să înţeleg ceva. Într-adevăr, 40% din iranieni nu vorbesc persana, dar aceasta e limba lor oficială, iar în Capitală, acolo unde am fost, toată lumea o vorbeşte. Celelalte limbi sunt vorbite în comunităţile mai mici, sate sau triburi.

Se simţea tendinţa lor antioccidentală, antiamericană?

– Oarecum. Nu e neapărat aşa. Ei tind foarte mult spre altceva, spre modul nostru de viaţă. Nu pot să zic că sunt absolut contra americanilor. Atitudinea lor faţă de Occident se vede din modul cum este Teheranul, din tot ceea ce întâlneşti pe stradă. Şi mai ales la tineri, se vede această trecere: doresc tot mai mult să devină occidentali. Cu mine nu s-a pus problema să am astfel de discuţii şi nu se vorbea despre aceste lucruri nici la TV. Eu am fost la cursuri de limbă persană, aproape în fiecare zi, acesta a fost scopul.

Ai simţit vreodată că există vreun risc de răpire, ca în unele ţări din jur?

– Nu, în nici un caz. Ei sunt un stat aparte în lumea asta musulmană, poate şi pentru că sunt şiiţi, nu suniţi, deci sunt puţin altfel. Au avut şi o perioadă de 25 de ani în care au fost pur occidentali, când toate regulile, până la vestimentaţie, au fost schimbate.

Ai înțeles ceva din diferența suniților față de șiiți?

– Ei au același Coran și aceleași cutume religioase, doar că au o diferență care aparent este foarte mare, cum avem și noi cu evreii: avem Vechiul Testament ca și ei, dar diferă niște lucruri și atunci suntem deja în conflict. Așa e și la musulmani.

Fără văl, te oprește Poliția

Cum ți s-a părut statutul femeilor?

– Am discutat cu o iraniancă, cu care am avut ocazia să vorbesc mai multe. Toată lumea îmi spusese că acolo femeile sunt așa și așa. Și am întrebat-o: „Cum te simți tu, ca femeie, îți este bine aici?" Mi-a spus că îi plac oamenii, îi place acolo, dar într-adevăr simte acea presiune asupra statutului ei de femeie, pentru că sunt anumite reguli. Chiar dacă femeile au dreptul la educație și la aceleași meserii ca bărbații. La noi ar fi foarte ciudat, de pildă, să nu am voie să plec acum așa pe stradă, fără eșarfă. Și mai sunt și alte câteva reguli de acest fel, v-am spus. De aceea, femeile iraniene, din ce am observat, erau puțin supărate, ne priveau cu oarecare invidie, fiindcă ele nu au ce avem noi, această libertate. E o mare problemă a iranienilor. Dar bărbații nu au atâtea reguli, pe ei nu-i afectează atât de mult.

Ai stat permanent acoperită?

– Da, de fiecare dată când ieșeam din cămin, și în clasă, peste tot, trebuia să fiu acoperită. La mine în cameră și pe holuri puteam să stau fără. Dar toate femeile poartă *hijab* (văl) sau eșarfă (căci *burqa* nu am văzut), iar în moschee se intră cu *chador* (n.r. – un fel de mantie care acoperă capul și corpul), care se și oferă la intrare celor care nu au. Totuși, am văzut în vitrine și haine occidentale, chiar un magazin H&M. Acelea se poartă la petreceri private.

Pantalonii erau permişi?

– Da, dar până la gleznă. Deşi a fost şi la ei o perioadă în care şahul Pahlavi a decis eliminarea acestei reguli – într-o vreme când şi americanii îi ajutau mai mult.

Ce se întâmplă cu cei care încalcă regulile? Există pedepse, ca în alte zone islamice, cu biciuire?

– Nu, asta e din trecut. Nu e chiar aşa de dur. S-a întâmplat ca două fete din grupul meu să fie oprite pe stradă de o maşină a Poliţiei vestimentare şi li s-a spus că nu sunt îmbrăcate regulamentar. Au explicat că sunt străine şi nu au avut nici o problemă.

Cum ai văzut România la întoarcere?

– Foarte diferită. După o lună în care ai stat acolo şi te-ai obişnuit cu specificul lor, când ajungi aici în primul rând vezi că nimeni nu mai are eşarfă. E un şoc. Eu, înainte, chiar nu prea agream ideea de a purta ceva pe cap, dar când m-am întors, nu mai aveam nici o problemă, chiar mi se părea ciudat că lumea arată altfel.

Au Facebook, deşi e interzis

Cum ţi s-a părut că o duc, faţă de România?

– Sincer, seamănă destul de mult cu noi. Dar de mâncat se mănîncă mult *kebab*, diferit de cel de la noi, se pune multă bază pe orez şi există tipuri de condimente foarte diferite. Este un popor foarte bogat şi în general ei sunt la un nivel mai sus decât noi din punct de vedere material. Cam toată lumea are maşină – deşi n-aş putea să vă spun mărcile.

Îţi este dor de Iran?

– Aş vrea să mă mai întorc, pentru multe locuri pe care nu le-am văzut şi pentru nişte persoane iraniene pe care le-am cunoscut, care sunt foarte bune sufleteşte şi care m-au ajutat acolo. Am şi ţinut legătura cu câţiva oameni. Au *Facebook*, deşi

este interzis la ei. Există decodoare care le permit să acceseze site-ul. Şi nu am văzut să existe pedepse pe partea virtuală.

Mai studiezi limba? Ai găsit cărți acolo?

– Am fost la biblioteca națională din Teheran, care este foarte mare şi are cărți în toate limbile de circulație – nu şi în română. Primul lucru pe care l-am cumpărat ca şi carte a fost un dicționar persan-englez/englez-persan, că nu există român-persan, şi, bineînțeles, în România nu găseşti nimic de persană. Eu nu o să continui în direcția asta, pentru că voi merge la inginerie acustică, în Anglia. Am venit la aceste cursuri din curiozitate şi am rămas pentru că mi-a plăcut şi mi s-a părut un lucru interesant, care m-ar dezvolta pe mine. Mi-a plăcut şi cum sună. După întoarcere, nu am mai putut să mai merg la curs, pentru că sunt în a XII-a şi acum am mult de învățat. Dar încerc să mai vorbesc cu oamenii pe net, mai învăț singură acasă şi internetul îmi este de mare ajutor.

16 aprilie 2016

Un comentariu prompt de pe net, semnat „radicalii iranieni”:

Tu cunoşti ce cunoşti despre revoluția islamică din Iran (din anii 1970) de prin filme americane şi de prin articole de presă, inspirate tot de americani. Iranul a ales revoluția islamică drept o soluție de a ieşi de sub papucul americanilor, sub care îi băgase shahul iranian Pahlavi. Dacă nu ar fi fost revoluția respectivă, Iranul ar fi fost azi o monarhie petroliera aliată cu SUA, iar petrolul iranian ar fi fost extras de companii americane, care şi-ar fi oprit jumătate din câştig. Ba chiar, în cazul unui conflict între SUA şi Rusia, precum cel de azi, Iranul ar fi fost obligat să-şi dubleze capacitatea de extracție peste noapte, astfel încât prețul petrolului să scadă la 30 de dolari. Cam asta face Arabia Saudită – monarhia petrolieră care şi-a dublat extracția de petrol şi vinde la 30% din prețul anilor 2008, pierzând şi petrol şi bani.

Un caporal întors din Irak: „Mă bucur că n-am împuşcat pe cineva”

■ ***Caporalul Ionuţ Antonescu, militar profesionist la Unitatea de Chimie din Piteşti, a stat de vorbă cu noi, la revenirea din misiune***

Caporalul genist Ionuţ Antonescu, de 26 ani, s-a întors pe 24 februarie din misiune din Irak, împreună cu alţi doi ofiţeri de geniu din Piteşti. Misiunea a fost organizată de o unitate de Geniu din Bucureşti, care a luat 50% din militari şi din teritoriu. Misiunea Irak III a durat 6 luni, timp în care geniştii au lucrat într-un câmp de lângă Bagdad. Militarul nu ne-a spus cu cât a fost plătit, oricum mai puţin decât se aude că primesc puşcaşii marini americani (5.000 dolari) şi este puţin dezamăgit că în ultimul timp a căzut dolarul.

Urmăream ştirile din România prin satelit

Cum ai ajuns în Irak?

– Am dat un examen de specialitate (geniu), test psihologic şi probe sportive, după care un examen de engleză, mai mult noţiuni de bază. Şi, bineînţeles, am fost verificaţi să nu avem abateri de la disciplină. Engleza era obligatorie, că eram 10 naţiuni acolo. Eu am învăţat singur limba, dar după examen am mai făcut 3-4 luni de pregătire, mai ales cu termeni specifici de Geniu. De fapt, pentru ofiţeri era mai importantă, pentru că

ei erau la şedinţe, dar şi eu aveam nevoie, ca să ştiu să le spun celor de lângă mine „dă-te mai în spate", „dă-te mai aşa"... pentru că ofiţerul nu e lângă mine mereu.

Cum ţi s-a părut când ai ajuns?

– Era august şi erau 60 de grade. Primele două-trei zile a fost foarte greu cu acomodarea. Într-o oră beam un litru de apă, şi în 8 ore, 8 litri. Plus căldura, praful, furtunile de nisip şi riscul. Toate riscurile şi greutăţile erau compensate de condiţiile cu cazarea şi mâncarea. Erau baze administrate de polonezi, pentru că era zona lor de responsabilitate dar fuseseră preluate de la americani. Dacă voiam să fac un duş fierbinte în miezul zilei, îl făceam. Aveam timp liber, jucam tenis de masă şi aveam săli de forţă, de biliard şi de cinema. Ne luaserăm antene parabolice şi prindeam TVRi, PRO TVi şi Antena 1i (care era uneori codat).

Au mai scăzut temperaturile iarna?

– Minimul a fost de 10 grade, timp de o lună, între 15 decembrie şi 15 ianuarie. In februarie, când am plecat, era o medie de 25 grade. Era rău când veneau furtunile de nisip. Ziceai că e ceaţă, dar simţeai la nas că e miros de praf. Bătea puţin vântul, după care apărea „ceaţa" şi se întuneca soarele, de vedeai numai discul, ca o lună. Vizibilitatea era zero. Un convoi s-a oprit odată din cauza asta. Norocul era că furtuna se producea instantaneu, altfel atacatorii ar fi putut să profite, dacă ştiau când ne vom opri. Furtuna se şi oprea, însă, dintr-o dată.

Cum vă descurcaţi cu căldura?

– Beam apă plată, pe care o aveam la discreţie. Sucul îţi dă mai multă sete şi era riscant să bem altfel de apă. În dormitor, însă, era aer condiţionat şi acolo ţineam apa. Dar în cabina basculantei te topeai, din cauza soarelui care bătea prin geam. Dădeam hainele la sac la spălătorie şi a doua zi le luam. Când era prea cald, lucram doar dimineaţa şi după-amiaza, pentru că programul era flexibil.

Ai întâlnit scorpioni în deşert?

– Am văzut şi scorpioni, şi tarantule, şerpi nu. La alte contingente s-a întâmplat să-i muşte scorpionul. Îi găseai în grămezile de lemne lăsate mai mult timp, de exemplu. Noi i-am găsit şi la duş – erau gălbui-transparenţi.. Când ne-am mutat într-o bază în construcţie, timp de o săptămână, duşul a fost într-o clădire în care se putea intra pe oriunde. Unul a zis că nu mai face niciodată duş, după ce l-a găsit acolo. Dar după aceea s-a amenajat mai bine, pentru că totul era din materiale gen rigips, tavan fals, asamblate cu şuruburi şi termopane (erau containere în care se dormea şi containere mai mari, pentru duşuri şi altele).

Am avut colegi prinşi în ambuscadă

În ce consta misiunea şi cât de mare era riscul?

– Construiam baze militare (erau un fel de containere de locuit), platforme, drumuri pietruite, helipaturi pentru elicopter şi elemente de fortificaţii: împrejmuiri speciale (escobastioane), saci cu sârmă şi pământ, prin care nu trece glonţul, şi, la bază, plăci de beton. Baza era bine păzită de santinele, dar unii dintre ei sunt fanatici, kamikaze. N-am ieşit din bază, decât când mutam tehnica, şi atunci eram mai expuşi. Puteau să mai şi tragă cu mortiera în bază sau să încerce să intre terorişti cu maşini cu explozivi prin poartă, în forţă, şi apoi să detoneze. Seria dinaintea noastră, Irak II, a fost atacată cu mortiere, dar ele au căzut la marginea bazei.

Românii erau simpatizaţi

Cum era în convoi?

– În primul rând, drumurile nu se compară cu ale noastre. Au o reţea de autostrăzi bună, dar nici n-au iarnă ca la noi. Am

fost în cinci convoaie, dar n-am avut atacuri. Din seria noastră de 6 luni, un singur convoi românesc a fost atacat. Dar ei îi şi simpatizează pe români, nu ne au în vizor. Mulţi români au lucrat acolo în timpul lui Ceauşescu şi au o părere bună despre noi. Noi puneam drapelul când treceam cu convoiul şi poate de aceea nu ne atacau. Dar nici nu ne-am dus să-i atacăm sau să îi scotocim. Cel mai greu era pentru americani, că erau în linia întâi şi ei îi scotoceau.

Cum erau atacurile?

– Toate la fel: în mers, întâlneai pe marginea drumului o maşină parcată sau alt dispozitiv improvizat din butelii de bucătărie ori tuburi de oxigen, cu un fir. Erau detonate când te apropiai de ele, pentru ca explozia să te facă să te opreşti. Apoi trăgeau cu mortiere sau cu mitraliere, pentru că aveau mai multe şanse să te nimerească dacă erai oprit pe loc. Ei nu se apropiau, că armele noastre erau mult mai bune şi n-aveau şanse. Dar nici noi nu puteam să ne apropiem de ei, că terenul putea fi minat, nu ştiai de ce dai. Trebuia să tragem foc de acoperire până când îi îndepărtam şi eliberam drumul. Eu n-am avut această ocazie să trag, dar colegii mei au tras focuri de acoperire. Acum îmi pare bine, că aş fi putut omorî pe cineva.

Cât de mulţi sunt teroriştii?

– Din România, când îi vezi la televizor, ai impresia că orice irakian e în stare să-ţi ia gâtul. Dar cei mai mulţi sunt oameni normali, care muncesc, au serviciu, au familie. Unii dintre ei lucrează chiar în bazele militare. L-am întrebat pe un irakian de ce răutatea asta şi mi-a zis: „Tu, dacă ai fi la tine în ţară şi ar veni alţii să te ocupe, cum te-ai uita la ei?” Sunt grupări combatante, dar poate că de fapt nici un irakian nu ne-ar dori acolo. Însă totuşi când ne vedeau drapelul, făceau cu mâna, strigau „România” şi copiii săraci alergau după noi. Deci mergeau într-un fel pe două fronturi: erau şi prietenoşi, pentru că aveau de câştigat. Am observat totuşi că mulţi erau nemulţumiţi de Saddam, exact cum eram noi de tirania lui Ceauşescu.

Ai învăţat ceva în arabă?

– *Salamalek* – „salut”, la care se răspunde *Alekumsalam*, *kefalek* – „ce faci”, la care se răspunde *Zien* – „bine”. Mai ştiu ştiu şi *şukran* – „mulţumesc”, iar când ne mulţumeau frumos, băteau şi cu inima la mână, de două ori. Însă irakienii care lucrau cu noi ştiau engleza.

Ai vorbit şi cu irakience?

– Femeile aveau văl pe faţă şi nu le vedeam decât ochii. Nu înţeleg de ce erau îmbrăcate în negru pe căldura aceea. Ele stăteau mai mult pe lângă casă, cu copiii, şi lucrau în curte. Am vorbit despre asta cu un irakian şi mi-a spus în glumă că, dacă o vede pe soţia lui fără văl, îi ia gâtul.

Cum te-ai obişnuit cu riscul?

– Sentinelele trăgeau în fiecare zi. La început, ne-a fost teamă: săreai pe burtă când auzeai focuri. Dar, după câteva zile, deveneai imun – era şi adrenalina. Auzeai explozii afară, simţeai suflul, dar nu mai luai în seamă. Chiar glumeai, când auzeai focurile: „Iar bat vecinele covoarele!” Deşi riscul era minut de minut. Probabil dacă ar fi căzut proiectilele chiar în bază, lucrurile ar fi fost altfel.

Americanii, autodidacţi

Tot aşa nu luau în seamă nici americanii morţii lor?

– S-au obişnuit şi americanii cu asta. Nu discutau niciodată cu românii politică. Ei jucau întruna fotbal american şi baschet. Am jucat şi noi baschet cu nişte negri „zburători”, şi am văzut că ce e în NBA e adevărat. Sunt foarte disciplinaţi şi sunt şi autodidacţi. Aleargă ture dimineaţa, fără să-i pună nimeni. Acolo nici nu e instrucţie şi nu trebuie să asculţi absurd, pentru că sunt gloanţele la noi… Americanii, mai relaxaţi, aveau şi tatuaje.

Aveați contacte dese cu ei?

– Da. Când ne-am dus, era baza lor, după aceea, au plecat și au rămas polonezii, dar aveam contact permanent cu americanii în bază. Ei se poartă bine, sunt manierați și intră în vorbă ușor. Polonezii erau mai reci, dar ne înțelegeam bine și cu ei. Aveam o biserică catolică a polonezilor în bază. Alții, la infanterie, unde erau mai mulți, aveau și un preot, și biserică românească.

Ce vedeați la cinema?

– Luam de la americani filmele pentru care se făcea promovare la PRO TV în România, și care la ei erau deja vechi. Cum a fost, de exemplu, „Aviatorul", cu Leonardo DiCaprio.

De ce te-ai angajat militar?

– Pentru că am avut posibilitatea și am îndeplinit condițiile, aveam armata făcută. Înainte, am lucrat ca taximetrist, dar nu-mi convenea, pentru că nu aveam carte de muncă. Nu bănuiam, când m-am angajat, că voi pleca în Irak. Nici în timpul pregătirii nu-mi dădeam seama... era ca o joacă. Abia când am ajuns și am văzut deșertul cât cuprindeai cu ochii, mi-am dat seama unde m-am dus. Dar și eu am fost considerat potrivit pentru aceste condiții, pentru că au fost și unii respinși la testul psihologic.

Cea mai grea, despărțirea de soție

În ce consta testul?

– Vorbeau cu tine altceva și trăgeau concluzia dacă ești apt sau nu. De exemplu, m-au întrebat ce aș face dacă aș fi într-o cameră cu ziduri fără ferestre sau uși și ar izbucni un incendiu. Probabil era o întrebare pusă să te enerveze.

Ce ai răspuns?

– Eu am făcut armata la Pompieri. Am zis că mă culc pe podea şi pun o cârpă umedă la gură, aşteptând să apară o uşă. Se pare că au fost mulţumiţi.

Care a fost cel mai geu lucru în această misiune?

– Despărţirea de soţie, în primul rând, iar riscul, pe locul doi. Sunt de trei ani căsătorit. Dacă nu eram căsătorit, era altceva. Chiar ar fi fost bine într-un fel, pentru că ai de învăţat şi de văzut multe acolo, iar condiţiile sunt bune. Profesional, e un câştig foarte mare, vezi o tehnică pe care nu o vezi în ţară.

Ce a spus soţia, când te-ai întors?

– S-a bucurat când m-am întors cu bine. Au dus-o mai rău ei, acasă. La telefon, mă descosea după fiecare ştire apărută la televizor despre Irak. Eu ştiam că sunt bine, dar e mai stresant pentru cei de acasă. Puteam vorbi la telefon, gratuit, 10 minute pe zi, cu cei din ţară.

Au murit bulgari, polonezi

Nu a murit până acum niciun român în Irak. Dar dacă ar fi murit, te-ai mai fi dus?

– Dacă am fi aflat de morţi, ca în Afganistan, înainte să plecăm, probabil se mai retrăgeau dintre noi. Iar dacă aflau înainte, conta şi ce spunea familia. Şi aşa, mama nici n-a vrut să audă, la început. „Să nici n-aud!”, îmi spunea. „N-auzi, dar eu aud”, îi răspundeam eu. Probabil că cei din Afganistan au fost nimeriţi exact în gât, pentru că şi ei erau echipaţi bine. Şi la noi au murit bulgari, polonezi etc.

Care a fost întrebarea pusă cel mai des, la întoarcere, de cunoscuţi?

– „Când mai pleci?” şi m-au enervat. Abia am venit. E ca în armată, de-abia aştepţi să pleci şi spui „Nu mă mai întorc cât voi trăi!”, deşi după aceea, ne-am angajat toţi în armată. Acolo

trece timpul altfel. M-aş întoarce, dar după un timp, să mai uit... Peste 2-3 ani, poate...

25 martie 2005

Ţara noastră, ca un vis frumos

Într-un judeţ ca Argeşul, relativ departe de frontiere, trăiesc oameni din 72 din cele 191 de ţări ale lumii. Serviciul pentru Imigrări Argeş are în evidenţă circa 1.300 de străini, 550 din state membre UE. Dintre cetăţenii extracomunitari, cei mai numeroşi sunt cei proveniţi din Republica Moldova – 250, mulţi dintre ei studenţi. Pe locul doi sunt turcii, în număr de 150, în general bărbaţi. Judeţul are numeroşi oaspeţi şi din ţările calde – de pildă din Angola, Coasta de Fildeş (inclusiv sportivi), Kenya, Senegal, Nigeria, Sudan, Mozambic, Congo, teritoriile palestiniene, dar şi din Asia (China şi Japonia). Numărul străinilor luaţi în evidenţă la nivel local creşte de la an la an şi de la lună la lună chiar şi cu câte 10-15. Unii s-ar gândi la şansa pe care o reprezintă forţa de muncă din străinătate, de care ţările mai avansate decât noi au ştiut să profite, în condiţiile scăderii demografice. Pentru specialiştii în imigrări însă, apelul la străini reprezintă „o sabie cu două tăişuri", care creează uneori probleme mai mari decât avantajele, după cum ne-a explicat şeful Serviciului pentru Imigrări al judeţului, comisarul Ion Oprea. „Statul nu încurajează imigrarea cetăţenilor din ţări nemembre ale Uniunii Europene. În afară de obligaţiile pe care le avem ca ţară de frontieră a Uniunii, se ţine cont şi de complicaţiile care pot apărea, mai ales în condiţiile actuale. Cazul muncitorilor chinezi din Bucureşti este tipic. După ce le-a încetat contractul şi nu au mai fost nici plătiţi pe ultima lună, ei au rămas pe drumuri, iar transportul lor înapoi înseamnă o mare problemă, pe

lângă cheltuiala în sine, ce trebuie făcută din bani publici. Pe de altă parte, în zonele în care au fost cazați împreună, cum este Dragonul Roșu, legea română îi controlează foarte greu. Este dificil să scoți afară cetățenii străini care fac probleme, o dată ce au fost primiți, și de aceea e mai bine să previi astfel de situații", ne spune comisarul Ion Oprea.

Condiții imposibile, pentru cei din afara UE

Dacă vin în calitate de întreprinzători, străinii, cu excepția celor din Canada, SUA, Japonia, Africa de Sud, au de respectat condiții de capital prohibitive, iar firma lor are nevoie de aviz de la Agenția Română pentru Investiții Străine, pentru planul de afaceri și studiul de fezabilitate. Pentru a scăpa de aceste condițiile severe, unii turci, mici investitori de la noi, s-au căsătorit aici, pentru a-și putea continua afacerile, în calitate de români prin alianță. Nici dacă vine ca simplu angajat, pentru un străin extracomunitar nu e mai ușor, ba chiar dimpotrivă. Spre deosebire de cetățenii UE, care pot circula liber la noi și lucra unde vor, cetățenii statelor terțe nu pot primi autorizație de muncă în România decât dacă angajatorul lor prezintă o adeverință de la AJOFM, care să arate că pentru acea meserie nu există români căutători de locuri de muncă. Nici chiar pentru Uzina Dacia, atunci când s-a pus problema aducerii unui sculer-matrițer japonez, superspecializat la Nissan, nu s-a putut, pentru că la AJOFM figurează căutători de locuri de muncă deținători de patalama cu același profil, deși ei nu sunt ceea ce căuta constructorul auto pentru postul respectiv. Pe mulți dintre străinii din țări extracomunitare sărace veniți în Argeș la studii îi bate și gândul să rămînă aici, însă dacă nu reușesc să se căsătorească, șansele lor sunt minime, procedura de admisie fiind extrem de dificilă, iar pentru țări cu mari diferențe culturale, ca Pakistanul, Afganistanul etc. aproape imposibil de trecut, prac-

tic doar un fel de refuz mascat. Anul trecut a fost unul de excepție, când 6 străini (toți veniți în Argeş din Orientul Mijlociu) au dobândit cetățenia română, ieşind din evidențele Serviciului pentru Imigrări. În rest, numărul de cetățenii acordate a fost mai mic. În ultimii ani, a fost admis un singur cetățean argeşean de culoare, un nigerian din Curtea de Argeş – care între timp a decedat.

„Toți românii sunt buni"

Fără să ştie că nu sunt doriți, străinii din țări sărace continuă să sosească la Centrul pentru Cazarea Refugiaților Bucureşti, singurul din zona Munteniei, în speranța că îşi vor putea găsi un loc în țara noastră. Dacă nu ştii de intenția autorităților de a descuraja imigrarea, eşti descumpănit de felul cum arată zona, prăfuită, cu dughene de tip sătesc, gunoaie nestrânse, aurolaci ce scormonesc în pubele, câini, căruțe şi blocuri oribile, netencuite şi cu ferestre cu lenjerie la uscat şi manele la maximum – într-un cuvânt, o carte de vizită jenantă pentru țară. Pentru locatarii centrului, care se strâng seara, timizi, într-un parc din apropiere, România rămâne însă un vis frumos, chiar şi din acel ghetou. Majoritatea ştiu „româna puțin". Irakienii, pakistanezii şi alți orientali se înțeleg bine în arabă. Două negrese care îmi răspund în franceză, spun pline de ruşine – în ciuda mizeriei de pe stradă –, că sunt din Congo. Apoi se vaită, dând ochii peste cap, de sâcâitoarea, altfel respectabila, lege română. Unul dintre pakistanezi, Taqeera, de 32 de ani, îmi spune că, dacă nu reuşeşte să devină român, indiferent unde, va avea probleme mari la întoarcere. E, ca toți străinii, exasperat de formalitățile fără sfârşit. „Am dat amprente, apoi un interviu scurt, apoi un interviu lung, de trei ore, despre politică", povesteşte. N-a trecut interviul – nu ştie de ce –, şi aşteaptă judecarea contestației depuse. Neavând drept de lucru, se plimbă

(nu prea departe, pentru că, fiind brunet, e acuzat că umblă după ciordit). Pentru mulți localnici, traiul de zi cu zi înseamnă doar sărăcie şi dezamăgire. Îl întreb pe pakistanez de ce el ar accepta totuşi bucuros un astfel de trai, ba încă şi ca străin. Zâmbeşte. „În România e OK! La noi, când cineva vorbeşte mulțimii, explodează o bombă: mor zece, douăzeci, treizeci. La voi, nici preşedintele nu are atâtea gărzi de corp câte are un simplu ofițer, în Pakistan. Aici, toți oamenii sunt buni", conchide. De când a venit, nu încetează să se mire de ceea ce descoperă. „Totul e cu program. La magazin se deschideşi se închide; la cămin se încuie la o anumită oră. În Pakistan, nu avem nicăieri program". Un alt şoc a fost să vadă şi că „doamnele lucrează: în magazine, pe autobuz, în armată –la noi doar bărbații lucrează". În țara lui a lucrat ca brancardier, iar aici supraviețuieşte dintr-un ajutor de 108 lei pe lună. „Nu e vorba doar de mâncare, dar ca să te angajezi, ai nevoie de haine, de încălțăminte, de multe", iar el nu are decât un rând de haine, pentru perioada cât are dreptul să rămână în țară.

4 iunie 2009

Din venitul lui infim, Taqeera nu s-a lăsat până nu mi-a făcut cinste cu un suc, pe timpul discuției.

„Am remuşcări, dar nu m-aş reîntoarce în ţară”

■ ***Un emigrant în Canada îşi compară patria natală cu cea adoptivă.***

Constantin Nedea, argeşean din Buzoeşti, a profesat ca universitar chimist la Bucureşti, apoi în Algeria, după care a făcut o carieră de succes în cercetarea industrială în Canada, unde a fugit în 1987. Încă iubitor de România şi o personalitate activă în comunitatea românească din Montreal, dr. Nedea a participat, zilele trecute, la Conferinţa dedicată „Fenomenului Piteşti”, în memoria socrului său, fost deţinut politic – ocazie cu care am purtat discuţia de mai jos.

Cum v-aţi hotărât să plecaţi din România, şi cum aţi făcut-o?

– Făcusem, înainte, lumea în lung şi în lat, pe la diferite specializări. Până la urmă, a fost o oportunitate să merg, printr-un program al UNESCO, în Algeria, la una din Universităţile de acolo. Când am terminat stagiul, venind spre casă, am dat un telefon de la Marsilia, fiind septembrie, şi le-am spus că în 12 zile ajung la Bucureşti – ca să revin la norma pe care o avusesem înainte de a pleca, la Institutul Politehnic. Dar prorectorul Institutului – conducătoarea de doctorat a soţiei –, ne-a întrebat: „Păi, voi veniţi încoace?” Ea era şi membră în Marea Adunare Naţională, şi ne-a pus pe gânduri: ce se

întâmplă? Abia apoi am aflat că şi fiica ei rămăsese, cu două săptămâni înainte, în Franța. Socrul meu, care a făcut 15 ani de temniță şi a petrecut ultimii ani la Râmnicu Sărat (primul ajuns acolo, cu două săptămîni înainte de Diaconescu şi Coposu) ne repeta totdeauna, ca un *motto*: „Să nu vă muşte şarpele!" – asta însemnând: să nu rămânem afară. În inima şi gândirea lui, patria era ceva permanent, indiferent de guvernele care vin sau pleacă. Şi totuşi şi el, atunci când am vorbit la telefon, ne-a zis: „Să stiți că noi ne descurcăm foarte bine. Ocupați-vă de viața voastră!" Când am auzit asta, parcă a căzut cerul pe noi. Cei care mai avuseseră ideea să rămână în afara țării făcuseră documentația dinainte. Pe când noi ne-am trezit în Marsilia, în drum spre casă, aşa, fără nici un rost, când ne-am gândit să facem pasul. În Algeria stătusem o perioadă îndelungată, cu soția şi copilul, iar de acolo merseserăm în SUA şi Canada, în vizită, două săptămâni, în ideea că, odată întorşi în țară, n-o să mai avem niciodată şansa asta. Dar încă n-aveam cea mai mică intenție. Aveam 38 de ani – matur, sau „copt". Un coleg plecat îmi trimisese o scrisoare cu ce trebuie să fac, cum se procedează, dacă vreau, dar nu-l ascultasem. Atunci am mers la Consulatul General al Canadei şi am stat în Franța 3-4 săptămîni, prima dată, la învățătoarea fetiței mele, la Chartres. Apoi, pentru că tot nu mă lămurisem, m-am întors în Algeria, că pe ultimul an nu-mi plătisem impozitele – şi am fost deci să le plătesc. Acolo m-am întâlnit cu un distins profesor, fost director al Institutului Oncologic, Costăchel, care aproape că mi-a spus că sunt nebun. În franceză mi-a zis: „*Sauve qui peut!*" (Se salvează cine poate!). Eu i-am răspuns: „Păi dvs., ilegalist din 1931…" – că îl ştiam bine. Dar el o ținea ca un refren: „*Sauve qui peut!*" Am mai întârziat în Algeria şi, când m-am întors la Consulatul General Canadian, unde erau documentele completate, consulul general mi-a spus: „De ce n-ați venit acum o lună?" – fiindcă noi îndeplineam nişte criterii de intrare în țara lor: aveam copil, eram foarte calificat... Că n-am cerut azil politic, ci instalare cu

rezidență permanentă. Când am mai fost în afară, puteam, fără să facem apel la organele româneşti, să circulăm în lume, mai ales în țările care aveau relații privilegiate cu România, ca Austria, Danemarca, Norvegia, Suedia – unde n-aveai nevoie de vize, ci intrai cu paşaportul. Aşa că aveam multe vize pe paşaport şi de aceea i-am spus consulului: „Nu e etic ca eu să cer azil politic, deşi aş putea s-o fac, fiindcă tatăl soției...” Zice: „Cunoaştem. Dar atunci n-o să mai puteți duce fetița la balet, la pian etc”. Zic: „Chiar şi aşa, ne asumăm riscul” – că nu-ți garantau nimic, exact cum se pleacă acum, cu criterii de selecție, nu politic.

„Afară, trebuie să-ți impui stilul”

Dar asta, pentru că era căutată pregătirea dvs.

– Absolut. Iar faptul că fiica mea a ajuns primul profesor român la Facultatea de Medicină de la Harvard arată că n-au greşit.

Ați plecat unde v-a sfătuit prietenul?

– Nu, el era undeva în sud, iar noi am vrut în Quebec, deci erau 980 km între noi. Eram pregătit şi pentru engleză, că trebuia să mă duc la un doctorat, pe care l-a blocat Cucoana cea Mare, în ’72. Dar am zis să aleg latinitatea, obiceiurile noastre. Consulul a zis: „Trebuie să aveți un certificat de eligibilitate” – aşa se numea, un document că ai cel puțin rudimente de franceză. Chiar dacă eu făcusem activitatea doar în franceză, trebuia şi acel document – iar el m-a ajutat, vorbind prin telex cu un prieten de-al lui din Paris.

V-a trecut vreun moment prin cap să vă întoarceți?

– Nu, pentru că în cazul nostru, pot spune că suntem oameni versatili şi adaptabili. De aceea am şi putut face o carieră profesională.

Este valabil pentru cei din domeniul tehnic?

– Nu neapărat, pentru că eu am avut un coleg – de când mergeam la olimpiadele de Matematică. El a urmat Matematica (eu, Chimia), şi a ajuns profesor la Aeronautică. Dar când a venit în Montreal n-a lucrat o zi, timp de 10 ani! Fiecare are istoria lui, cazul lui.

Deci se poate întâmpla, oricât ai fi de pregătit.

– Hă! Să ştiţi, dacă nu te implici...

Sau să te pliezi?

– Asta nu. Dimpotrivă, trebuie să-ţi păstrezi punctul de vedere, de multe ori chiar susţinându-l şi impunându-l – fără jigniri, desigur. Atunci eşti mai mult apreciat acolo.

Cum se simte un român în amestecul de etnii canadian?

– Cel care face un pic de discriminare mai pronunţată e totuşi Quebec-ul. Dar nu la cei de origine latină.

La ştiri vedem ştiri despre conflictul cu anglofonii, care se plâng că n-au drepturi în partea francofonă.

– Asta e tot timpul. Dar drepturi au destule. Francofonii au fost abandonaţi 200 de ani de francezi, apoi i-au cucerit anglofonii.

Dar românii, care nu sunt nici într-o parte, nici în alta?

– Să ştiţi: acolo contează valoarea. De aceea, sunt şi foarte impresionat de ce se întâmplă astăzi în România, când văd că valorile sunt întoarse pe dos. Când am plecat din ţară, am avut amintiri triste. Că şi pe bunicul meu, primar la Buzoeşti, l-au omorât tot comuniştii. Dar după '60-'63, lucrurile se mai schimbaseră, nu mai erau promovaţi toţi ignoranţii. Singurul necaz l-am avut că, la terminarea facultăţii, deşi eram eram şef de promoţie, n-am luat poziţia pe care o doream, ci a luat-o fiica unui mare general – deşi până la urmă am ajuns şi eu unde voiam.

„Nulitățile îi sufocă pe cei valoroşi"

Atunci erau nedreptăți, acum nu e nimic.

– Da, asta mă surprinde, iar eu țin la şcoală. Dacă vrei să distrugi o nație, îi distrugi şcoala. Nu mai face nimeni în țara asta ce au făcut Spiru Haret şi Ilie Murgulescu. S-a distrus şi şcoala primară, liceul, unde nu era nevoie de bani mulți pentru cercetare. Acolo se formau caractere, însuşiri.

Dar formatorii se formează mai sus...

– Vreți să spuneți că nu sunt stimulați? Ați apucat, probabil, vremea când se făcea şcoală. Or, acum îi ia cu arcanul la Facultatea de Chimie, unde pe vremea mea erau 11 pe loc. Victor Babeş şi Cantacuzino au studiat în afară şi au avut oprelişti când s-au întors, dar au făcut progrese acasă, chiar dacă nu erau stimulați. Nenorocirea este că acum cei care ar vrea să vină sunt împiedicați de oameni de o valoarea dubioasă. Ştiți fabula cu şoarecele care a intrat în stupul de miere: albinele mici, el mare, dar l-au înconjurat, l-au zidit în ceară şi l-au sufocat. Aşa şi cu cei buni, care ar dori să vină din afară. Nulitățile îi inhibă, îi sugrumă.

Deci problema e factorul uman? Dar afară, oameni ca ai noştri fac lucruri mari, fiindcă au sprijin.

– Factorul uman e esențial, că el face selecția. Afară, oamenii au interes pentru ce fac. Azi, studenții din România nu-l mai au.

Dar nici n-au Facultăți cu premii Nobel la catedră.

– Nu ne compar cu centrele de mare tradiție. Oricum, Nobelul pe care trebuia să îl ia Paulescu l-a luat un canadian, pentru că lucrarea lui n-a fost publicată într-o limbă cunoscută – e handicapul nostru –, pe când, la canadieni, amândouă limbile sunt internaționale.

Nu au şi handicapul de a fi atât de eterogeni?

– Ei şi americanii sunt popoare noi, fără istorie. Noi ar trebui să fim mai solidificaţi ca ei, mai conturaţi, cu caracterul mai articulat. În schimb, acolo senzaţia este aşa: munceşti, ai şi ajungi în faţă; nu munceşti, nu ai şi nu ajungi. Să vă dau un exemplu: eu am avut responsabilităţi, pe cercetare, în echipa executivă a două multinaţionale (am fost şi profesor asociat pentru a conduce teze de doctorat, dar nu la catedră, pentru că acolo e mai mare consideraţia socială pentru unul din industrie – nu ca în ţară, unde mediul academic era nivelul cel mai ridicat), şi am avut colaborare cu o companie furnizoare care nu era grozavă, dar făcea 100 de milioane cifră de afaceri pe an. Fiul patronului de acolo era vicepreşedinte şi îşi luase o maşină scumpă şi îi plăceau fiţele. Taică-său i-a pus în vedere: „Băiete, la anul, dacă nu-ţi redresezi comportarea şi activitatea de marketing pe care ţi-am trasat-o, eşti *out* din companie”. Ceea ce s-a şi întâmplat! N-a respectat cuvântul preşedintelui, tatăl lui, şi l-a dat afară. Şi în România au existat oameni care nu ţineau partea copiilor. Marghiloman, de pildă, în momentul când s-a votat în Consiliul de coroană să se meargă cu Antanta, el, care era filogerman, a spus: „Majestate, eu nu pot să fiu de acord cu decizia, dar vă ofer cei patru copii ai mei să se ducă pe front.” La noi, acum, beizadelele se cocoloşesc...

„Unii emigraţi împrumută mobilă când au musafiri”

Acum se poate pleca mai uşor în Canada. Care credeţi că sunt şansele de reuşită acolo?

– Plecare nu înseamnă mulţumire sau fericire garantată. Poate unii oameni sunt, sufleteşte, mai labili. N-aş da sfaturi nimănui să plece sau nu, ca să port eu responsabilitatea, dacă are eşec. V-am spus cazul prietenului meu... Totuşi, şansele de reuşită pentru o viaţă normală sunt ridicate. Dar, pentru performanţă, he, he... este altceva! Adică trăitul, voiajatul –

astea sunt lucruri aproape banale. La noi, să-ți iei o maşină înseamnă un succes. Acolo, maşina este ca un pix, ca un creion, pentru că valorile sunt diferite. Dacă pleci fără experiență în domeniul tău, terenul acolo nu e prea fertil. Dar poţi să lucrezi altceva: de pildă, sunt unii care fac vânzări, şi din punct de vedere material câştigă chiar mai mult ca specialiştii.

Unii din cei plecați se întorc cu detaşare: compară de pildă România cu Canada şi spun că e prea populată…

– Exacerbări ale unor atitudini româneşti. Eu cunosc, de pildă, un român care în momentul când are rude în vizită, închiriază mobilă. Vă spune ceva? Viața e un pic mai complexă decât o afişează oameni. De aceea, mă feresc să discut despre marile sau micile beneficii. Vorbesc faptele, nu bla-bla-ul.

Aveți şi un sentiment de înstrăinare, de reevaluare a țării şi de dor de România?

– Eu vin și de trei ori pe an în țară, iar în restul anului particip la comunitatea românească, țin conferințe, am scris în revistele româneşti. Eram îndrăgostit de România din tinerețe: am călătorit în toată țara cu rucsacul în spate.

„Aici e o promiscuitate politică"

Şi totuşi, n-aveți tentația de a vă întoarce?

– Nu. În primul rând, pentru că nu este corect. Și așa în mintea mea e un sentiment că am înşelat țara, când am decis să rămân acolo. Am greșit o dată, dacă am greșit. Nu pot să greşesc a doua oară. Când era la putere Convenție Democratică, mi s-a propus o responsabilitate încântătoare, pentru un amator, prin profesorul și diplomatul Țepelea, cu care eram prieten (ne întâlneam de cel puțin o dată pe săptămână când veneam la Piteşti, unde, ca să fac ceva pentru zona mea, am înființat, împreună cu prof. Arsenescu, Secția de

Fizică-Chimie – devenită apoi Facultate). El a înțeles ce i-am spus: nu pot să „trădez” de două ori.

Dar dacă dvs. ați simțit plecarea ca o trădare, ce să mai spună milioanele de căpşunari?

– Eu am plecat într-un context care impunea chestia asta. Şi poate sunt influențat de socrul meu, de la care mi-a rămas că „patria e patrie”. Dar atunci mi-a fost foarte greu să iau decizia, deşi poate dvs. nu puteți înțelege. Oricum, pe atunci, dacă te duceai la Cucuieții din Deal, te lăudai că „te-ai plimbat”. Acum, orice individ vorbeşte de Malaga, de Valencia, de Barcelona – ca şi cum aş fi vorbit eu atunci să trec pe la Câmpulung.

Contează şi costul reîntoarcerii? Sau vedeți România prea mult schimbată?

– Nu uitați un lucru: acum am și eu o experiență de viață. Ce pot să mai fac, când, iertați-mă, aici e o anumită promiscuitate politică? Acolo nu-i așa. Și am fost lider politic: preşedintele asociației liberale al unei circumscripții mici, de numai de 125 de persoane, dar de unde am avut deputatul ministru, ajuns apoi şeful Partidului Liberal din Canada – am făcut treaba doar ca voluntar. Pe urmă, nu e uşor să te mai întorci după ce capeți nişte obiceiuri. Acolo, serviciile sociale sunt altfel: nu te şicanează nimeni, plăteşti taxele la un terminal şi nu există să stai la coadă sau să te jignească cineva. Adică nişte chestii de civilitate, pe care nu le găsesc pe aici încă – o spun cu regret. Deci cum să mă întorc?

4 octombrie 2017

România, prin ochii elevilor francezi

■ ***Angajații de la Dacia Renault își lasă copiii în siguranță la Școala româno-franceză, unde ei s-au adaptat învățământului românesc***

De șase ani, la Școala nr. 10 din Pitești, funcționează o școală franceză, pentru copiii angajaților Renault care lucrează la Dacia. Funcționarea școlii are la bază un contract, prin care, în schimbul cedării unor săli de clasă, Renault contribuie la dotarea școlii. Pe lângă toaleta pentru francezi, Renault a cumpărat deja scaune, a zugrăvit, a pus parchet în unele săli și urmează și termopanele. De asemenea, conducerea școlii are în vedere cumpărarea în comun a unor calculatoare. Acum doi ani, ambasadorul francez în România, Philippe Étienne, împreună cu președintele Consiliului de Administrație al Dacia, Christian Estève, a vizitat școala arătându-se încântat. În același timp, sălile de clasă ale românilor sunt chiar mai dotate decât cele ale francezilor, pentru că ștacheta fiind ridicată, conducerea școlii a luat ca punct de reper standardul francez. De aceea, la vizita în Argeș, ministrul Educației, Alexandru Athanasiu, a fost îndrumat de Inspectoratul Școlar să viziteze tocmai această școală. Mai important este, însă, faptul că tot ce oferă școala română – conviețuirea cu francezii – este, în fond, un câștig al școlii, adică al copiilor care înțeleg de mici la ce folosește o limbă străină și au de învățat din această conviețuire.

Singura şcoală cu plan de protecţie contra tornadelor

Directoarea şcolii, prof. Valeria Pârvu, este foarte bucuroasă că Renault a ales tocmai acest loc ca sediu al Şcolii franceze şi e încântată de colaborarea cu cadrele didactice franceze. Nici măcar nu-şi mai aminteşte numele de familie al primei directoare, pentru că nu i se adresa decât pe numele mic: Sylvie. De asemenea, cu noul director se tutuieşte din prima clipă, deşi este mult mai tânăr decât ea. „De la început, vechea directoare, Sylvie, a cerut planurile de apărare ale şcolii şi a văzut că lipseşte apărarea contra tornadelor. Și a trebuit să facem și așa ceva, pentru că la ei tornadele sunt frecvente – şi oamenii sunt învăţaţi să se aşeze în căzile băilor şi să intre în beciuri”, începe să ne povestească dna Pârvu.

S-au acomodat francezii, la Piteşti?

– S-au integrat foarte bine. S-au făcut chiar ore de educaţie fizică şi de abilităţi practice (lucru manual). Iar anul trecut, am avut chiar un cerc de franceză, unde preda dl Patrice. Un elev de la noi s-a transferat la ei, pentru că va pleca în curând în Franţa. Pauzele sunt comune şi ei se joacă împreună.

Cum vi se pare sistemul lor de învăţământ?

– Ei au evaluări foarte dure şi le pregătesc foarte conştiincios. Am asistat la o evaluare şi mi s-a părut că e mult totuşi pentru un copil să stea 5-6 ore în examen, însă ei ţin foarte mult la asta.

În ce privinţe îi daţi exemplu pe francezi elevilor români?

– Deşi au program diferit de noi, când pleacă de la ore în mijlocul orelor noastre, nu se aude nimic. Mai sunt şi alte lucruri legate de civilizaţie. Iar când sunt în sala de studiu, sunt mereu atenţi. Ies afară în pauze, mănâncă un sandviş şi apoi se întorc, foarte preocupaţi de ce e acolo.

Cum se împacă între ei copiii?

– Copiii sunt toleranţi şi se împacă bine. Despre noi nu mai vorbesc, de exemplu, fetiţa mică, mulatră, este păpuşa noastră, pe care o iubim toţi. Copiii învaţă mai bine ce înseamnă integrarea europeană şi, chiar dacă ei învaţă tot în sistemul nostru, comportamentul lor parcă e altul, nu mai sunt atât de rigizi cum îi formează de obicei şcoala românească. Apoi, avem şansa de a fi singura şcoală în care se învaţă mai multe limbi străine, pe lângă engleză şi germană, care sunt în programa noastră. Şi, pe de altă parte, din câte am observat, şi părinţii francezilor sunt foarte mulţumiţi.

Un mediu cosmopolit

În Şcoala Renault, învaţă acum 15 copii francezi, cu vârste între 4 şi 14 ani, şi patru argentinieni, cu vârste între 14 şi 18 ani. Cursurile sunt predate de şase profesori, patru francezi şi doi români, poligloţi şi polivalenţi. Argentinienii învaţă în spaniolă, iar francezii, evident, în franceză, împărţiţi în trei grupe: gimnazial, primar şi *maternelle*. Timpul de şedere al copiilor în România variază între şase luni şi trei ani, în funcţie de ce au de făcut părinţii lor la Dacia. Numărul copiilor oscilează, în unele perioade el fiind mai mare de 30. Copiii sunt aduşi şi luaţi cu maşina de părinţii lor, iar elevii români ştiu dacă francezii au plecat doar uitându-se pe geam şi văzând dacă mai sunt maşinile străine afară.

Elevii argentinieni sunt profesori la fotbal

Din câte ne-a spus prof. Pârvu, mai uşor s-au integrat copiii argentinieni, care vin dintr-o ţară cu greutăţi, ca şi România, şi de aceea seamănă mai mult cu copiii români. De

aceea, argentinienii fac furori pe terenul de sport, cu glezna lor fină – Juan (deja plecat) şi Marco.

Când îi întrebi cum se înţeleg cu colegii lor străini, românii dau din umeri: „Eu am făcut doi ani de franceză" spune unul. „Avem o colegă care ştie spaniolă", spun alţii. Şi „nu prea vorbim, pentru că jucăm contra lor fotbal. Dar ne bat". Elevii francezi, în schimb, se înţeleg cu românii prin intermediul celor care au noţiuni de franceză, cu aceştia fiind cei mai apropiaţi.

„Sărăcia m-a şocat"

I-am întrebat pe câţiva dintre ei ce le place şi ce nu le place la Piteşti. Toma (10 ani), Margot (13 ai), Alan (11 ani) şi Celia (12 ani) se bucură cu toţii că învaţă în România, ceea ce li se pare foarte interesant. Nu au aerul occidentalului venit în inspecţie în lumea a treia, şi amestecă impresiile despre România cu adaptarea la clima de aici, caldă şi cu diferenţe mari de temperatură – ei fiind din jumătatea de nord a Franţei. Toma e de opt luni în România, ceilalţi doar de o lună.

Iată ce ne-au răspuns (vorbind toţi odată):

Despre şcoala franceză:

Toma: „Când am venit, m-am mirat că suntem doar cinci elevi în clasă."

Celia: „Repetăm unele lucruri pe care le-am învăţat deja în Franţa."

Despre şcoala românească:

Toma: „Când coborâm pe scări, ne spun că facem zgomot, dar şi ei fac la fel."

Aveţi prieteni români?

Alan: „Da, pentru că jucăm fotbal."

Ştiu fotbal românii?

Toma: „Se descurcă destul de bine, unii dintre ei."

Apoi se revoltă, ca nişte francezi în miniatură: „Profesorii fumează pe hol". Le spun că fumatul în instituțiile publice e ilegal. Se aprind şi mai tare: „E ilegal, dar fumează în fața copiilor?!"

Prima impresie despre România:

Margot: „La aeroport, câțiva oameni ne-au rugat să-i lăsăm să ne care bagajele, apoi ne-au cerut bani." Dl Patrice nu îmi traduce, ci o întreabă, încruntat: „Şi de crezi tu că ei fac acest lucru?"

Margot: „Presupun că pentru că ei nu au bani."

Patrice îmi explică: „Unii din ei au văzut pentru prima oară cerşetori, pentru că vin din zone rurale. Dar sunt şi în Franța, în anumite locuri, mai ales în oraşe. Tot pentru că unii nu au mai fost la oraş, s-au mirat când au văzut cât de mare e Piteştiul, blocurile înalte şi cât e de poluat."

Celia: „Am văzut animale moarte pe drum, călcate de maşină."

Toma: „Am vizitat castelul lui Ceauşescu, din Bucureşti, castelele Peleş şi Pelişor, dar şi alte locuri. În România, sărăcia m-a şocat."

Margot: „Țara e foarte frumoasă, sunt multe spați verzi. Pentru noi e o şansă să putem cunoaşte o altă țară."

Şcoala franceză, mai grea decât cea românească

Directorul şcolii franceze este, de un an, Patrice Gourlet, de 34 ani, fost profesor, între anii 1992-2000, la Liceul Francez din Bucureşti (cel pentru copiii corpului diplomatic şi al oamenilor de afaceri francofoni). S-a întors trei ani în Franța, de unde a revenit pentru a prelua conducerea Şcolii Renault. De formație învățător, căsătorit de 7 ani cu o româncă, cu care are şi o fetiță, dl Patrice ne-a explicat mai întâii diferența între sistemul românesc de învățământ şi cel francez, pe care îl

urmează îndeaproape Şcoala Renault. De fapt, cursurile făcute în România sunt omologate în Franţa şi au rezultate chiar mai bune decât acolo, pentru că programul e mai încărcat, profesorii având timp mai mult pentru fiecare elev. Elevii pregătiţi de dl Gourlet la Liceul Francez au avut procentaj de 100% la Bacalaureat.

Cum vi se pare şcoala franceză, faţă de cea românească?

– Sistemul este diferit faţă de cel românesc. Întâi, învăţământul românesc pune mai mult accent pe matematică. Apoi, materiile sunt foarte deschise la noi, astfel încât copilul învaţă singur. Se porneşte, de exemplu, de la o situaţie dată, iar elevii învaţă ei înşişi materia. Nu se învaţă pe dinafară, ci e principiul ca elevul să fie actor în învăţământ, adică parte activă. Ei caută în cărţi, pe calculator etc. şi fac un rezumat, încercând să înţeleagă materia.

Care sistem este mai greu?

– Soţia mea a cunoscut ambele şcoli, pentru că a făcut trei ani la liceul francez. Şi a spus că e mai dificil sistemul francez. Acesta te implică mai mult, pentru că trebuie să pui în relaţie elemente diferite. Este necesar un spirit de sinteză, care nu se dobândeşte în 2-3 ani, ci de la cea mai fragedă vârstă. Problemele sunt de genul „de ce s-a întâmplat asta?”, trebuie să faci multe ipoteze şi să le verifici singur. Nu se dă niciodată răspunsul imediat la o întrebare.

Ce materii se studiază?

– Franceză, matematică, istorie (a Franţei şi a lumii. Pentru bac, materia constă din tot ce s-a întâmplat în lume în ultimii 50 de ani), geografie, tehnologie (alcătuirea unei biciclete, a unui lampadar, asamblarea unor obiecte casnice şi teorie, în urma exemplelor practice), biologie, fizică, chimie şi calculator (la această materie, se dau atestate la 10 şi la 15 ani, referitoare la nivelul de cunoştinţe – operare PC, Office, imprimantă şi internet). De asemenea, se fac ore de educaţie

civică, educaţie fizică, muzică, arte plastice şi educaţie rutieră. Copiii învaţă semnele şi regulile de circulaţie şi în baza lor, în clasele a VI-a şi a VIII-a, primesc un atestat. Fără acesta, ei nu pot conduce un scuter cu motor de mai puţin de 50 cmc, iar după 18 ani nu pot da examen de şofer. Prima limbă o încep din clasa a IV-a (engleza), iar a doua, din clasa a VI-a (spaniola), câte 2 şi 1/2 ore pe săptămână. De la clasa primară, se face o oră/săptămână şi limba română.

„Când sunt aici, nu mă gândesc la Franța"

Dvs cum ați venit în România?

– România este țara mea adoptivă şi îmi iubesc socrii. Dar mai e un lucru: când ai început să lucrezi în străinătate, nu mai ai linişte nicăieri şi nu te mai poți opri. Când eşti aici, te gândeşti la Franța, iar când te întorci, începe dorul de România. Apoi vii iar, şi tot aşa. De fapt, e mai greu şocul adaptării în Franța, după opt ani de stat în România, decât să vii din Franța în România.

De ce e greu să te readaptezi, în Franța?

– Eu aveam aici toți prietenii, iar în Franța nu mai aveam prieteni şi nu mai cunoşteam pe nimeni. E un fel de solitudine. În România e mult mai uşor să te împrieteneşti, vorbeşti mai uşor cu cineva. Încă nu ştiu dacă prieteniile sunt la fel de durabile. În Franța, prieteniile se fac greu, dar sunt pe viață.

De aceea v-ați întors în România?

– Este şi o promovare pentru mine, ca director de şcoală, de la simplu profesor. Şi este şi mai interesant postul, prin răspunderea pe care o am. Nu am timp să mă gândesc la Franța, când sunt aici.

Care a fost prima dvs impresie despre România?

– La început, în 1992, nu găseam nimic în magazine. Nici măcar lapte sau produse de bază. Era o problemă cu distribuția. Acum, e mult mai bine.

Cum vi se par elevii români?

– Copiii sunt foarte agreabili şi au învățat foarte bine franceză. Au o mare capacitate de memorare, au învățat multe cuvinte, sunt inteligenți şi atenți.

În ce situații îi dați exemplu pe elevii români celor francezi?

– Când suntem afară, copiii români vin spre noi, să se joace împreună. I-am dat exemplu pentru deschiderea lor şi le-am spus să facă şi ei la fel, să meargă şi ei să se joace cu copiii români.

Vorbiți destul de bine româneşte. Dar nu vă e greu să vă descurcați ca străin?

– Nu am avut niciodată probleme de comunicare. Mai ales persoanele în vârstă ştiu franceza, cei tineri ştiu mai mult engleza. Şi poate că am avut noroc, dar nu am întâlnit decât români amabili şi politicoşi.

8 octombrie 2004

Impresiile unui ofiţer de presă român la Parlamentul European

Singurul ofiţer de presă român din Serviciul de Presă al Parlamentului European este argeşeanca Miruna Matei, care şi-a ocupat postul din septembrie 2005, pentru a pregăti momentul aderării. În Serviciu, există câte un ofiţer din partea fiecărui stat, reprezentanta României fiind dna Matei, fiica unui cunoscut profesor de franceză de la Colegiul Brătianu din Piteşi (George Miclăuş). A absolvit, Jurnalismul, la Universitatea Bucureşti, a lucrat 14 ani la ROMPRES, secția Externe, o perioadă mai scurtă la Mediafax, apoi, după naşterea copilului, s-a întors la Piteşti, unde a fost primul consilier pe integrare europeană al Primăriei, un an şi jumătate, după care a plecat la Bruxelles. Cu ea este şi soțul ei, tot jurnalist, corespondent pentru Național FM, din capitala europeană, plus băiețelul de şase ani. Impresiile ei, după un an şi jumătate la Parlamentule European, sunt împărțite, cam aşa cum sunt şi alte băiețelului, căruia îi place la fel de mult să se joace cu belgienii de vârsta lui, dar şi să stea la bunicii români. Înaintea unei sesiuni în plen a Parlamentului, dna Matei a venit pentru câteva zile în țară, pentru a participa la un training de pregătire a jurnaliştilor, ocazie cu care i-am luat interviul de mai jos.

„M-au chemat la concurs după 14 ani”

Cum v-aţi schimbat de când lucraţi la Bruxelles?

– În lumea occidentală mentalitatea e diferită. Să locuieşti acolo, chiar şi o perioadă de un an – doi, cred că schimbă omul. De pildă Bucureştiul, unde am stat 14 ani, e un oraş care, în timp, te face mai agresiv. În Bruxelles, însă, nu vezi traficul acela încordat, iar oamenii sunt calmi. Sunt şi la ei probleme, pentru că există mai multe naţionalităţi, dar lucrurile au loc într-un mod organizat. E bine că mulţi români merg şi văd cum funcţionează lucrurile acolo, şi învaţă să se acomodeze cu alte naţiuni. Doar când te gândeşti că faci o oră şi jumătate până la Londra, cu trenul Eurostar… Dar contează mai ales faptul că lucrezi într-o instituţie internaţională: e o experienţă unică să poţi discuta cu oameni de atâtea culturi, chiar cu genuri diferite de a discuta. Devii şi tu mai calm, mai deschis, mai renunţi la unele din prejudecăţi şi înveţi să te acomodezi cu tot felul de situaţii. În plus, e şi modul în care funcţionează o ierarhie, care e diferit faţă de România. La noi se întâmplă ca membrii aceleiaşi echipe să încerce să-şi facă rău unul altuia. Acolo, obiectivul ierarhiei este ca lucrurile să meargă, iar când trebuie ca oamenii să se mobilizeze, ei se mobilizează. Nu spun: „Faci asta, pentru că zic eu”, ci se argumentează – că trebuie să înţeleg ce fac –, apoi nu mi se dau alte sarcini dincolo de competenţa mea. Dar aşa, şi eu voi munci mult mai mult. De asemenea, colegii îţi recunosc ajutorul, atunci când le este dat. În România, făceam zece lucruri deodată, toate bine în proporţie de 70%. Acolo faci doar unul, şi îl faci bine 100%. Mai e şi altceva: foarte des ei organizează petreceri. La serviciu trebuie să te duci la petrecere. La noi, fiecare stat membru organizează petrecere o dată pe lună – estonienii, olandezii etc. Am făcut şi eu petrecere, cu produse româneşti. Ieşirile de acest fel te apropie de colegi.

Ați vrea să rămâneți acolo?

– Cine n-ar vrea să lucreze într-o instituție internațională? Dar toți românii au deocamdată un statut temporar. Voi da, totuşi, test la Oficiul de Selecție al Parlamentului European, pentru un post cu caracter permanent – voi candida la mai multe, pe domeniul comunicării. Ei analizează foarte atent dosarele. Eu eram căsătorită de 14 ani, iar ei mă ştiau încă pe numele de fată, de când le-am trimis primele CV-uri. Mi-au scris la un moment dat: „Vă calificați pentru postul cutare. Dacă mai sunteți interesată, concursul se ține pe data cutare." Dar în general nu trebuie doar să aştepți să te cheme ei, ci trebuie urmărit site-ul (şi newsletter-ul) şi actualizat permanent CV-ul, cu fiecare curs pe care îl mai faci.

Ei nu se tem de rate şi concedieri

Cât de greu e să te adaptezi?

– Ce să vă zic, instituția era aşa de mare, încât nu am putut să îmi găsesc biroul, la început. A trebuit să-mi arate cineva. Mi-am dat seama mai târziu că aşezarea lor avea un fel de logică. Trebuie să înveți de unde să iei pâine (pentru că, dacă iei dintr-un loc, poți mai târziu să găseşti în altă parte, la fel de proaspătă, de patru ori mai ieftin), la ce doctor te duci etc. Şi la chirii, prețurile diferă, dar noi am găsit locuință pe internet, şi am ales-o pentru că era în zona instituțiilor, unde nu aveam nevoie să merg cu mijloace de transport în comun. Durează ceva şi până te obişnuieşti cu normele care se respectă aici. De exemplu, la instalare, au venit să-mi schimbe calculatorul. I-am întrebat de ce îl schimbă şi mi-au zis: „Era pe inventarul celui de dinainte." I-am rugat ca, dacă tot au venit, să îmi mute şi imprimanta, de pe o masă pe cealaltă. N-au vrut: „Nu putem, este un alt serviciu care se ocupă de asta". Zic: „Aş muta-o eu, dar e grea". „Nici dvs. să nu o mutați, că este alt serviciu", mi-

au zis. La ei un profesor predă doar o materie, un doctor tratează doar o specialitate, dacă nu cumva este generalist, care să te trimită la un medic specialist. Dar în felul acesta, sunt şi eficienţi, şi îşi fac datoria. Odată, am avut o problemă cu maşina şi nu am putut-o duce la reprezentanţa Toyota, ci am lăsat-o în stradă. Am întrebat la garaj cine se ocupă, le-am dat cheile, au reparat-o, dar, după ce au adus-o, am văzut că mai avea ceva care nu mergea. Am sunat şi au venit imediat cu utilajul, au ridicat-o şi au adus-o înapoi reparată, fără să mai ceară bani în plus şi explicându-ne că le-a scăpat acel aspect. E interesant că, deşi îşi prepară şi ei ceva mâncare, nu gătesc, ca noi. Am vrut odată să fac mâncare cum se face la noi, sarmale, şi a ieşit puţin fum pe coş, cum iese când găteşti. Dar, dacă mai stăteam câteva minute, veneau pompierii. Se strînseseră toţi oamenii în stradă, pentru că au sistem la coşuri care începe să dea un sunet strident, din ce în ce mai tare, când iese fum.

Ce vă place cel mai mult în Belgia?

– Nu există să dai mită la doctor. În metrou, nu sunt controlori, dar toţi îşi cumpără bilet. Nici în autobuz nu sunt controlori, dar e mai simplu, pentru că se intră prin faţă şi se cumpără de la şofer. Salariul mediu e de 1.500 euro, iar băncile dau credite cu dobânzi mici şi avantajoase, astfel că oricine îşi poate lua un apartament sau o maşină – şi la ei, maşinile se iau de obicei tot în rate. Circulă mult şi cu bicicletele – chiar au, odată la ceva timp, „ziua fără maşini”, când tot oraşul circulă doar pe biciclete. Mulţi pensionari şi adulţi fac mişcare circulând cu bicicleta, fac jogging şi merg la bazin. Ceea ce am mai observat e că pe belgieni nu îi sperie perspective pierderii locului de muncă. Ei se gîndesc că acela nu e singurul loc unde pot munci şi, ca să rămână într-un post, nu trebuie să spună „da, da, da”. Dacă nu le convine ceva, spun ce au de spus, civilizat, evident, şi pleacă. Nu-şi fac probleme nici pentru datorii – probabil pentru condiţiile de creditare mai flexibile. Chiar dacă îşi fac şi ei griji, nu sunt atât de mari ca la noi. Nici pensionarii nu

se sperie de ieşirea la pensie. Îi poţi vedea lucrând la parcuri, unde fac şine şi trenuleţe pentru copii, fără bani, doar încercând să fie utili. Oricum, biletul la parcul respectiv e doar 2 euro. Există şi munca de voluntariat pentru tineri – contează la CV faptul că ai lucrat. Chiar şi persoanele cu handicap, care la noi nu au nici o şansă, la ei sunt integrate în piaţa muncii. Îi pune să lucreze ceva cu mâinile, la supermarket etc. Şi în Italia, când am fost la televiziunea RAI, aveau acolo o persoană cu handicap care bătea la calculator, cred că patru litere pe minut. Chiar dacă scria doar o ştire pe zi, n-am văzut pe nimeni care să râdă de ea. La noi, patronii evită să angajeze, chiar şi cu facilităţi fiscale, fiindcă nu se gândesc: „Dar dacă – Doamne fereşte! – eu sunt unul dintre aceia, şi nimeni nu îmi dă nici o şansă?" La ei, toate lucrurile astea funcţionează. E distanţă faţă de noi şi la propriu, şi la figurat. Dar oamenii vor începe să plece în Vest, şi de acolo vor veni fonduri care vor ridica standardele. Pe termen lung, vor exista beneficii ale acestei aderări, pentru că şi la noi lucrurile încep să se schimbe.

Limba noastră le sună plăcut

Ce faceţi acolo, întreaga zi?

– Mă duc dimineaţa la birou – acolo nu mergi să semnezi condica la 8 şi apoi să pleci. Programul începe la 8 – 8.30, fără o oră fixă la care să vii. Femeile cu copii pot veni şi la 9. Apoi îţi citeşti presa – mă rog, îţi faci munca. Cea mai intensă activitate e cea dinaintea sesiunii din plen. Teoretic, munca durează opt ore, dar asta, doar pentru anumite categorii de salariaţi. Se poate sta şi până la 11 noaptea, depinde unde lucrezi. Dacă eşti interpret ori ai de făcut comunicate sau o conferinţă care e de la ora 9, trebuie să stai. Ceea ce respectă toţi cu sfinţenie este masa de prânz, chiar dacă unii o iau la birou. La sfârşit de săptămână, facem şi vizite, în diferite locuri. Fac înot, alte sporturi,

iar vara, ieşim cu rotilele. În cadrul Muzeului, au şi un atelier pentru copii, unde se pot juca şi pot construi diferite lucruri, ceea ce le place foarte mult. Şi la Strasbourg, pentru că e o sală minunată de bowling în miniatură, special pentru copii, de abia aşteaptă băiatul meu să ajungă. Mie îmi place chiar mai mult la Strasbourg, unde stăm o săptămînă pe lună, la sesiunile în plen. E mai mult soare şi parcă şi atmosfera e mai deschisă.

Ce părere au belgienii despre românii de acolo? Se uită urât, pentru că suntem estici?

– Sunt mulţi români – îi aud vorbind în supermarket-uri, dar nu am de ce să intru în vorbă şi nu ştiu precis în ce domenii lucrează. Am înţeles că de curând s-a construit şi o biserică în Bruxelles, dar nu ştiu încă unde. Există totuşi un loc în care românii se strâng: biserica Sainte Catherine, unde se ţin şi slujbe în româneşte. Am fost o dată acolo, de Înviere, şi erau destul de mulţi, piaţeta era plină. Vin acolo români care au găsit de lucru ori au copiii căsătoriţi aici. Părerea belgienilor depinde de la caz la caz. Dacă întâlnesc români plăcuţi, care se comportă civilizat, îşi plătesc facturile, dau dovadă de o bună educaţie, care ajută şi sunt deschişi, sigur că nu pot să aibă decât o părere bună. Sunt, însă, şi alţii care au avut experienţe mai neplăcute, dar nu doar cu români, ci şi cu italieni, de exemplu, sau cu danezi, greci etc. Mulţi belgieni, olandezi, spanioli totuşi ne zic: „Ne place cum sună limba voastră. Din ce ţară sunteţi?” Copilul se joacă acolo cu copii de toate naţiile, cu negri, arabi etc.

Datorită climei, nu se pune praful

Nu daţi totuşi ţara natală pe Belgia…

– Ideal e să poţi călători foarte mult şi să combini cele de la noi cu cele de acolo. Şi cei din Lituania, şi din Estonia zic la fel: „Noi avem ceva ce vesticii nu au.” Şi orice om trage către casă şi către mediul său. Mi-ar plăcea să se mute instituţiile la

Bucureşti, dacă s-ar putea. Noi avem munţi mari, deltă, ei, doar câmpie. Au reuşit, însă, să pună în valoare orice obiectiv turistic. De fapt, în tot Benelux-ul, noaptea, autostrăzile sunt luminate, e o plăcere să circuli. Au şi o altfel de climă, oceanică, mai tot timpul plouă şi e ceaţă, şi nu se prăfuiesc nici pantofii, nici străzile – oricum se curăţă totul, noaptea. Canalizarea e făcută şi ea în aşa fel încât străzile nu se inundă – n-am văzut apă să iasă din canale. Iarna nu se pune zăpadă, ei nu ştiu ce înseamnă troienele de omăt. Dacă se pun 3-4 centimetri, se panichează. Nu se formează nici noroi, de altfel, nici în oraşele din Franţa, Germania, Elveţia nu ţi se întâmplă ca iarna să ţi se murdărească pantofii. Poluare e, însă, destulă – de la uzine şi de la maşinile foarte numeroase.

Vă place uneori să aveţi de-a face tot cu români?

– Da. Dacă ei au avut întotdeauna de toate, s-au obişnuit să fie şi foarte rigizi. Am vrut să dau copilul la o grădiniţă în care programul era de la 8 la 3, şi am zis că vreau să îl iau acasă la masa de prânz, dar le plătesc pentru tot programul. Nu au vrut. La fel, la şcoală, copiii nu au voie cu mobilul. Am cerut totuşi să îl lase pe al meu puţin, la început, până mă lămuresc cum e problema. Nu au vrut, şi nu l-am dat la şase ani, îl dau anul acesta. Pe de altă parte, sistemul de educaţie e mai relaxat. Sunt doar 15 copii în clasă, şi se ocupă de ei trei îngrijitoare. Nu îi forţează, ci merg pe ce le place. Dacă unui copil îi place geografia, ei nu-l pun mereu să cânte. Am văzut că la şcoală elevii nu ştiau că au lucrare în ziua respectivă. Nu-i stresează cu treaba asta, ci îi evaluează pe parcurs.

24 aprilie 2007

Şi-a găsit jumătatea în „Ţara Lalelelor”

Unii argeşeni din diaspora au luat-o înainte integrării României şi fac parte de mai mult timp din comunitatea europeană. Unul din aceste cazuri îl reprezintă Loredana van Zantvliet, de 32 ani, născută în Călineşti, plecată de 4 ani în Olanda, unde s-a căsătorit cu un cetăţean dintr-un un mic oraş situat la 150 km de Amsterdam – Posterholt.

„Am învățat olandeza cu plăcere”

„Căutând şi citind diverse lucruri interesante pe internet, am ajuns să schimb impresii şi idei cu alţi oameni, intrând, din întâmplare, pe un *chat* internaţional. Acolo l-am întâlnit pe soţul meu” – ne povesteşte ea. După câteva săptămâni de discuţii diverse, au făcut schimb de adrese şi în câteva luni el a venit în România ca să o cunoască, apoi a chemat-o trei luni în Olanda şi au şi întocmit actele pentru emigrare. „În aeroport, am avut mari emoţii când Marco mi-a arătat avionul cu care aveam să zburăm... spre viitorul nostru împreună. Acel avion avea să mă poarte spre o altă lume şi spre o civilizaţie despre care nu am bănuit că există. Olanda e o ţară minunată, iar olandezii sunt nişte oameni atât de calmi, bineprimitori şi voioşi! Totul e la superlativ. Autostrăzi largi şi netede, totul simetric, frumos şi curat. Este o ţară mică, dar foarte curată şi cu totul bine pus la punct”.

După o jumătate de an, a primit acceptul de a pleca definitiv, iar peste un an şi ceva s-au căsătorit. La plecarea definitivă, a fost întâmpinată la aeroport de Marco, cu un buchet imens de trandafiri roşii, iar familia lipise acasă peste tot postere cu „Bine ai venit, Loredana! Suntem bucuroşi să te avem din nou printre noi!" După emigrare a început şcoala – un curs de integrare în societatea olandeză şi, totodată, de învăţare a limbii olandeze, pe care sunt obligaţi să-l urmeze toţi străinii care se stabilesc acolo. „Am învăţat cu plăcere limba olandeză. E o limbă dificilă la prima vedere, dar cu puţină răbdare şi exersare se pot obţine rezultate bune în cele şase luni de curs." Nu şi-a căutat încă o slujbă pe specialitatea ei – inginer zootehnist –, deşi diploma i-a fost recunoscută, dar slujba n-a fost o problemă, căci soţul i-a găsit, pentru început, un post la firma de articole promoţionale la care lucrează şi el, ca print manager.

Căsătoria au făcut-o în aprilie 2005, în Olanda, iar ofiţerul Stării Civile a fost impresionat de povestea cuplului format… pe internet, din ţări diferite. În august 2005, au făcut cununia religioasă la Călineşti, unde Marco a fost fascinat de obiceiurile româneşti. Loredana se declară acum mândră că e „argeşeancă, născută în apropierea Oraşului lalelelor (Piteşti)", deşi Dumnezeu a vrut să ajungă tocmai în „Ţara Lalelelor". „Chiar dacă suntem la o aşa distanţă de familia noastră din Călineşti, cu sufletul rămânem tot acolo". Citeşte zilnic *Argeşul* pe internet, şi atunci când descoperă erori pe site ni le sesizează prompt, iar după ce le reparăm spune: „Acesta este *Argeşul* meu!"

„Nu am văzut olandezi săraci"

I-am adresat câteva întrebări despre felul în care vede civilizaţia olandeză

Cum de arată satul olandez ca o farmacie?

– Aşa cum spuneţi şi dvs, chiar şi mediul rural este aici „farmacie”. Peste tot e o curăţenie exemplară, casele, bine îngrijite, ca să nu mai vorbim de grădini, care, de primăvara timpuriu până toamna târziu sunt o minunăţie – una mai frumoasă decât cealaltă. Olandezii au un simţ al esteticului extraordinar. Iubesc frumosul şi îl respectă. Olanda este o ţară splendidă, chiar dacă nu are frumuseţile naturii pe care numai în România le-am văzut, dar olandezii ştiu s-o facă frumoasă. Am avut ocazia, în ultimii 4 ani, să mai văd şi alte ţări, dar Olanda este cea mai frumoasă, din ce am văzut până acum; şi nu pentru faptul că a devenit „ţara mea”, pur şi simplu asta e părerea mea.

Cât câştigă olandezii obişnuiţi, pentru că am auzit mai multe variante – 1.500 euro, 2.500 euro? Mâncarea e ieftină. Le ajung aceşti bani?

– Despre salarii, nu vă pot spune nici eu prea multe. Aici, acest lucru este strict confidenţial. Oamenii spun, de exemplu: „mi-am găsit un serviciu bun, cu un salariu mulţumitor, sau foarte bun”, fără a da însă detalii. Dar variantele dvs., despre care aţi auzit, sunt de luat în calcul. Asta diferă, bineînţeles, de la un domeniu de activitate la altul şi de la o funcţie la alta. Olandezii sunt însă răsplătiţi la adevărata valoare. Mâncarea este într-adevăr ieftină şi oricine îşi poate „permite” să ducă o viaţă mai mult decât decentă. Vă spun cu tristeţe în suflet pentru cei de acasă că n-am văzut pe aici oameni care să nu aibă ce pune pe masă.

Ce părere au olandezii despre „districtul felinarelor roşii” din centrul Amsterdamului?

– „Felinarele roşii” sunt un lucru care ţine de „cultura” specifică Amsterdamului ca oraş, şi nu a Olandei. Soţul meu îmi spune că puţini sunt olandezii care ar fi interesaţi de aşa ceva, şi foarte mulţi au văzut „felinarele roşii” doar la televizor. Olandezii au în schimb alte locuri cu care se mândresc: parcul de flori de la Keukenhof (lângă Amsterdam), unde în perioada aprilie-mai vin oameni din toate colţurile lumii pentru un fel de

„Simfonie a lalelelor”, ca la Piteşti, dar de dimensiuni mult mai mari – se zice că e locul cel mai fotografiat din lume –, sau Delft-ul, unde se află catedrala cu mormintele familiei regale.

Regretaţi că aţi plecat dintr-o ţară care e şi ea de acum membră UE?

– Nu ştiu în cât timp Argeşul va ajunge la nivelul civilizaţiei de aici... Acest lucru depinde de cât de receptiv va fi la „nou” (aici mă refer la noile tehnologii, la mentalităţi etc). În orice caz, intrarea României în UE e bine privită aici şi cu siguranţă acest lucru va ajuta România să devină o ţară aşa cum sunt cele din Vest. Sinceră să fiu, nu aş fi plecat niciodată din ţară dacă nu l-aş fi întâlnit pe soţul meu, dar nici nu regret că am plecat: aici, orizontul pe care îl ai pentru de a-ţi dezvolta aptitudinile este mult mai larg. Dar olandezii, din păcate, nu ştiu multe despre România şi în Olanda am întâlnit puţini români. Cinci la cursul de limba olandeză şi mai mulţi la Schiedam, unde există şi o biserică ortodoxă, cu un preot român.

4 ianuarie 2007

Primul om care a văzut atomul

■ ***Fiul unei familii de țărani din Negrași a contribuit la istoria științei ■ Atomii reali au forme neregulate, dar sunt așezați înstructuri cu linii drepte ■ Fizicianul de talie internațională, conducător de doctorate în SUA, are, în România, doar grad de asistent***

Marius Enăchescu, acum în vârstă de 46 de ani, e unul din oamenii care și-au adus deja un aport important la dezvoltarea științei, deși a fost crescut într-o familie simplă, de țărani din Negrași, ce trăia de pe urma muncii la câmp și a câtorva animale. Mintea sa strălucită i-a schimbat viața, iar acum locuiește în California, lângă San Francisco, unde este cercetător la cea mai mare universitate din lume, Berkeley. Are doi copii (fiica sa a absolvit și ea anul acesta Berkeley) și e de curând divorțat de soția lui româncă. Deși este cetățean american din 2004, plănuiește să se întoarcă în România, unde să-și continue cercetările în laboratorul său particular. Zilele trecute, a trecut prin Pitești, în drum spre Chișinău, pentru o conferință a Academiei Româno-Americane al cărui membru este.

„Am plecat de la vaci"

Dr. Enăchescu a terminat Liceul Brătianu (ex-Bălcescu). Apoi, în '83, Facultatea de Fizică de la Măgurele, ca șef de promoție pe țară, pentru că nu a luat nici măcar o notă de 9, în

toată facultatea. „Învăţam în fiecare zi, de la ora 7 dimineaţa până la 12 noaptea, şi îmi plăcea ceea ce învăţam”, explică el. Cu un program de lucru atât de încărcat era obişnuit de acasă, după cum povesteşte: „Când mergeam cu vaca, ziceam că mă odihnesc. Şi odată, când eram la facultate, chiar i-am văzut pe cei care coseau iarba în faţa Institutului lăsând iarba de o palmă şi le-am cerut să-mi dea şi mie să cosesc. Ei mi-au zis: «Vedeţi, să nu rupeţi coasa!», dar au rămas uimiţi când au văzut pământul galben”. După absolvire, a predat doi ani la Liceul de Matematică-Fizică din Măgurele, pe care l-a ales în locul unei repartiţii la IRNE Mioveni. „A fost plăcerea mea. Şi acum mă întâlnesc cu elevii mei, din care unii au şi ei doctoratul”, spune el. De altfel, după felul pasionat în care explică fizica, spunând într-una: „Îţi dai seama că asta înseamnă vârful cercetării mondiale!” e uşor de imaginat cât îi atrăgea pe elevii săi. A lucrat apoi doi ani la Institutul Fizic de Tehnologia Materialelor, iar, din 1987, a fost asistent universitar la Facultatea de Fizică.

Admis la doctorat cu nota 0 la Germană

L-am întrebat cum a ajuns în America, unde locuieşte de 10 ani. „În ’88-’89, am încercat să fac şi eu doctoratul. Erau 50 de candidaţi pe numai două locuri. Atunci, doctoratul nu era văzut ca un început de carieră, cum este în Vest, ci era văzut ca un sfârşit de carieră. Era ceva să mori doctor! Eu nu aveam nici un fel de pile, aşa că m-au respins pe motiv că eram prea tânăr. La examen fuseseră trei note de zece: eu şi încă doi, care aveau aranjat. Facultatea i-a cerut Elenei Ceauşescu permisiunea de a suplimenta numărul de locuri, dar ea a zis *nu* categoric. „De când am văzut odată la televizor că preşedintele l-a primit pe ataşatul cultural la unei ambasade, mi-a rămas în minte că ambasadele au şi astfel de ataşaţi. În 1990, m-am dus pur şi simplu să bat la uşi, ca să îi caut. La ambasada Germaniei, am sunat la

interfon şi am spus că vreau să vorbesc cu ataşatul cultural. A ieşit imediat doamna respectivă şi am întrebat-o dacă ţara dânsei nu oferă şi burse. Mi-a cerut să aduc toate actele de studii şi mi-a spus că trebuie să trec un examen de limba germană, la Institutul Goethe, din Bucureşti. Nu ştiam nicio boabă, că la mine la Negraşi, la vaci, nu se vorbea decât româna. Am dat examen şi mi-au dat nota 0. Am întrebat-o pe doamna dacă pot să depun actele şi cu nota asta şi a zis să încerc. După câteva săptămâni, am primit acasă două scrisori de la Academia Germană, care începeau cu „Felicitări" şi spuneau că îmi oferă o bursă la Technische Universität din München şi un curs gratuit de germană, la Institutul Goethe, din Göttingen. Şi tot aşa, am primit şi o ofertă de la Paris, şi una de la Virginia University, din SUA. Asta, ca să vedeți cum funcționează instituțiile statului în alte ţări. Am ales Germania, pentru că e Germania, şi pentru că aveam ocazia să învăţ o limbă pe gratis. De altfel, am şi obținut certificatul care îmi permitea chiar să predau germana, în numai patru luni, pentru că am învățat ca un nebun."

Pentru microscop, a lucrat şi de Paşte, şi de Crăciun

O realizare extraordinară a fizicianului român este faptul că a fost primul om din lume care a văzut cum arată atomul, cu ajutorul unui microscop construit în totalitate de el. „Cu puțin timp înainte, doi fizicieni – Rohrer şi Binnig – luaseră premiul Nobel pentru descoperirea principiului *tunelării*, cu care funcționa acest tip de microscop. Dar nu reuşiseră să îl pună şi în practică. Eu, la Universtitatea Tehnică din München, am făcut un doctorat care a constat, printre altele, în construirea de la zero a acestui microscop. A durat circa trei ani. În acelaşi timp, mai lucrau încă două echipe, inclusiv cea a lui Rohrer şi Binnig, dar eu am terminat primul. Prima carte a apărut în 1994 – lucrarea de doctorat este expusă la Liceul Brătianu. E simplu de

ce am fost eu primul, pentru că se poate vedea în caietul de laborator ce am făcut zi de zi, în fiecare sâmbătă şi duminică, până la 2-3 noaptea, inclusiv de Paşte şi de Crăciun. M-am întâlnit apoi cu Rohrer, la Strasbourg, unde am ținut o conferință, şi m-a întrebat: «Tu eşti românul ăla care ai reuşit să tunelezi prin siliciu poros?» Ei nu reuşiseră, pentru că foloseau porozități de 10-40 micrometri, care creşteau rezistența siliciului, astfel că nu mai conducea deloc curentul. Apropiau vârful subțire, până când intra în stratul de atomi şi se deforma. Eu am reuşit, pentru că am făcut o porozitate de doar 20 nm, care nu creştea mult rezistența. Dar asta, după nopți în care am albit, ca să descopăr acest *trick*."

Are laborator privat nonprofit şi în țară

Dr Enăchescu a înființat şi la Bucureşti un laborator propriu, dotat cu aparatura cu care lucrează la Berkeley, şi unde e ajutat de studenți români. „Când am făcut laboratorul, cei de la Universitate s-au încruntat: «Cum, îl faci singur, privat?» «Dar voi cu ce m-ați ajutat, ca să fie sub tutela voastră», i-am întrebat? Chiar şi acum, în străinătate, sunt ceea ce sunt, iar la Universitatea Bucureşti sunt doar asistent, cu toate publicațiile mele. Însă, pe cei de la Facultatea de Electronică din Piteşti i-am ajutat, ca să nu le închidă revista cei de la Bucureşti, comandându-le pentru documentare, colecția revistei, din partea Universității Berkeley."

Cum se pot vedea atomii

Atomul sub forma unui nucleu în jurul căruia se învârt electronii este doar un model teoretic cu care s-a lucrat, dar pe care nu l-a văzut nimeni, pentru că nu avea cu ce. Cele mai performante microscoape electronice puteau distinge până la o

rezoluție de 50 de Angstromi, în timp ce un atom are dimensiuni între 2-5 Angstromi (1 Angstrom înseamnă 10^{-10} metri, de milioane de ori mai puțin decât grosimea firului de păr). STM-ul (*Scanning Tunnelling Microscope*) are, însă, o rezoluție de 0,1 Angstromi şi poate distinge bine atomii. În plus, STM-ul foloseşte tensiuni mici, de 0,1 V, şi nu distruge suprafețele pe care le „vede”, în timp ce vechile microscoape electronice foloseau tensiuni de 50.000 volți şi funcționau pe baza lovirii suprafețelor cu electroni cu mare viteză, astfel că suprafețele „văzute” se distrugeau – şi deci nu puteau fi folosite pentru organismele vii. Iată în câteva cuvinte cum vede atomul microscopul prin tunelare: Un ac inimaginabil de subțire, care are în vârf grosimea de un singur atom, este apropiat de o suprafață, până la o distanță de 7 Angstromi de aceasta, ceea ce duce la schimbul de electroni între atomul din vârful acului şi atomul cel mai apropiat de pe suprafață. Locul unde curentul se conduce prin aer, fără contact, se numeşte „tunel”. Între ac şi suprafață se aplică o tensiune şi, cu o aparatură sofisticată, se măsoară curentul electric, care e de ordinul picoamperilor. În zona respectivă, variațiile distanței între cei doi atomi duc la o variație exponențială a curentului. Apoi, se mişcă acul pe suprafață şi din variațiile curentului se poate reproduce clar structura atomică a suprafeței. La diferite momente, atomii variază puțin ca aspect, dar forma caracteristică a fiecăruia se păstrează totuşi suficient de distinct. Atomii nu sunt deloc sferici, ca modelele lor, ci au mai degrabă forme neregulate. Structura suprafeței are, însă, pe ansamblu, formă exactă, hexagonală. Se pot vedea chiar şi straturile de atomi. Acul de grosimea unui atom se obține dintr-o sârmă obişnuită – prin electroliză. Aceasta e atacată chimic şi mâncată cilindric, cu o substanță (hidroxid de natriu), care se aplică sub forma unui strat lichid (ca un clăbuc de săpun), în interiorul unui inel de platină, prin care trece sârma. Un circuit electronic foarte sofisticat întrerupe electroliza, chiar când sârma e pe punctul să se rupă, astfel că sârma se rupe lăsând în

vârf acul de grosime infimă, cu care se văd atomii. Ulterior, s-a realizat şi un microscop care poate „vedea” structura atomică şi pentru materialele care nu conduc curentul, de exemplu, eritrocite umane etc., măsurând forța pe care o întâmpină acul, care palpează o suprafață din atom în atom. „Am mai construit şi un sistem care, pe lângă aceste două lucruri, mai este capabil să vadă şi atomul din vârful acului, care nu mai e pe un strat al unei suprafețe, ci este singur, la extremitatea acului. După construirea acestui sistem, am fost invitat, în 1995, în America, şi am fost angajat fără niciun interviu, să predau la University of Maine. După doi ani, am fost invitat tot fără interviu, să lucrez la Berkeley National Laboratory, ca cercetător şi conducător de doctorate.”

Aplicațiile sale revoluționează industria

„Pe lângă simpla vedere a atomilor, aceste sisteme vor avea aplicații nenumărate. De exemplu, cu acel ac atomii pot fi scoşi dintr-o suprafață şi mutați într-un loc de unde lipseşte un atom. Se pot crea suprafețe de netezime perfectă, fără fisuri, chiar la nivel atomic. De exemplu, un cilindru de maşină dintr-un astfel de material nu poate crăpa niciodată, chiar dacă funcționează o eternitate. Acum, ne ocupăm şi de cercetarea frecării la nivel atomic. Se ştie că forța de frecare nu depinde de suprafața de contact, ci de forța apăsării şi de coeficientul de frecare al materialului. Am descoperit însă că la nivel atomic, frecarea are alte legi, şi depinde de suprafață. Astfel, am ajuns la ideea producerii de *smart lubricants* (lubrifianți inteligenți), care constau într-un strat cu atomi rarefiați, ce reduce coeficientul de frecare de sute de ori. Dacă s-ar fi folosit acest lubrifiant, acea navetă nu s-ar mai fi dezintegrat acum doi ani în atmosferă, de exemplu. Una din aplicațiile de care se vorbeşte tot mai mult este nanotehnologia, care poate crea circuite cu milioane de

tranzistori pe centimetru pătrat, de sute de ori mai mici decât cele existente, cu care se laudă japonezii.”

În Sillicon Valley, totul e confidențial

De patru ani, conduce şi o firmă de High Tech, chiar în Sillicon Valley, din California, ce mai dezvoltată zonă a lumii şi locul unde Intel, Microsoft, Oracle, Apple şi altele nasc ideile care schimbă fața lumii. „De la nivelul ştiințific la care lucrez, zona în care este cel mai puternic market, cea a calculatoarelor, ni se pare în epoca de piatră, față de cercetările noastre. Văd, de exemplu, că monitoarele plate şi uşoare, de tip tablou, nu au încă o mare răspândire, pentru că pixelii se strică ici şi colo, uneori. Îi văd pe cei din industrie că transpiră zilnic şi nu ştiu să rezolve problema. Cu cunoştințele noastre pe care le-am acumulat, încercăm acum să creăm dispozitive cu care se pot analiza şi repara aceşti pixeli, ca să nu se mai strice. Un dispozitiv ar costa vreo 5 milioane de dolari şi primii care sunt interesați să-l cumpere ar fi japonezii. Până acum, nu am prea vorbit despre ceea ce lucrează compania mea, ci ținem totul în secret. De fapt, aşa este în Sillicon Valley, unde se joacă multe lucruri şi afaceri mari. Oricine intră la noi semnează întâi un *non disclosure agreement*, prin care se angajează că nu spune nimic din ceea ce vede înăuntru. Avem un teanc de o palmă de asemenea hârtii”.

7 iulie 2005

Între timp, Marius Enăncescu a devenit şi doctor honoris causa al Universității din Piteşti şi, revenit în țară (având dublă cetățenie), a fost cooptat ca director al Consiliului Studiilor Universitare de Doctorat la Piteşti şi lucrează ca profesor universitar la Politehnica Bucureşti. A avut un rol determinant în aducerea la Măgurele a proiectului ELI – cel mai puternic laser din lume.

În permisie, de la puşcărie

Din cei 1.150 deţinuţi ai Penitenciarului Colibaşi, mai puţin de 1% beneficiază de o permisie de 5 zile în perioada sărbătorilor. 4 dintre ei au primit 5 zile de libertate de Crăciun, între 24 şi 28 decembrie, iar de Revelion, alţi cinci urmează să mai fie învoiţi. Au fost aleşi, de către o comisie de 6 ofiţeri, pe baza propunerilor făcute de toţi angajaţii închisorii. Toţi cei aleşi sunt condamnaţi pentru infracţiuni nonviolente, au executat deja o parte importantă din pedeapsă şi s-au comportat bine în penitenciar. Din câte ne-au spus angajaţii închisorii, alegerea lor nu a fost deloc greu de făcut.

Acasă, cu părinţii

Am discutat cu unul dintre cei întorşi recent din permisie, Adrian Ion David, de 26 de ani, din Drăgăşani – Vâlcea, fost patron de restaurant. Este condamnat la 3 ani pentru complicitate la furt. După cum spune el, i-a dus cu maşina pe nişte prieteni care furaseră aluminiu şi care rămăseseră în pană. Nu s-a prezentat la proces, pentru că era în Germania, cu afaceri. L-am întrebat, la întoarcerea în penitenciar, cum i s-a părut porţia de libertate primită de Crăciun

– A fost o gură de aer proaspăt şi ca o pregătire pentru plecare. Toţi cei care am fost învoiţi suntem aproape de eliberare. Eu mai am doar câteva luni până la eliberarea condiţionată. N-am avut voie să plec din Drăgăşani, deşi nu puteam fi controlat. S-a mers pe încredere. Probabil că, dacă ar fi trimis

din cei care mai au mult din pedeapsă, ar fi fugit, deşi aşa îşi distrug şi mai mult viaţa. Dar mulți nu se gândesc la asta deloc, pentru că aici media de pregătire este cam de 8 clase, şi puţini ajung aici din întâmplare.

Unde ai făcut Crăciunul?

- Am stat acasă, cu mama şi cu tata, şi a venit să mă vadă şi sora mea de la Bucureşti. Înainte aveam şi o prietenă, dar acum nu m-am mai întâlnit cu ea. Cine te mai aşteaptă după trei ani? Dacă eram însurat, mi se mai dădea voie să mă întâlnesc cu nevasta la penitenciar, dar aşa, pe cine să chem, prostituatele?

Ce ai vorbit cu ai tăi?

- Le-am povestit cum e la puşcărie. Ei aveau impresia că e ca în reclama aceea cu „Ţi-am pregătit un pat la noi în celulă". Nu e deloc aşa. Mâncarea e bună. În cameră, chiar dacă stăm 20, suntem cam cu acelaşi tip de fapte. Avem şi 3-4 televizoare, avem voie cu radio şi cu uscătoare de păr. De aia unii recidivează, pentru că nu e aşa rău să stai şi să-ţi bată mâncarea la uşă. Nici eu nu cred că o să plec ca din puşcă de aici.

Cum te-ai distrat?

- Am mai mers pe la discoteci, pe la baruri, ce să fac în câteva zile? Am discutat cu vechii prieteni. N-au râs de mine, fiindcă eu am fost mereu respectat. Mi-au spus ce au mai realizat. Când eşti afară, nu-ţi dai seama cât de repede se mişcă lumea, pentru că te mişti şi tu. Ăsta e cel mai rău lucru pe care ţi-l face închisoarea, faptul că pierzi timpul. Afară, chiar şi ca muncitor, în timpul ăsta tot îţi luai un televizor în rate. La puşcărie, îţi uiţi meseria şi rămâi înapoiat, nu te mai poţi angaja nicăieri, chiar dacă te-ar primi. Speranţa mea este să plec în Germania, unde cunosc pe cineva, şi am câteva idei de comerţ, dar poate că socoteala de acasă nu se potriveşte cu cea din târg. Ieşirea asta a fost ca o pregătire pentru întoarcerea în lume.

În ultimii 10 ani, şase deţinuţi au evadat (deşi au fost prinşi şi şi-au agravat situaţia), conform directorului Gheorghe

Bălăşoiu. „Totuşi, ne asumăm acest risc de 5-6 ani, pentru că are efecte educative. Nici unul din cei învoiți nu a mai recidivat, iar celorlalți li se dă astfel un exemplu de comportament”, ne-a mai spus dl Bălăşoiu.

30 decembrie 2003

Deţinut politic în anii '80

- I -
„Arestarea a fost ca o lovitură cu maiul"

■ ***Interviu cu Ilie Ion, singurul disident piteştean din anii '80. ■ Acțiunea de urmărire s-a numit „Pasărea", pentru că a răspândit manifeste în trei oraşe.***

Ilie Ion, 78 de ani, născut în Vulcana-Băi Dâmbovița, absolvent de ASE şi fost director economic la Trustul de Construcții Industriale din Piteşti este singurul membru al Asociației locale a Foştilor Deținuți Politici care a făcut închisoare în perioada mai recentă. El a fost închis între 1982 şi 1986 pentru răspândire de manifeste, şi a fost coleg de celulă cu mai celebrul Radu Filipescu. Mai jos puteți citi un interviu în premieră cu fostul dizident, acum vicepreşedinte al filialei AFDPR.

Unii zic că ceea ce ați făcut era o nebunie…

– Aşa era dintr-un punct de vedere. Era greu să te lupți, pentru că nu aveai nici un mijloc şi era o urmărire permanentă față de toată lumea. Unii au uitat, dar, mai ales de la o funcție de şef de birou sau şef de echipă în sus erau informații despre oricine.

Cum v-ați decis să acționați?

– Deci lipsurile erau grozave, erau sufocante. M-am gândit: nimeni nu zice nimic, doar şuşotesc pe la colțuri? Cineva trebuia să facă ceva. Chiar țara asta nu mai avea oameni? Nu că îmi făceau eu gânduri că vreau să ajung conducător. Nu îmi făceam. Dar am zis trebuie măcar să se ştie că există o nemulțumire. Ei ştiau. Dar nu toate ajungeau la urechile lui Ceauşescu. Şi atunci, în 1982, eu am făcut nişte manifeste. Le-am alcătuit singur, le-am scris singur şi le-am răspândit în trei oraşe: Târgovişte, Găeşti şi Piteşti. Solicitarea principală din aceste manifeste era aceea ca noi românii să ne angajăm într-un fel de rezistență pasivă. Şi anume, pentru că în toamna lui 1982 erau alegeri pentru Marea Adunare Națională, eu solicitam în manifeste să nu ieşim la vot. Dar de fapt nu se putea, că oamenii sunt aşa cum sunt, trădători, fiecare, în felul lui. Şi dacă erai luat la ochi că n-ai ieşit la vot, era nenorocire. Veneau activiştii de partid din uşă în uşă: „Tovarăşu', ai fost la vot?" Am făcut deci un text pe o coală de hârtie şi am mai făcut şi o formă scurtă. Ce puteai să scrii pe o pagină? Când compui e una, nu îmi aduc aminte foarte bine, dar era cam aşa:

JOS CEAUŞESCU!

ROMÂNI,

E TIMPUL SĂ ÎNȚELEGEM CĂ SUNTEM MINȚIȚI. E TIMPUL SĂ ÎNȚELEGEM CĂ ȚARA ARE RESURSE PENTRU A TRĂI MAI BINE. TREBUIE SĂ SE AFLE CĂ SUNTEM NEMULȚUMIȚI. DE LA COPIL PÂNĂ LA BARBĂ ALBĂ. NEMULȚUMIȚI PENTRU CĂ SUNTEM SUBNUTRIȚI. NEMULȚUMIȚI PENTRU CĂ SUNTEȚI MINȚIȚI. NEMULȚUMIȚI DE ASISTENȚA SANITARĂ. VĂ ÎNDEMN SĂ REZISTĂM PASIV. ŞI ANUME: LA PRIMUL EVENIMENT CARE ESTE ANUL ACESTA ÎN TOAMNĂ, ALEGERILE PENTRU MAREA ADUNARE NAȚIONALĂ, SĂ NU IEŞIM LA VOT.

Nu avea nici o semnătură. Varianta lungă era cam tot aşa, dar cu referire la abuzurile făcute de familia conducătoare, şi despre programul de televiziune care era cu totul dedicat familiei conducătoare. Mă rog, n-am mai scris de Academiciana Doctor Inginer, care de fapt era semianalfabetă. Erau 2 ore pe zi de program, numai cu ei. Nu comparam doar cu Occidentul, ci şi cu ce era mai înainte, chiar sub regimul ăsta. Era scris pe hârtii A4, de mână.

Păi nu vă cunoştea scrisul?

– Nu. Scrisul l-am mai schimonosit eu, am scris cu mănuşi, ştiam că o să caute amprente şamd. La un moment dat s-a dispus de sus de la Ceauşescu ca toţi salariaţii din toate întreprinderile, de la muncitor în sus, să scrie un angajament de credinţă faţă de valorile socialismului – „Jurământ" îi zicea. Erai obligat să-l scrii cu litere de tipar. Pentru că mai erau şi alţii care făceau asta şi pe care poate nu i-a prins. De aceea erai obligat să scrii cu litere de tipar. Acest angajament stătea la dosarul fiecăruia, la Serviciul de Personal, tocmai pentru ca atunci când s-ar fi produs ceva, să poată să facă expertiză grafologică. Le-am răspândit în plicuri şi, ceea ce i-a deranjat foarte mult, am scris pe plicuri ceea ce scriau comuniştii în ilegalitate: „Citeşte şi dă mai departe". Şi asta i-a înfuriat foarte mult: că de ce să folosesc eu sloganul lozinca lor.

Hârtii de la serviciu? Câte?

– Da. Cu totul în jur de 100 de manifeste, nu mai mult. Atâta am putut să fac.

Filipescu a zis că avea 10.000…

– El era poloist de echipă naţională şi mai ieşea în afară, de unde a venit cu un aparat special de imprimat. La maşina de scris nu puteai să scrii, că erau înregistrate. Le-am scris cu pixul şi la indigo. Literele de tipar le-am mai schimbat. Dar probabil n-am reuşit să le schimb în totalitate. Sistemul de securitate era atât de bine dotată şi de organizat – asta trebuie recunoscut –, încât nu ştiu exact cum au făcut. Probabil m-a văzut cineva – eu

sunt un om care nu trec neobservat –, şi probabil s-a dus şi a spus că am scăpat pe jos un plic. Le-am răspândit în locuri publice: la gară, în piaţă. Şi le lăsam discret. Acolo m-o fi văzut cineva, dar n-a ştiut să mă identifice. În Piteşti eram oarecum cunoscut. Eu le-am împărţit în 3, fără să le număr. Şi când am fost la ţară la părinţi, la neamuri, le-am avut la mine şi la întoarcere, aşa mi-am făcut eu socoteala, hai dom'le să…

Poate era un indiciu, că aveaţi rude într-un loc şi stăteaţi în celălalt…

– Sigur, nu poţi, când faci un lucru de felul ăsta, să previi tot. Că dacă ai putea să previi tot, n-ar mai fi nimeni prins. Le-am pus într-o după amiază cam spre seară, într-o singură zi.

Deci aţi pus multe, de aceea unul poate v-a văzut atunci.

– Da. Ceea ce am putut eu să aflu, în anchetă, e că dosarul şi acţiunea ei au numit-o „Pasărea" – pentru că a fost în aceeaşi zi, ca o pasăre, care zboară de colo-colo. Aşa a figurat toată operaţiunea asta pe care ei au lucrat-o. Că după treaba asta am văzut că sunt urmărit.

N-a ştiut nimeni?

– Decât eu. Pentru că aici, cel puţin, am fost suficient de prudent să nu implic şi pe altcineva, pentru că de ce să sufere şi altul? Şi pentru că de la 2 persoane în sus în Codul Penal erai băgat la „complot".

Cum a început totul?

– Cam după o săptămână, am simţit că sunt filat – nu sunt nici eu fraier. Aveam maşină şi am observat de mai multe ori că, în spate, era o maşină din asta amărâtă, o Skodă, un ciorpetic, cu o antenă de cupru strâmbă, aşa, ca şi când ar fi fost improvizată. Altă dată, am observat altă maşină, dar tot cu antenă din asta, chipurile improvizată. Ei trebuiau să transmită în permanenţă cum mă urmăresc, şi mi-am dat seama că asta este. Pe urmă, ca să mă edific şi mai mult, mergeam la prânz la masă cu bicicleta. Din când în când, îmi aruncam privirea îna-

poi şi vedeam maşina aia. Odată am oprit bicicleta, făcându-mă că am ceva de reparat. Maşina a oprit şi ea, şi tipul a ieşit din maşină şi s-a dus la un chioşc de ziare, chipurile, să întrebe ceva. Gesticula pe acolo, dar cu ochiul trăgea. M-au urmărit şi când m-am dus la părinți, chiar cu basculanta. La Vâlcea a fost chiar spectaculos.

Ce anume?

– La combinatul de la Govora (construit de TCInd Piteşti), mergeau subordonații noştri în control şi erau cazați la hotelul partidului. M-am dus şi eu acolo şi m-am cazat. Am văzut de când am plecat din Piteşti că sunt urmărit. Pe parcurs, am văzut că schimbau maşinile – comunicau prin radio. Iar de la Deduleşti încolo nu mai era maşina aia, era alta. Şi au fost surprinşi teribil şi speriați când au văzut că mă duc chiar la hotelul partidului şi mă cazez. Adică în bârlogul lupului. De îndată ce m-am instalat în camera de acolo, am simțit forfotă, chiar şi pe balcoane, fiindcă toate celelalte camere au fost eliberate: au fost scoşi oamenii şi s-au instalat ei – că mi-am dat seama de treaba asta. De ce făceau treaba asta? Ei, Securitatea, nu ştiau că eu am făcut singur. Şi vroiau să prindă şi alte legături. La urmă, când am ajuns la închisoare, am aflat că un muncitor, un miner din Vâlcea, de fapt lucra pe la Motru, făcea şi el nişte fițuici cu „Jos Ceauşescu" şi le lipea pe stâlpi, pe unde putea. Stanciu Dumitru. Şi ei au zis: nu cumva e în legătură cu ăsta? Nu cumva ei sunt în complot? Ei nu finalizează o anchetă decât când se conving că e singur sau când îi prind pe toți.

Când veneați că sunteți urmărit a început să vă fie frică de ei?

– Domnule, cum să zic? Numai cine este inconştient nu are frică. Aveam o anume teamă. Trebuie s-o ai, pentru că nu poți să ştii ce se întâmplă.

V-ați speriat că s-au prins?

– Nu m-am speriat atât de tare. Sigur, este o stare de inconfort când te simți urmărit. Aveam o funcție, şi mi-a pus şi

problema în anchetă securistul care mă ancheta: „Cum, domnule, de ce ai făcut aşa. Dumneata nu aveai?” Şi am spus: „Eu aveam, domnule, dar numai eu să am? Dar toată populația asta care suferă de foame?”

După cât timp v-au arestat?

– După o lună. Pe 18 august m-a arestat. Eu ştiam deja că sunt urmărit şi mă aşteptam. Eram căsătorit, aveam şi copil – o fată.

Le-ați spus?

– Nu. În ziua când a venit adjunctul Securității să mă ia din birou, m-am dus într-o cameră separat şi am dat telefon la soție şi am spus „Vezi că s-ar putea să dispar.” „Cum, de ce?” „O să fiu probabil arestat.” Bineînțeles, a început să plângă. Ce putea să zică?

Cum v-a zis?

– A venit unul, Drăgoi, care era adjunctul comandantului de Securitate pe județ. Că eram director. Şi comandantul Securității era Diță. A venit, a intrat în birou, „Bună ziua”, „Bună ziua”. Îl ştiam ca figură. „Tovarăşu' Ilie, o să vă rog să mergeți cu mine până la Inspectorat.” M-am şi exprimat atunci mai în şoaptă aşa: „Ei, gata, acum începe hora”. S-a făcut că nu aude, şi am plecat cu maşina şi m-a dus la Securitate, la Diță. Ăla m-a insultat: „Bă, artistule! Ce credeai tu bă? Ce, bă, ce? Lumea suportă totul şi noi construim şi facem şi dregem” – mi-a pus în cap toată propaganda asta. Şi după aceea, de acolo m-a preluat un colonel Micutelu, care m-a pus să dau tot felul de declarații. Îmi puneau întrebări ca să vadă cu cine am mai făcut. Îmi puneau în permanență. Dar pe cutare îl ştii? „Dar cutare? la un moment dat, mi-a zis: „Cine e Stanciu Dumitru?” Aveam să aflu abia în închisoare, când l-am întâlnit în celulă. Era minerul de la Vâlcea, şi ei credeau că avem legături.

În anchetă, v-au şi bătut?

– Nu, sunt alte metode. Au mai fost câte unii pe care i-au şi bătut, mai era o masă de elongație (la mine nu s-a ajuns la

treaba asta) pe care îi întindea, că masa se lungea şi începeau să trosnească oasele. Eu nu am căutat să ascund.

Aţi avut senzaţia că aţi intrat în gura lupului şi nu mai ieşiţi?

– Bineînţeles, aveam senzaţia că se poate întâmpla orice. A doua zi după ce am fost la Micutelu, a venit, m-a luat Drăgoi, după ce mă frecase Micutelu, şi mi-a dat drumul. Mi-a spus: „Nu te apuci să spui la nimeni că ai fost la noi, şi ce te-am întrebat.” Am venit acasă, m-am dus la serviciu, mi-am continuat treaba şi a doua zi a venit Micutelu, de data asta, la birou: „Tovarăşu' Ilie, vrea să vorbească un general de la Bucureşti cu dumneata. Hai să mergi cu noi”. Şi m-a pus într-o maşină unde era el şi un şofer. Tocmai că pe drum între ei discutau de lipsuri, de cât e dublul de porumb etc. M-a dus la Bucureşti la Rahova, la inspectoratul de Securitate pe toată ţara, pe Rahovei. M-a pus să iau loc la intrare, unde era un securist cu armă la intrare, şi după un timp m-a invitat să merg într-un birou. Ce general...? M-au dus în biroul de arest! Şi mi-a zis „Domnule, ia loc, scoate actele, scoate verighetă, scoate ce ai, pentru că se pare că eşti arestat” – cu o blândeţe parşivă. Bineînţeles, atunci am suferit un şoc. Ca şi când m-a lovit cineva cu maiul în cap. Mi-a dat un scaun, am scos toate alea şi m-a luat şi m-a dus într-o celulă, unde mai era unul, pe urmă şi al doilea – o celulă de 3 X 3, în sfârşit. Cu un tip care până la urmă s-a dovedit că era un mare turnător. De fapt el şi era adus acolo pentru drept comun… Ancheta a durat o lună de zile, stând în celulă. Din când în când mă lua şi mă ducea la anchetat.

Cum a fost ancheta, cu veioza în ochi?

– Nu. Pentru că eu ştiam ce am făcut, cât am făcut şi nu aveam nimic de ascuns. Nici măcar ideile mele. Nu aveau ce să scoată de la mine. Când s-au convins că nu am fost în legătură cu nimeni şi toate manifestele erau făcute în acelaşi fel... Totuşi, au insistat, şi o lună de zile, până la proces, m-au tot anchetat. Au făcut dosar, am răspuns la toate întrebările colonelului

Constantinescu, care mă ancheta şi în ultima zi, când dosarul era gata, şi îl cosea, îl lega. Mi-au pus o avocată din oficiu. Eu spusesem acasă – că am avut o vizită – să îmi pună un avocat. Dar ce avocat să pui? Pe oricine, era la fel. Avocata nu a văzut nimic din dosar, nu a stat de vorbă cu mine, ci doar a asistat cum se leagă dosarul şi a venit şi ea la proces şi m-a susținut.

Cum a fost acea lovitură?

– O simți gândindu-te la cât ai muncit, cum ai muncit. Că ai pierdut tot, inclusiv legăturile de serviciu pe care le aveam, cu oameni de toată isprava. Pentru că eram foarte apreciat. Ca director economic semnam sute de hârtii pe zi, fiecare, cu responsabilitatea ei. Mi s-a căutat să mă înfunde cu ceva. Şi n-au găsit cu nimic, deşi lucram în construcții de 14 ani, şi de 6 ani eram director. Pentru ei ar fi fost mai simplu să mă bage la drept comun, că, oficial, nu erau deținuți politici. A fost informat secretarul de partid, s-a făcut o şedință de condamnare, cu mânie proletară, dar au vorbit puțini. Şi unul dintre ăştia, şeful biroului de documente secrete, un om mai simplu, a zis: „Tovarăşe secretar”, i-a zis lui Smarandache, care era secretar pe unitățile de construcții industriale, „vă rog să facem o delegație să asiste la proces. Să vedem ce afăcut omul ăsta, să ştim şi noi.” Îl chema Bărbărie Vasile. Nu mai trăieşte Are un băiat pe la Gaze. Bineințeles că l-a plesnit cu vorba... „Stai jos!! Ne înveți ce să facem noi?” Cum era să vină să asiste la proces, să vadă ce am făcut eu şi să spună la toată lumea?! Bineînțeles că am fost judecat de Tribunalul militar. Cu uşile închise. În sensul că nu avea nimeni voie să participe. Familia mea care ştia, fratele, n-au fost lăsați să stea nici pe trotuarul pe care era sediul Tribunalului Militar. Ci dincolo. Venise soția, fratele şi mama. Şi, ca să fie o formalitate – că şedința e totuşi publică –, în afară de procuror, de completul de judecată şi de securistul care mă păzea în boxă, în sală a mai fost femeia de serviciu a Tribunalului, care croşeta. Că era atentă, că nu era – ea o mai fi văzut de-astea. O femeie simplă.

Cum vă simțeați?

– Am fost într-o stare de încordare, de suferință, pentru că aveau alte metode de tortură psihică: „Ce ai făcut, bă? Bă, nu te-ai gândit la copilul tău? Că şi nevasta s-ar putea să nu aibă serviciu? Nu te-ai gândit la chestia asta? De ce ai făcut, mă?" Părinți, cutare, nu ştiu ce, plus informații din astea, că soția are probleme la serviciu, că e copilul e arătat cu degetul. Că s-a aflat încetul cu încetul. N-au fost dați afară. Dar colegii fetei, care avea 12 ani, sigur că arătau cu degetul (că s-a aflat, din vorbă în vorbă): „Unde e tac-to, mă? Ce facut tac-to?" Iar tu, acolo, erai măcinat din interior.

Ce s-a spus la proces?

– Acuzarea era un procuror militar, care a citit un rechizitoriu, că am făcut aia şi aia. Că „din ceea ce am făcut, a reieşit atitudine duşmănoasă față de regimul democrat popular, față de țara noastră, față de statul român, față de conducătorii României", chestii de felul ăsta, şi că solicită să fiu condamnat.

Iar avocata?

– (râde) A spus şi ea câteva cuvinte, acolo. Nu-mi mai aduc aminte. A apelat la clemența judecătorului, dar nu era vorba că te judeca cu mintea lui judecătorul şi te condamna. Erai condamndat de la Securitate. Când pleca dosarul se transmitea: atâția ani.

Şi ce a zis Judecătorul?

– Acelaşi lucru. Că „s-a dovedit şi este e fapt dovedit...". Nu a zis sentința atunci, ci a rămas în pronunțare, iar pe urmă mi-a venit la arest hârtia de condamnare: „condamndat pentru propagandă contra orânduirii socialiste", conform articolului cutare din Codul Penal. Pentru acel articol, condamnarea era între 5 şi 15 ani. Mi-au dat 6 ani. Puteau să-mi dea 5 ani, după gravitate. Dar Ceauşescu, la anumite sărbători sau zile festive, dădea unele grațieri şi reduceri de pedepse şi, de obicei, la pedepse de până la 5 ani se grația. Şi ca să nu pot să scap – că eu le-am spus: „asta e gândirea mea, aşa văd lucrurile" –, mi-au dat

6 ani. Şi, într-adevăr pe 30 decembrie 1982 s-au graţiat cei care aveau 5 ani. Şi mie mi-a redus atunci cu o şesime, deci am rămas cu 5 ani.

A fost şi recurs?

Da, m-au dus iarăşi. Şi, pentru că nu am fost recalcitrant, nu mi-au pus cătuşele, deşi observam că le au la buzunare. Mi-au şi atras atenţia: „Domnu' Ilie" – că acolo nu se vorbeşte cu „tovarăşe" –, „nu cumva să faceţi ceva, că am cătuşele". „Dom'le, dacă vrei, le pui. Eu ce să fac, unde să mă duc? sunt în mâna voastră." Cu tot cu recurs, a durat până în luna octombrie, când am fost depus la penitenciarul Rahova şi m-au îmbrăcat în haine vărgate, gri cu alb.

3 ianuarie 2017

- II -
„În închisoare, ne bănuiam între noi”

În ziarul de ieri aţi putut citit prima parte a unui interviu în premieră cu vicepreşedintele filialei locale a AFDPR, arestat pentru răspândire de manifeste în 1982, când era director economic la T. C. Ind. Ilie Ion, ne-a povestit, sfătos, cu vocea sa baritonală, sobră, dar veselă, cum a reuşit să supravieţuiască în închisoare. Continuă să ţină şi azi legătura cu colegul său de celulă, mai cunoscutul Radu Filipescu. Iată partea a doua a dialogului nostru.

Unde v-au dus la închisoare?

– La Rahova, într-o celulă 4 x 3 m – că avea şi un WC turcesc într-un colţ –, unde eram 6 deţinuţi.

WC-ul nu mirosea?

– (râde) Iarna – că nu era căldură –, din cauza respiraţiei noastre, şi pentru că 6 persoane trebuiau să meargă la WC, oricât s-ar fi tras apa, se ridicau nişte aburi, fiind celula numai din beton, şi se făcea pe plafon un condens şi o mâzgă gălbui-verzuie, care puţea de te strâmba.

Locul nu era acoperit cumva, făceaţi nevoile de faţă cu ceilalţi?

– Păi, dacă trebuia să te vadă pe vizetă miliţianul în orice moment...

Şi cei din cameră întorceau capul?

– Întorceau. Începuseră să se obişnuiască.

Când s-a dat condamnarea, a ştiut familia?

– Au fost anunţaţi. Înainte de a mă duce la penitenciar, au venit la arest un frate al meu şi fetiţa. Şi mi-au adus câte ceva de mâncare, şi traista aia în care să-ţi ţii bagajele, „sarsanaua”. O făcuse mama, la maşină. Că trebuie să ai ceva schimburi, să te speli... La penitenciar, aveam dreptul, la 5 luni, la vorbitor şi 1

pachet. Când m-am mutat la Aiud şi am lucrat acolo (la bobinaj), aveam dreptul, la 3 luni.

Ce au zis de condamnare?

– N-au fost discuții de astea acolo. Eram destul de supărat, nu? Aveai voie să discuți la vorbitor doar treburi domestice.

Cine mai era în celulă?

– Încă 5 persoane. Unul, Iordănescu, condamnat de drept comun, fusese în Ministerul Comerțului Exterior, l-au prins cu un fel de trădare la negocieri de prețuri, şi fusese condamnat la moarte. Era rudă cu Suzănica Gâdea, membră în Comitetul Politic Executiv, de aceea i-au comutat pedeapsa la 25 de ani. Mai târziu aveam să ne convingem că l-au băgat cu noi ca să ne tragă de limbă. Dar, la început, am avut o naivitate şi mă gîndeam: când eşti în situația aia dezastruoasă, cum să-ți ardă să-l vinzi pe cel de lângă tine? Ei, bine, după nişte luni, mi-am dat seama că asta era la modă. Venea milițianul şi deschidea uşa: „Cum te cheamă?" „Ilie." „Ieşi!" Te ducea să te tragă de limbă despre alții. Dacă nu vroiai, nu te lua la bătaie. Dar te ținea acolo, iar când te întorceai, ceilalți: „De ce te-a scos?". „M-a scos, na! M-a întrebat." „Şi?" „Nimic". Nu credea nici unul. Pentru că toți erau scoşi, pe rând. Care turna, turna, care nu, nu. Dar nu ştiai care. Iar marea majoritate, ca să scape, mai aruncau acolo, aşa, câte un... Apoi, l-am găsit în celulă pe Stanciu Dumitru. Avea lanțuri şi cătuşe. Groase, şi cu paftale țigăneşti, de fier. Când a fost adus la penitenciar şi băgat în camera unde-ți aducea hainele, omul, care era simplu, s-a zgâriat la mână cu o tablă de la pasta de dinți, a făcut sânge, şi a scris cu sînge pe perete: „SLOMR" – Sindicatul Liber al Oamenilor Muncii din România. Era unul, condus de unul, Paraschiv. Şi a mai vrut să scrie şi „Drepturile omului", dar nu i-a mai ajuns „cerneala". Ăia când au văzut, imediat l-au pus în lanțuri, drept pedeapsă, pe lângă nişte bastoane – astea am mai primit şi eu, dar aşa, înghioldit. Şi, bineînțeles că toți gardienii se adresau cu

„banditule”. Toți eram bandiți. Mai era unul Filip Iulius, maistru militar, care protestase, nu mai știu cum, și încă unul de drept comun. În sfârșit, mai era unul – cine crezi? – secretarul de partid pe Trustul de Construcții Industriale din Iași, Năstăsescu Gheorghe. Ajunsese acolo înaintea mea. Și el, indignat de ceea ce vedea, și-a zis că nu se mai poate – deci aceeași gîndire, ca mine și ca Filipescu. A cerut la o stație de utilaj de transport (SUT) să-i trimită o mașină de scris (el avea, dar a cerut alta) și a făcut niște manifeste cu „Jos Ceaușescu”, jos cutare, lipsuri etc. Și le-a răspândit. Au luat-o pe urma mașinii și au întrebat cine a mai lucrat cu ea. „Da, a fost la secretarul de partid.” Au început să-l fileze. El s-a prins că e urmărit, a pus toate manifestele care le mai avea în servietă, a venit la București – era maistru constructor, dar scos din producție – și s-a dus pe Lipscani, unde erau niște schele montate, că se repara, și a început să urce. Erau scărițe agățate la fiecare nivel, iar el le arunca jos pe rând, să nu se poată urca cineva repede după el. Ajuns în vârf, a aruncat manifestele în vânt și a început să vorbească oamenilor care erau acolo și căscau gura. Imediat, repede, au apărut niște muncitori în salopete (de fapt erau securiști): „Dă-te, mă jos de acolo! Ce, tu muncești? Noi muncim!” S-au urcat după el, l-au luat, l-au dus la Securitate, și l-au condamnat 8 ani. Radu Filipescu a venit mai târziu, în aceeași celulă: eu am intrat în octombrie toamna, el a venit anul următor, în ’83. Am stat tot anul ’83, iar în ianuarie ’84 am fost puși pe tren, eu Filipescu, Năstăsescu și Filip, și am fost transferați la Aiud.

Cum a fost schimbarea?

– Când am auzit, credeam că gata, acolo îmi rămân oasele. Dar a fost un noroc că am plecat de la Rahova, unde erau condiții foarte grele, în celula aia neaerisită, de beton. La Rahova, noi, ca deținuți politici, eram ținuți, ca să nu se știe de noi, în secția condamnaților la moarte. Era o presiune, pentru că ziua, dar mai ales noaptea, criminalii, care stăteau în lanțuri din alea

groase, se plimbau cu ele pe ciment, şi auzeai „hââr, hââr, hââr”. Pe urmă îi scotea să-i ducă să-i omoare, şi urlau în fel şi chip: „Aoleeu!” „Am familie” „Mă omoarăă!”. La Rahova, când ploua mult, ieşeau râme prin beton, iarna era un frig îngrozitor, în cavoul ăla de ciment, iar vara se încingea plafonul de nici despuiat nu puteai să stai. Acum, ne-a dus în închisoarea veche făcută de Maria Tereza, unde, chiar dacă era tot 3 x 3 m şi 6 paturi, zidurile erau mai groase şi de cărămidă. Şi câţiva dintre noi, între care şi eu şi Radu Filipescu, am fost scoşi la lucru, la un atelier de atelier de bobinaj care făcea girofaruri. Am învăţat să bobinez şi am lucrat acolo. A fost foarte bine, pentru că în atelier erau calorifere, şi, în timpul zilei, când lucram, era destul de cald. Pe urmă, era altceva: când stai în celulă e un chin. Aşa, te iei cu lucrul, mai vorbeşti. Am şi o amintire de acolo. La un moment dat, eu îmi purtam fesul acesta aşa: l-am pus eu, ca să nu fie pe urechi. Şi mă trezesc cu şeful de secţie, căpitanul Laţiu: „Ce e aia în capu’ tău? Bă, banditule! Tu simpatizezi cu capitaliştii?” Ce se întâmplase: nişte deţinuţi de drept comun, care erau afară – mă vedeau, că aveam geamuri mari, să fie lumină – au zis: „Uite, ăla parcă e Robin Hood!” Şi altul a zis: „Da, parcă e Robin Hood.” Or, Robin Hood era un haiduc englez! „Băă, imediat să scoţi şi să arunci aia!” – până acolo mergea prostia, teama şi absurditatea. Fesul era al meu de acasă. Pentru că aveam amintirea asta, am plecat cu el. Altele le-am împărţit. În sarsana (sacoşa cât o jumătate de sac de porumb), ţineai ce îţi mai trebuie: batiste, prosop, chilot, maiou, o cămaşă şi, când primeai mâncare, o băgai pe-acolo. Sau o carte, dacă voiai să citeşti, s-o ceri acasă – îţi dădea voie să primeşti, după ce o verificau ei.

Eraţi îmbrăcaţi doar în costumul acela?

– Da, şi aveam o pătură rară, din acelea casate de la Armată. În picioare aveam nişte bocanci aduşi de acasă, cu ciorapi. Iar noaptea era frig în celulă (la Rahova fusese chiar urgie: dacă n-am fi fost 6 oameni, probabil ar fi îngheţat şi apa.

Care era programul?

– Dimineața la 5 striga un milițian, pe holul dintre celule: „Deşteptarea!" Şi trăgea cu cizma în uşă: „Bum! Bum!" Trebuia să sari imediat. Era şi un instrument de tortură deschiderea uşilor. Avea mai multe foraibăre mai sus, mai jos... Iar când venea din afară dimineața şi seara, la apel, le deschidea cu cizma şi se lovea fier pe fier: „Bum! Bum! Bum!" Aveam pe unul care tremura tot, săracul. Că ziceai că intră tancul. Stingerea se dădea la ora 10 – e un fel de a spune, că trebuia să fie lumină, să te vadă.

Cum era mâncarea?

– Îngrozitoare. Dimineața, dădea o căniță de cafea, din aia, surogat, „cicoare", şi 50 de grame de pâine. La prânz dădea o ciorbă, dar, cum să spun, la un moment dat am găsit un guşter în spanac – că se cosea spanacul. Şi alte chestii mizerabile. Pe lângă ciorbă, cam cartofi îți dădea acolo: chipurile, mâncare de cartofi. Şi, câteodată, carne: buze de vacă. Vomiți de când le vezi. Iar seara, aşa-zisul „arpacaş" – dar erau de fapt gozuri de grâu (spărtură de grâu, de după ce se treieră, cu pleavă). Seară de seară, numai asta. Dar ai fi mâncat şi pietre.

La Aiud era diferit?

– Nu, aceeaşi rație, deşi parcă mai bine gătită. Dar, când lucram, dădea pâine mai multă: un sfert de pâine din aia neagră pe zi. Era urâtă, dar era o bucată mare, să mănânci toată ziua.

Vă plimbați?

– Pe noi, foştii deținuți, pe cât posibil, nu ne scotea, fiindcă nu trebuia să se ştie că suntem. După lege, trebuia să te scoată cel puțin o dată pe zi la plimbare, într-o curte, fie şi cu plasă deasupra. La Rahova, ne scotea cam o dată pe săptămână. Era un luminător atâtica (arată un spațiu cam de 1,5 x 1,5 m), unde sus era cerul. Era ca să aerisească secția. Şase inşi aveai loc unul lângă altul, şi ne plimbam aşa, ca la armată: bagi piciorul, ca să poți să mergi. Ne învârteam acolo, în cadență, că altfel nu

te puteai mişca, ocupai locul. Şi te scotea, de la un sfert de oră, la o oră, pe săptămână.

În ce zi?

– Când le venea lor. Nu ştiai niciodată. De obicei, dimineaţa. În rest, stăteai în celulă, de-ţi intra os prin os. Când lucrai, nu mai ieşeai la plimbare. La Aiud era o curte mai mare, de beton, şi deasupra cu plasă. Ne scotea mai des – la câteva zile.

Vă temeaţi de cei care turnau în celulă?

– La început, n-am ştiut. Pe urmă ne-am dat seama, că era acea tehnică, de a-i scoate pe fiecare. Şi nu ştiai care. Fiecare bănuia pe fiecare.

Inclusiv pe Stanciu şi pe Filipescu?

– Cum să nu? Fiindcă îi scotea pe toţi.

Dvs. cum l-aţi cunoscut pe Radu Filipescu?

– Ca pe un băiat mai tânăr ca mine cu aproape 20 de ani. Era destul de necopt şi naiv, că nu trecuse prin astea. Iar taică-său era savant, anestezist de renume. La început, la Rahova, am avut nişte disensiuni. Pentru că eu, personal, am avut şi o problemă cu toţi pe care i-am cunoscut acolo, când le-am spus că am fost director economic şi că am făcut aia. Nu credeau. Ziceau: „Nu se poate, dom'le! Ăsta a furat, a băgat mâna în bani. Nu făcea chestii de-astea." Şi Radu Filipescu, când a venit, a fost reticent, pornind de la ideea asta, că s-ar putea să fiu altceva decât ce ziceam eu. Pe parcurs însă s-a convins, că în celulă a mai venit unul Drăghici, absolvent a două facultăţi (acu' e prin America): ASE şi Electronică. Cu acest Drăghici aveam discuţii profesionale elevate, discutam şi despre economie politică, şi, încetul cu încetul, Radu, care se împrietenise, fiind mai aproape ca vârstă, cu Drăghici, a înţeles că nu sunt un condamnat de drept comun băgat printre ei, cei politici. Iar la Aiud, pe urmă, când am lucrat în atelier, chiar ne-am împrietenit. Să-ţi spun ceva nostim. Lucram unul în spatele altuia la mese de bobinaj, şi, la un moment dat, Radu a găsit nişte placaje şi a meşterit un fel de chitară cu nişte sârmă de bobinaj, una groasă, una

subțire. Și reușea să scoată chiar câteva sunete inteligibile. Stând el în spate acolo – că era în spatele meu, la două mese, a început: „Zdrang, zdrang, zdrang, zdrang!" Era aproape de Crăciun, și zice: „Cine știe ce melodie am interpretat aici îi dau o bucată de rahat, că am primi pachet de acasă." Eu am puțină ureche muzicală și zic: „Radule, te ții de cuvânt?" „Mă țin, domnu' Ilie" „Ia mai sună!" „Zdrang, zdrang!" Zic: „O, Tannenbaum." Au făcut toți ochii mari, mai ales că era și în nemțește – atâta știu și eu. „Ce ați vrut să ziceți?" „Am vrut să zic: *O brad frumos*" (cântă – n.r.). A luat rahatul imediat și a venit. După aia, am rămas foarte buni prieteni. Nu exact după aia, dar a fost un moment de nostimadă, așa. Lucrurile astea par pitorești, dar te fac să te legi unul de altul mai bine.

Cel mai greu moment, la „zarcă"

Care a fost cel mai greu moment?

– Era la Aiud. Ca orice om, mai ai câte o problemă. Aveam 47-48 ani, nu mai eram chiar tânăr, și aveam niște pietricele la rinichi. Și s-a pornit una din aia: te doare. Și, scoțându-mă la curtea de aer, treceam prin fața cabinetului medical. Am ieșit la raport la milițian și am cerut să intru la cabinet. O lună de zile, la 2-3 zile, am raportat că vreau să fac o analiză, că am o infecție. „Dă-i drumul, vedem noi!" În sfârșit, odată, venind de la curtea de aer, milițianul m-a băgat acolo, și am cerut să se facă o analiză, să știu ce medicament să cer acasă. „Ia aia de colo!" Era un flacon în care fuseseră medicamente, și rămăsese un praf. „Du-te și adu-l plin" Am a zis felcerului, care era acolo: „Păi, analize într-un flacon murdar?" „Ne înveți tu pe noi? Dă-i drumul" Am mormăit ceva, am dus aia la cabinet – nu știu dacă oi mai fi mormăit ceva, iar seara (trecuse chestia asta), deja începusem să am puroi, urinam sânge și apoi puroi. I-am și povestit unui doctor la ieșire și mi-a zis: „Ai avut zile".

Puroiul ustura şi mi-era teamă că se întinde infecţia şi fac blocaj renal. Seara, se deschide uşa: „Poc! Poc! Poc!" „Ilie Ion! Cine e?" „Eu." „Bagajul!" „Am băgat cu grămada ce aveam în sarsana şi am ieşit la miliţian, care a închis uşa după mine. „Dă-i drumul!" „S-a întâmplat ceva?" „Ce, mă, nu ştii?" „Nu ştiu" „Faci izolare!" Şi, poc! – îmi trage un baston. „Nu cred" „A, eşti deştept?" „N-am făcut nimic." „N-ai făcut?" „Poate e o confuzie de nume." Pentru că acolo mai erau unii care încercau să facă pe revoltaţii. Eu nu ziceam nimic, că îţi faci rău singur. Că gândeşti tu într-un fel, că o să scrii amintiri când ieşi afară, e una, dar acolo eşti ca un borcan de conservă pus în raft: nu ai voie să faci altceva. Deci m-a înghioldit: „Hai la izolare!" Am ajuns pe secţia de izolare, zisă „zarcă". Acolo am avut ghinionul să-l întâlnesc cel mai dur miliţian, Vaida şi nu mai ştiu cum. Că aflai cu mare greutate cum îi cheamă, nu spuneau. Şi ăsta îi raportează: „Cică nu e el, că el n-a făcut nimic". „A, n-ai făcut nimic?" Jap! – încă un baston. „Domnu', nu ştiu să fi făcut ceva" „Iote, băăă, ne învaţă el pe noi! Noi minţim?" Avea un ajutor care pregătise cătuşele – că la izolare stai în lanţuri. „Du-le p'alea şi adu d'ălelalte!" A adus nişte lanţuri cu pafta ţigănească groasă, strânse în şuruburi şi zale din alea mari. Te dezbracă – şi era în februarie – şi îmi dă nişte haine de doc rupte, cârpite, şi o pereche de papuci, care pe talpă aveau nişte aţe, ca o plasă, atât. Iar celula era cu ciment pe jos. Şi, înjurându-mă, că eu tot nu ştiam despre ce e vorba, la final mi-a spus că mi-a făcut raport felcerul, că am vorbit urât. Regula, oricât ar fi închisoarea închisoare, era că atunci când ţi se face raport, se scrie acolo ce ai făcut şi te pune să semnezi. Eu habar n-am avut. A semnat el singur. Când mi-a pus cătuşele, erau din alea cu muchii ascuţite şi mi le-a strâns uite-aşa (arată şi coatele lipite – n.r.), mi-a şi dat sângele, a plesnit. Cât am stat la izolare, până la urmă am făcut şi infecţie. Era o cameră lungă şi înaltă, fără pat, doar cu o scândură lată cât o uşă, prinsă în perete şi manevrată cu nişte vergele de afară, de miliţian. Stătea lângă perete. Mai

aveai şi o tinetă – de fapt, un bidon mare de vopsea, cu marginile puțin îndoite, în care îți făceai nevoile. Nu aveai voie să stai, de la 5 până la 22, adică 17 ore, decât în picioare. Cu lanțurile. Mi-a spus că îmi dăduse 5 zile de izolare. Acolo, o zi îți dă mâncare, o zi nu-ți dă. Dar îți aduce azi, când n-ai mâncat nimic, pâinea pentru mâine. Şi mâncam seara o bucățică de pâine, goală. La ora 10 seara, manevra scândura de acolo: „Stingerea!" Te culcai pe scândură, neînvelit. Țineam mâinile la piept, că fierul era exact pe os. Când mă lua somnul, scăpam coatele în lateral şi mă tăia de mă seca. Îți dădea să mănânci cu un căuş de lingură de lemn, fără coadă – că mai înghițeau unii, să se sinucidă, aşa ceva. Căuşul, nespălat niciodată. Dar băgai cumva mâinile să mănânci cu căuşul ăla. Le-am cerut să mai slăbească puțin cătuşele, că aveam infecție şi curgea sânge. N-a fost posibil să obțin măcar asemenea favoare. Ceea ce mai reuşeam era să împing cu piciorul tineta până după uşă, să pot să mă aşez pe el – deşi marginile îți intrau în picior, dar trebuia să stai. Şi când auzeam că se apropie de vizetă (că am auzul ascuțit): „Banditule, unde eşti?", eu mă ridicam şi mă făceam că mă plimb.

Nu v-a desfăcut deloc cătuşele?

– Nu, şi la bidonul ăla trebuia să schimbi apa, la 2-3 zile, să arunci fecalele din el. Era scris în regulament – ei îi ziceau „program": „La program, banditule!". Ei, închipuieşte-ți cum să iau eu ăla rotund cu mâinile aşa? Noroc că am mâini mari. Ştii cum o luam? Băgam cu ele lipite (acum n-aş mai putea), cu un deget jos şi un deget sus, şi prindeam aşa tineta şi mergeam afară la un WC şi o deşertam, şi pe urmă, printre ghionturi şi şuturi – că-ți mai trăgea – o puneam să se facă un sfert apă. Ca după aia să poți iar s-o răstorni. Altfel, te lăsa cu ea uscată acolo. Dimineața, la ora 5, „Deşteptarea" şi, zdrang! – se ridica scândura în sus. După ce au trecut cele 5 zile, am văzut că se face seara şi nu mă scoate. Şi am bătut în uşă: „Ce vrei, bă, banditule?" Zic: „S-a terminat izolarea, cele 5 zile. Am terminat". „Nu ai numai 5. Mai ai 7. Ai 12 zile" „Păi ce am făcut?"

„Lasă gura, banditule! N-ai spus că nu eşti tu ăla?” Deci şeful de secţie, Vaida, mi-a făcut raport pentru că eu am spus: „Domnule, cred că e o confuzie.” Ei, credeam că o să mor! Era frig, de îţi îngheţau picioarele până sus. Noroc că mergeam şi te epuizai de efort, să tragi lanţurile alea grele după tine. După ce s-au terminat astea 12 zile, lanţul, zalele de lanţ, străluceau ca argintul, se făcuseră ca noi, de cât le-am frecat. Şi credeam că mor şi din cauza rinichilor. Când m-au văzut colegii de celulă, au zis: „Aoleu, a intrat un schelet cu barbă!” Slăbisem. „Noi am crezut că v-a eliberat!” „Nu, la izolare”. „Pentru ce?” „M-am dus să cer să fac analize şi am bombănit ceva.”

Nu vă era teamă că vă toarnă şi ei?

– Nu, că turnătoria la noi, la politici, avea succes dacă te exprimai cu ceva despre ce era afară. Şi nu ne-am prins niciodată cine toarnă. Doar bănuiam.

Cum aţi făcut cu boala?

– Când eram la izolare, a venit şi fratele meu de aici de la Dâmboviţa cu pachet la mine la Aiud. Ei n-au oprit pachetul şi l-au trimis acasă, i-au zis că am fost recalcitrant. Deşi, vă daţi seama, făcuse atâţia kilometri! Dar după aia m-au scos la atelier. Aveam în continuare scurgere de puroi de la rinichi. Am cerut să mă ducă la spitalul penitenciar de la Jilava. Nici vorbă: „Ee, banditule!” La atelier, era cald şi aveam căciula aia de plastic de la girofaruri. Ne-a venit ideea să facem 2 electrozi din tablă, cu sârme şi cu ştecher, băgate în prize, şi puneam în apă şi fierbea. Beam ceai. Cerusem mai demult de acasă. Îl verificau, îl desfăceau: nişte buruieni. Odată am descoperit însă că rămăsese în vasul acela o pastă albă depusă pe fund. Drăghici, care e mai isteţ, a zis să nu mai bem, că electrozii ăia se descompun într-un praf mărunt şi dăm de dracu’. Atunci, în căciula mare am pus apă, şi, în ea, un borcănel strâmt de conservă, şi fierbea apa din jurul borcanului, şi în ea nu dădea în clocot, dar făceam infuzie. Am băut ceaiul ăla şi a început să se mai spele. Şi am mai făcut, cu un bidonaş de apă distilată fierbinte, pe care îl puneam pe

scaun, într-o gaură tăiată în cartoane. Era fierbinte şi simţeam cum intră căldura prin toate oasele, până sus. Când se răcea, puneam iar. Asta şi cu ceaiurile m-au salvat. Toată treaba asta cu scurgerile astea a durat în jur de 3 luni.

Cum a fost eliberarea?

– La Aiud aveau un difuzor în care transmiteau anunţuri. Când se apropia termenul, anunţa tabelul celor la care s-a aprobat. Am fost eliberat cu câteva zile mai devreme. Mi-a luat o şesime din pedeapsă la început, apoi încă un an, pe un 23 August. M-au eliberat pe 6 iulie 1986 – fusesem închis pe 18 august 1982.

Era vreo regulă la ieşire?

– Mai transmiteau, în mod discret, de la unul la altul. Mie, de exemplu, mi s-a transmis, când am ieşit, de la un actor, Iancu, de la Constanţa, arestat cu Florentin Scaleţchi – care furase un vapor să fugă, şi l-a luat şi pe el. Mi-a zis: să transmiţi la familia mea să facă cerere de graţiere peste tot, şi prin Europa, pentru că pe mine m-a târât ăsta. Fusese coleg cu un actor (care l-a jucat pe Ştefan cel Mare în „Apus de Soare” de Delavrancea) şi mi-a zis să-i zic lui să transmită la familie. Mi-a dat şi o parolă, „Simplăceanu” – un cuvânt de care râdeau ei de se prăpădeau când erau colegi. Dar n-am adus la îndeplinire. L-am văzut pe actorul ăla recitând poezii cu osanale la TV – că îi punea pe toţi. A venit şi la Piteşti, şi am fost pe punctul să mă duc să îl abordez, dar mi-am zis aşa: nu merită să mai fac nişte ani de închisoare, când ăsta a doua zi mă spune – că îi e frică, din moment ce recită poezii din ăstea. M-am întâlnit apoi cu Iancu, şi nu m-a mai întrebat. A uitat şi el.

4 ianuarie 2017

- III -
„Revoluţia din 1989 era inevitabilă”

Nu demult aţi putut citi în ziarul nostru povestea singurului deţinut politic pe care l-a avut Piteştiul în anii ’80 – Ilie Ion, închis 4 ani pentru răspândirea de manifeste anti-Ceauşescu, coleg de celulă cu mai celebrul Radu Filipescu. În plus faţă de mărturia de atunci redăm mai jos opiniile actualului vicepreşedine al AFDPR Piteşti, fost vicepreşedinte al CPUN, despre situaţia de dinainte de Revoluţie, precum şi cea de după ea – despre care constată: „nici aceasta nu e foarte bună, că s-a umplut ţara de hoţi”. În vârstă acum de aproape 80 de ani, evită doar subiectul reacţiei familiei – acum, are o a doua soţie. În legătură cu activitatea CPUN, a rămas cu o impresie de neseriozitate – deşi unii colegi de acolo au ajuns ulterior parlamentari.

Iniţial, absolvent al unei postliceale financiare, a fost repartizat la Petrol, la Câmpina, de unde a fost trimis la secţia de telecomunicaţii în Petrol de la Piteşti, în 1960. Aici a lucrat peste un an la Fructexport, apoi la Staţiunea Ştefăneşti, până în 1968, când s-a transferat la Întreprinderea de Construcţii Montaj, devenită ulterior Trustul de Construcţii Industriale (TCInd). În 1969 a absolvit ASE-ul la fără frecvenţă, şi a fost pe rând economist, şef birou, şef serviciu, iar în final director economic, la întreprinderea cu 6.000 de salariaţi – funcţie pe care a avut-o la arestare, şi în care a revenit înainte de pensionare, după Revoluţie. Ilie Ion ne-a explicat de ce a ajuns la gestul său de revoltă, şi cum a fost viaţa de după închisoare, faţă de felul cum şi-o imaginase.

De la ce a pornit acțiunea dvs. de protest?

– Regimul era cel pe care îl ştim, n-are rost să-l mai descriu. Un regim odios, deşi sunt unii şi astăzi nostalgici. A fost impus de ruşi, când au venit cu armatele, în 1944. Deşi n-a fost dorit de români, a trebuit, până la urmă, de frică, să se adapteze toți. Eram copil, dar îmi aduc bine aminte. Elitele au intrat în puşcării şi pe vremea aceea auzeam, în şoaptă: „Aseară l-a ridicat pe cutare.” Şi dus era. Era de ajuns, în perioada de după ce a plecat regele, ca un vecin sau cineva care îți purta pică să spună: „Cutare a vorbit urât de tovarăşul Stalin” sau „de tovarăşul Gheorghiu Dej” sau că „discuta că n-ar fi potrivit să se facă în România gospodării agricole colective”. O prigoană pe care multă lume a uitat-o şi se mai aminteşte doar prin cărțile de istorie. Gheorghiu Dej, înainte cu câteva luni de a muri, a dat un decret prin care a grațiat toți deținuții politici şi pe cei ascunşi, pe care nu putuseră să-i prindă până atunci. Decretul era dat pentru presiunile din afară – că deținutul politic e un prizonier condamnat pe nedrept, pentru gândirea şi problemele lui de conştiință. Ceea ce astăzi nu se mai întâmplă – nici n-ar trebui. Atunci, mi-am zis: „Dar de ce a trebuit să fie oamenii ăştia închişi?” Am avut şi un unchi care la cârciumă, luând mai multă băutură, a zis o naivitate: că ar fi un cablu din America până în România prin care americanii transmit ce se întâmplă. Era o invenție, că era cam flecar. Dar la câteva zile a fost luat, l-au bătut şi l-au ținut undeva vreo 6 luni, apoi i-au dat drumul. După ce a fost promovat Ceauşescu, a urmat o relaxare: cum se întâmplă: se aruncă vina pe cel dinainte. Deținuți politici n-au mai fost, dar încetul cu încetul, s-a reînceput. Au fost din nou arestați oameni, mult mai puțini, dar ținuți în secret, adică, în afară şi chiar în interior se spunea foarte clar: în România nu există deținuți politici. Deşi au fost, pentru că erau oameni cu mintea limpede şi care protestau.

Ați avut de mult ideea de a lua poziție?

– Cât am fost copil şi tânăr, n-am înțeles exact. Dar în liceu trebuia să spui „Şcoală de 10 ani”. Dacă pronunțai „liceu”, care era „cuvânt de origine burghezo-moşierească”, instructorul de UTM te lua la întrebări: „Tovarăşe, ce e în capul dumitale? Ce e aia «liceu»? Nu avem Şcoala noastră?” Nici cuvântul „Bacalaureat” n-aveai voie să-l pomeneşti. Pe diploma mea scrie „De maturitate”. Ce maturitate, la nici 17 ani? Dar asta era indicația, că aşa era la ruşi. De atunci mi-a venit ideea că ceva nu e în regulă. În facultate, am învățat socialism ştiințific şi economie politică şi am pus în antiteză cu capitalismul, care era criticat, deşi auzeam altceva, de la posturile din afară, şi de la cei care veneau de dincolo. Nici peste tot nici pe acolo n-or fi fost toate bune, dar la noi era prea multă minciună şi propagandă. În facultate, în loc să facem istoria noastră, un an de zile ne-a pisat cu „Istoria Partidului Comunist (b) al Uniunii Sovietice” („b” însemna „bolşevic”). Am făcut geografia Uniunii Sovietice, şi la toate materiile, marile descoperiri erau făcute de ruşi. La biologie, unde trebuia să învățăm teoria evoluției a lui Darwin, că ei, atei, mergeau pe ideea asta, materia avea titlul „Bazele darwinismului”, şi în toată cartea era o lecție despre lucrările ale lui Darwin, restul fiind numai ruşi. Ți se spunea că dacă n-ar fi fost ei să pună bazele darwinismului, Darwin n-ar fi putut elabora teoria lui. A urmat o perioadă de industrializare, că a fost şi un progres – din moment ce se dispunea de tot bugetul. Dar la un moment dat, 1969-70, eu am făcut un calcul, ca economist, pe baza datelor publicate în anuarul statistic, şi reieşea că 80-90% din blocurile făcute, cu care se lăuda regimul socialist, stăteau pe împrumuturi din afară – dar fără să se spună că avem datorii. Din anii ’70, lucrurile au început să meargă rău. Iar din ’79-’80, când Ceauşescu a renunțat la Clauza națiunii celei mai favorizate (cu avantaje la importuri şi exporturi), pentru că americanii îi ceruseră să fie cât de cât democrație, şi el a zis „nu avem nevoie de clauză” (ca să facă pe grozavul, deşi

americanii ar fi retras-o) am început să pierdem şi a urmat perioada cea mai cruntă pentru populaţia României. Sigur, de la o vreme, mi-am tot pus întrebarea: cum e posibil ca un popor întreg să fie minţit şi să şuşotească pe la colţuri, dar nimeni să nu protesteze sau să spună ceva?chiar din comitetul central. Virgil Trofin, când Ceauşescu s-a instalat în Palatul Regal, a zis: „Păi, tovarăşu' Ceauşescu, noi am înlăturat capitaliştii... şi dvs, în Palatul Regal? Şi a doua zi s-a trezit director la SMT-ul de la Mărculeşti, în Bărăgan, din membru al Comitetului Politic Executiv cum era. Au mai fost şi alţii care au dispărut, dar nu prea auzeai mare lucru despre ei. Într-adevăr, era greu să te lupţi pentru că n-aveai nici un mijloc şi era o urmărire permanentă faţă de toată lumea. Fiecare întreprindere era arondată unui ofiţer de securitate. Dacă erau mai mici, ofiţerul avea două-trei întreprinderi. Iar întreprinderile mai mari, cum era Trustul de Construcţii, avea şi câte doi care răspundeau, şi care îşi făceau serviciul la Securitate, dar răspundeau şi de aceea şi adunau informaţii despre tot şi orice. Totuşi, erau discreţi, nu ca instructorii de partid (care şi ei răspundeau) – aceia veneau şi te pisau la cap.

Acestea se cunosc... Dar mai interesant e că dvs. totuşi aţi acţionat...

– Ba nu cred că se mai ştiu. Lumea a uitat şi se zice că a fost bine. Deşi de exemplu, în anul 1982, în care am fost eu arestat (în august), timp de 6 luni nu a existat nici măcar un gram de brânză telemea în Piteşti, nicăieri. Dacă venea un cioban cu nişte brânză în desagi la gară sau unde trăgeau autobuzele IRTA, lumea îl aştepta şi înfigea mâna în el: „hai!". Intrau într-o scară de bloc şi vindea tot ce avea. Nici săpun cu care să te speli pe faţă sau pe mâini nu se găsea nicăieri de cumpărat. Nu mai găseam nici cremă de ras sau săpun de ras. Nici lame. Te duceai la frizer să te bărbierească – că se scosese briciul -, şi frizerul spunea: „Ai lamă?". Îţi venea să crăpi, să înnebuneşti. Am văzut tineri care ziceau: „Păi de unde să am eu lamă,

dom'le?". „Nu ştiu, cumpără!" – că lamele erau din import. Eu unul ca director, aveam salariu mare: peste 6.000 lei, cu tot cu premii, şi maşină la scară. Dar era umilitor să te duci să iei prin spate. Ca să poţi să iei o pâine, cu pile, trebuia să mergi numai la un anume chioşc, după ce mai întâi, la fiecare început de lună te înregistrai la Secţia comercială şi se făcea tabel. Când te duceai la pâine, se deschidea: „Ilie, apartament cutare. Poftim o pâine!" – sau, dacă erai o persoană, „o jumătate de pâine". Oriunde te duceai în ţară, dacă nu-ţi luai de acasă, nu găseai o bucăţică de pâine să mănânci – numai nişte covrigi tari de-ţi rupeai dinţii în ei, sau nişte chifle nenorocite. Acuma te opreşti unde vrei şi-ţi iei o pâine. Carne, nu mai vorbesc: nici poveste. Era numai nişte slănină, pe la restaurante. Laptele, ce să mai vorbesc, pensionarii se sculau la ora 2 noaptea ca să ia nişte sticle, dacă găseau. Măsline abia dacă reuşeam de două ori pe an să iau câte un sfert de kilogram, dacă prindeam coada, şi le puneam în frigider, în ulei, să le păstrez. Pentru ulei, stăteai câte 2-3 zile, să-ţi dea câte un litru. Iar în '87, s-a vândut ulei de rapiţă, care era semiindustrial.

La CPUN, se fura din ajutoare

Dar la ieşire, nu v-a fost şi mai greu?

– Au fost prieteni – cel puţin vreo doi –, care, când m-au văzut, m-au luat în braţe, m-au pupat şi au început să plângă. Dar au fost şi tipi care când mă vedeau treceau pe trotuarul ălălalt.

Poate le era frică să n-ajungă la închisoare.

– Le era. Dar nu, unii erau – între noi fie vorba –, şi ticăloşi, adică oameni fără coloană vertebrală. Şi îmi mai amintesc un lucru. La puţine zile după eliberare, am ieşit să văd cum e pe centru. Am observat o coadă foarte mare, imediat lângă Primărie, unde era o un fel de cofetărie. De acolo, toată Strada Mare

era traversată de o coadă, până pe trotuarul celălalt, apoi întoarsă, până spre librărie. Lume multă, dar stăteau cuminţi, unul, în spatele celuilalt. L-am întrebat pe unul: „Ce se dă, dom'le, aici?" – că aşa se întreba, când vedeai coadă: „ce se dă", nu „ce se vinde". Zice, în şoaptă: „Se dau napolitane!" „Poftim? Păi, cu coadă?" – eu eram la vreo săptămână după ieşire. „Da, dom'le." „Şi câte napolitane?". „Se dau câte două napolitane" (pe un ton bucuros). „Le iau pentru copii. Şi mă duc să mai stau o dată, să le dau pentru la şcoală". Deci să fie coadă la napolitane? Mi-am zis: „Doamne, Dumnezeule, unde om ajunge?". Eu încă de când am făcut manifestele am avut convingerea intimă că multă vreme regimul nu mai poate să dureze. Le-am spus şi la anchetă: „Sunt convins că suntem într-o fundătură a istoriei. Nu se poate aşa ceva. Minciună de sus până jos, chin, subnutriţie, copiii învaţă numai lozinci, plus ce avem prin spitale şi toate celelalte" – mă rog, spuneam sub altă formă, că îmi alegeam cuvintele, nu ca acum. Dar le-am spus-o foarte clar: „Suntem într-o fundătură". Iar când am ieşit, am fost sigur. Nu ştiam când va fi, nu fac pe grozavul, dar ziceam: „în câţiva ani". Am ieşit în '86, şi în '89 s-a produs Revoluţia şi s-a întâmplat ceea ce bănuiam. Iar cel pe care îl incriminam în manifeste eu, Radu Filipescu şi alţii a sfârşit sub glonţ, deşi atunci, când am auzit că l-a şi executat îi spuneam soţiei: „nu e bine, trebuia să fie judecat". Dar judecat. Acuma cred că de fapt a fost mai bine aşa. Fiindcă noi aveam atunci nu doar Securitate cu funcţionari de informaţii, ca în celelalte ţări, ci şi trupe regulate de Securitate, cu armament uşor, fiindcă erau tineri care făceau armata la Securitate. Deci dacă îl mai ţineau închis pe Ceauşescu, faţă de care totuşi, mulţi au fost foarte slugi şi de care toţi se temeau, s-ar fi putut întâmpla să ajungem la război civil, dacă acele trupe de Securitate erau scoase din cazărmi ca să tragă... N-am dovezi, m-am gândit pe urmă, că se putea întâmpla mai rău....

Ce aţi făcut după ieşire, din '86 până în '89?

– Am încercat să mă duc, că fusesem şi eu director economic (iar dacă întrebai atunci despre mine, se spunea, la Finanţe şi peste tot, că sunt unul dintre cei mai buni profesionişti – n-o zic ca să mă laud) să mă angajez şi eu. Se fereau ca dracu' de tămâie. Au primit un telefon la Trust, de la un director din minister care a avut curaj – directorul Direcţiei Finanţe Contabilitate din Ministerul Construcţiilor Industriale – care a spus conducerii de aici: „S-a eliberat Ilie. Aveţi grijă cum îi faceţi şi lui loc, să aibă ce mânca." Dar, când s-a raportat la secretarul Smarandache, de acolo, a zis: „Să n-aud. N-are ce căuta aici." Am căutat în altă parte. Nimic. Până la urmă, m-am trezit chemat la Securitate – că te mai chema şi după aceea, să vadă ce mai gândeşti. Şi mi-a spus aşa, intrând direct în subiect: „Nu mai căuta" (de serviciu). „O să lucrezi când vrem noi şi unde vrem noi. Ai înţeles?". Aşa că am stat, că mă duceam degeaba. Iar în septembrie – după ce în iulie mă eliberasem – m-a anunţat un colonel care lucra în civil şi răspundea de Combinat (unul Zamfir, mort între timp). A venit la mine sau m-a chemat undeva şi mi-a spus: „Să te duci la Combinat să te angajezi" (adică la Petrochimie). M-am prezentat şi m-a angajat acolo. Fiind economist, lucram tot asta, dar cu salariu de stagiar, de bază, ca şi cum aş fi terminat atunci. Cam 2.000 de lei, un pic mai mult decât femeia de serviciu. M-au băgat la controlul financiar intern, unde mai erau încă patru-cinci. Cred că au făcut-o ca să nu stau într-un birou, ci trebuia să verific în multe locuri, că aveau oameni care erau puşi să vadă ce mai fac, iar, umblând de colo-colo, aşa mă puteau urmări din diverse unghiuri şi puncte.

Regretaţi protestul făcut?

– Nu. Regret nu că am făcut, ci cum am făcut. Poate ar fi trebuit să-mi iau mai multe măsuri de precauţie. Dar pînă la urmă tot mă depistau, pentru că deja nu mai puteam să suport. Şi regret necazurile făcute altora, nu mie.

Au fost mari acestea?

– Păi au fost, domnule, că am avut o mamă, care a plâns, a suferit. Am avut fraţi, din care unul a fost chemat la Securitate şi i s-a cerut să devină informator. Bineînţeles, n-a vrut. Dar l-au frecat mult. Şi eu eram în familie, ca frate mai mare, cumva mai înţelept, aşa. Mă ascultau şi îi şi ajutam. Apoi, n-am mai putut să-i ajut. Oricum fraţii m-au primit foarte bine la ieşire, fără discuţie. Apoi, a venit Revoluţia.

Care împlinea spusele dvs.

– Bineînţeles. Nu se punea „dacă", ci se punea problema „când" – cum se spune la astronomie, despre lovirea de un meteorit... . Regimul trebuia să se schimbe într-un fel sau altul şi să vină mai bine, că mai rău nu se putea. Dar se punea problema: „Cât trăieşte ăsta şi ce face ălălalt, pe urmă". În 1989, eu lucram la Combinat. Şi în timpul Revoluţiei am organizat acolo un comitet de iniţiativă şi am vorbit la difuzor: oamenii să stea totuşi liniştiţi, să-şi vadă fiecare de treabă, de instalaţii – şi ce-i mai îndemnam eu acolo. După aceea, fiind la Combinat şi aflându-se despre mine mai mult – că are dom'le, uite, şi Piteştiul un om...

Disident...

– Nu disident, că aia e altceva. Ci unul care s-a revoltat şi a făcut aşa şi aşa. Deci având această carte de vizită, în sensul că s-a vorbit frumos despre mine, m-am trezit la Combinat cu nişte băieţi – au venit la mine la birou, vreo patru, cu un taxi plătit de ei, şi mi-au zis: „Hai să mergi la Casa Albă, domnu' Ilie" (nu mă cunoşteau, şi nici eu pe ei). „Că noi am auzit despre dumneavoastră. Şi acolo sunt numai jigodii." Fusese Pop Doru, mă rog, pe urmă era Răducu acesta care e cu revoluţionarii şi nu-mai-ştiu-ce, şi alţii. Se curvăsăreau acolo noaptea, mă rog, în sfârşit. Când m-am dus, a venit şi Chirilă inginerul de la Uzină (care între timp a murit). Bineînţeles că m-au luat: „Cine sunt", cutare, cutare. Era şi Niţu acolo, tot puşlama. Am vorbit şi am pus problema: „Hai să ne organizăm cumva, să răspundem de treburile judeţului" – că totul era o debandadă, şi înce-

puseră să sosească ajutoare din străinătate. Ne-am ales între noi acolo, şi un comitet făceam în fiecare zi o şedinţă. Eu am fost vicepreşedinte, iar preşedinte a fost Chirilă. El mi-a încredinţat mie ajutoarele, să mă ocup de ele. Că a zis: „Dumnealui, domnul Ilie, este omul în care trebuie să avem încredere, că îl cunoaştem.” Soseau ajutoare cu vagoane, cu maşini. Şi furau... furau... Eu am organizat totul, dar n-am reuşit. Am cerut şi armată, ca să păzească. Că veneau de n-aveam nici unde le depozita. Furau ţiganii şi ăilalţi, toţi. Dar după ce am cerut armata, până la urmă au furat şi soldaţii. Că asta e la noi. Totuşi, de acolo m-am ales cu altceva: au venit şi nişte elveţieni care au vrut să împartă ei ajutoare, eu i-am cazat, şi când au plecat au spus: „avem încredere în dumneata, în vară te invităm la noi”. Am fost de trei ori în Elveţia, au venit şi ei aici, ne-am împrietenit – şi am avut de câştigat prieteni şi mersul în Elveţia.

Filipescu a înfiinţat o Asociaţie a Revoluţionarilor fără privilegii. Dvs. aţi intrat în ea?

– Nu, fiindcă eu eram aici şi m-am înscris în AFDPR – mi-am făcut dosar pentru indemnizaţia prin decretul lege 118, ca fost deţinut. Într-adevăr, cât am stat la Casa Albă, tremuram şi noaptea, erau probleme, scandaluri, şi mai auzeai şi împuşcături. Am stat până în februarie, după care m-am dus la Trust, unde m-au cerut oamenii: „să vină, să vină”. Se schimbase acolo conducerea, cum era atunci, de către salariaţi, şi, ştiindu-mă, m-au chemat. Am fost ales şi am fost pus tot director economic. Am stat o lună de zile şi de acolo m-am şi pensionat, în ’90. Am fost şi eu chemat de Răducu şi de alţii, să fiu revoluţionar: „Cum, păi dumneavoastră aţi fost chiar acolo!” Dacă am făcut parte din structura de conducere destul de repede după acea zaveră, în decembrie, aveam tot dreptul să fiu revoluţionar, cel puţin teoretic. Dar mi-am zis aşa: revoluţionari – am şi eu totuşi un anumit bun simţ – se pot numi ăia care au stat pe baricade, sub gloanţe. La Piteşti cine, unde a tras? Cine a stat sub gloanţe? Noi, la Casa Albă, e adevărat că a trebuit să-i

înfruntăm pe unii care veneau acolo să fure, să nu-ştiu-ce, şi că primeam amenințări, că m-am ocupat de ajutoare şi le-am dus la săraci, unde s-a putut, cele care nu s-au furat. E adevărat că am tremurat acolo, dar nu cred că sunt îndreptățit să fiu revoluționar. Deşi, pe urmă, s-au făcut tot felul, pe care nici nu i-am văzut acolo. Eu, în schimb, având în vedere că am avut 4 ani de suferință, am pierdut şi la salariu, şi altele, m-am înscris în Asociația Foştilor Deținuți Politici şi primesc drepturile stabilite de decretul lege 118, dat imediat după '90 (la presiuni din afară).

„A fost şi un şoc al eliberării"

La ce vă gândeați când erați în închisoare? Semăna cu ce ați găsit la ieşire?

– Hă hă, (râde). Dar la ce nu mă gândeam? Există două şocuri în cazuri de-astea. Primul e cel al arestării, care se suportă greu. După el urmează îngrijorarea şi frământări ce se întâmplă cu tine, cu familia, ce vei suferi în închisoare. La un moment dat, după ce am fost condamnat, adică la trei luni de la arestare, am reuşit să mă reculeg, am căpătat controlul psihic asupra mea, cu rațiunea – că am avut şi colegi care au murit: uite, de unul am aflat de curând că a ajuns la azil, că înnebunise din închisoare săracul. Deci mi-am zis aşa: „Sunt aici. Ca să scap, trebuie să supraviețuiesc. Dacă, pe lângă chinurile fizice, cu hrană, cu frig, cu celelalte, mă mai şi frământ, nu rezist". Şi m-am hotărât să consider că n-am copil, n-am familie, n-am fost director şi că sunt aici pentru un lucru pe care l-am gândit l-am făcut şi în care cred. Cu asta m-am întărit: cred în ceea ce am făcut, deci nu trebuie să mă mai frământ. Dar la ce să te gândeşti în celulă? Una dintre variante, pentru că eu am umblat ca montaniard – am fost şi la clubul România Pitorească – şi am bătut munții, a fost să încep să mă gândesc la traseele

montane făcute, pe care le parcurgeam imaginar, aproape cu fiecare cotitură, prin Păpuşa, Iezer, Bătrâna, Văcarea, Piatra Craiului etc. Multe seri reluam traseele şi îmi închipuiam cum le voi face alături de fata mea, cu care mai fusesem pe munte şi ziceam că o să meargă cu mine. A fost unul dintre lucrurile care m-au făcut să mă distanţez, să mă rup de gândurile negre, care, oricum te năpădesc, ci gândurile mele mergeau pe această canava. Mă mai gândeam şi la ziua când o să fie şi libertate în ţara asta, mai multă sau mai puţină, şi democraţie: cum s-ar putea organiza, cum s-ar face alegerile libere, cine ar trebui promovat. Îmi făceam în cap tot felul de socoteli de-astea – gânduri constructive... Mai aveam şi un ungur care era apicultor, cu care discutam ziua, cât se putea, apoi noaptea rememoram tot – şi pot să-ţi spun şi acum lucruri foarte profesioniste, cu care chiar am surprins un securist – deşi n-am crescut niciodată stupi – despre ce să faci cu matca, despre botci, albine culegătoare, frământătoare ş.a.m.d. Asta am făcut (deşi, probabil, e un lucru mărunt) să-mi treacă timpul mult mai uşor şi să gândesc pozitiv, cât se putea acolo. Mă gândeam şi la ce o să lucrez, dacă o să mă lase să-mi găsesc. Că altfel, cum să zic, când pierzi controlul psihic, ai pierdut tot.

Aţi avut momente de deznădejde?

– Nu, nu. Şi nu vreau să discutăm despre partea mistică. Nu sunt un mistic, sunt mai mult un tip raţional. Deşi am fost băiat de altar şi cunosc tot tipicul bisericesc. Şi am citit şi Vieţile Sfinţilor, şi multe alte chestii, dar acolo, pentru că Dumnezeu îşi vedea de treaba Lui, mai degrabă mă gândeam de exemplu la sistemul solar, pe partea raţională a lucrurilor, cum a mers omul în cosmos şi cerul este totuşi brăzdat de oameni. Deşi sunt în relaţii bune cu preoţii şi mă duc la biserică o dată pe an, la Ziua Eroilor, pentru memoria tatei, care nu s-a întors din război.

Aţi mers, până la urmă, cu fata pe munte?

– Aşa erau gândurile mele, dar nu mi s-a împlinit visul ăsta. În primul rând pentru că era fată, iar în al doilea rând, fi-

indcă ea avea 12 ani când m-au arestat, dar am găsit-o la 16 ani şi ceva: era deja o domnişoară şi fetele se gândesc...

La alte lucruri...

– Da. Deci am spus că este un şoc al arestării, puternic. Apoi, n-o să crezi, e şi un şoc al eliberării, care poate să fie mai puternic şi mai distructiv decât cel al arestării. În primul rând, din punctul de vedere al imaginii. Când ai fost arestat, ai rămas pe retină cu imaginea oraşului şi a lucrurilor şi a oamenilor, care a îngheţat aşa. Iar, în momentul când ai văzut altceva, este un şoc. Şi mai e şi şocul psihic, care ţine de problemele de familie – bârfă etc. – lucruri care nu merită discutate aici.

De ce nu aţi ieşit mai des în public?

– Da, n-am ieşit să zic că am făcut şi am dres. Cu ce mă mai încălzeşte acum? Deşi e bine ca anumite lucruri să le mai revadă lumea şi tinerii, să mai ştie şi ce şi cum a fost şi să nu se mai plângă acuma că fac închisoare când au furat şi stau la televizor toată ziua. Mi-am făcut datoria cât am fost la CPUN-ul acela, o lună şi ceva de zile. După aia, am fost chemat – şi îţi spun fără să mă laud că un ministru adjunct de la Construcţii Industriale, Dima, a venit de două ori la Piteşti, la mine, când eram la CPUN, că mă cereau oamenii la Trust, şi a zis: „Vino, că trebuie să liniştim lucrurile acolo.". Pe urmă, eu sunt profesionist. Cât am fost la CPUN, mi-am dat seama de un lucru: eram câteva oi albe şi restul, numai lichele. Eu nu pot să trăiesc aşa. Şi mi-am zis: „Primul lucru e profesia mea. După aceea, oi mai vedea." Am avut tangenţe şi cu politicieni. Ca să faci politică la noi – poate şi aiurea – trebuie să fii puţin ticălos, să ai şi un pic de ticăloşie în tine. Nu pot să am aşa ceva. Aş fi putut să mă duc şi să mă bat cu pumnul în piept: „Uite, eu am dreptul!" Când toţi furau, nu mai era de trai. Nu m-am putut acomoda cu anumite apucături ale celor care căutau să ajungă, cu orice preţ, undeva.

12 aprilie 2018

„M-am luptat trei ani să-mi redobândesc numele"

■ *Violonista născută în peşteră, în concert la Piteşti*

Joi seară, într-un spectacol organizat de Filarmonica Piteşti, am întâlnit o artistă cu o sensibilitate aparte, pe măsura biografiei ei cu totul ieşite din comun. Crescută de părinţi adoptivi, Ioana Raluca Voicu-Arnăuţoiu a aflat la 30 de ani că e rodul iubirii a doi eroi care au luptat 10 ani împotriva comunismului în Munţii Făgăraş.

Tatăl ei este locotenentul Toma Arnăuţoiu, liderul grupului de rezistenţă din Nucşoara, iar mama, Maria Plop, una din cele patru femei care au făcut parte din grup. Nevoită să rămână cu luptătorii după ce a aflat că e căutată de Securitate pentru că le-a oferit alimente, a fost singura care a şi rezistat alături de ei până la sfârşit. Grupul, autointitulat *Partizanii libertăţii*, era ajutat cu arme şi cele necesare de mai mulţi oameni din zonă, inclusiv de un grup de preoţi, cu care se întâlneau după consemne complicate. În 1958, chiar când începuseră să înţeleagă că americanii nu vor veni şi plănuiau să fugă în Iugoslavia, ultimii partizani au fost trădaţi de un fost prieten din copilărie, care s-a întâlnit cu ei, oferindu-le băutură cu somnifer. Există o fotografie din momentul în care Maria Plop a fost coborâtă din bordeiul greu accesibil în care se adăposteau, *purtându-şi în braţe fetiţa de doi ani*. După un an de anchete, Toma Arnăuţoiu a fost executat la Jilava, iar Maria, şi ea anchetată un an la sediul Secu-

rității din Pitești, a fost condamnată la muncă silnică pe viață și despărțită de fetiță, fără să i se spună nimic despre soarta acestei (că a fost dusă într-un orfelinat). După trei ani, a murit în închisoare, de TBC. Fetița de atunci a ajuns o violonistă cunoscută azi, cu concerte în țară și străinătate, profesoară la Conservator și autoare de cărți de muzicologie. Abia după 1990 și-a putut descoperi identitatea, iar de atunci, orelor zilnice de studiu, și așa numeroase, le adaugă multe altele, dedicate aflării adevărului despre părinții ei. Cu datele adunate din arhive – inclusiv fotografii-document – a organizat mai multe expoziții despre rezistența anticomunistă din zona Muscelului.

Dosarul părinților, zeci de mii de pagini

Ați reușit să descoperiți locul în care a fost îngropat tatăl dvs.?

– Nu, pentru că executații de la Jilava au fost puși în niște gropi comune, în mai multe locuri. În procesele verbale de execuție, pe care le-am și publicat (ele, de fapt, au același text), nu se specifica unde. Valea de acolo se cheamă Valea Piersicilor, dar este foarte mare, așa că nu se știe unde ar putea fi îngropați. Ce e sigur e că n-au fost înmormîntați în cimitirul comunei – că am fost la preotul de acolo, la începutul anilor '90.

Ați recuperat averile lor?

– În parte. Dar nu pentru că au fost confiscate, ci pentru că autoritățile reacționează foarte greu: suntem încă în cereri către Primărie, de la care nu primim răspuns. Și mai sunt și proprietățile bunicilor...

În filmele despre dvs. se spunea că în munți erați hrănită cu ceai din ierburi. Ați avut probleme de sănătate?

– Am fost chiar un copil foarte sănătos. Până am ajuns la Leagăn, nu m-a văzut niciodată nici un doctor, vă dați seama.

De fapt, cred că doamna Lucia Hossu-Longin a spus aşa pentru că acolo părinții mei nu puteau avea multe lucruri de mâncare.

Ați găsit, în arhivele citite, şi mărturii despre primii ani ai dvs.?

– Dosarul de anchetă şi procesul au 120 de volume, fiecare cu 3-500 de pagini. În ediția a doua a cărții de documente pe care am publicat-o, am introdus şi ceea ce am citit de când a apărut CNSAS-ul, deci în ultimii 10 ani. Am tot citit dosare de urmărire, dosare personale, dosare cu transcrierea convorbirilor din casa bunicilor mei – că aveau microfoane. Despre mine n-am găsit ceva descris cu lux de amănunte. Fiindcă nu cred că le convenea să recunoască faptul că au dus un copil într-o închisoare, că l-au ținut acolo şi după aceea l-au dus într-un leagăn. Dar sunt câteva documente, nu prea multe, care dovedesc că eu am stat cu mama în închisoare. Le-am publicat pe toate. Într-un proces-verbal în care sunt trecute lucrurile pe care ea le avea asupra ei când a fost arestată, sunt înşirate multe lucruri de copil. Evident că le luase pentru că urma să stea cu mine.

„Părinții mei au fost oameni curajoşi"

Cum ați descoperit cine sunteți?

– Speram să aflu cândva ce s-a întâmplat cu părinții mei. Am ştiut la un moment dat că sunt înfiată, şi nu-mi dădeam seama cum cineva îşi poate duce copilul la leagăn, mintea mea nu putea concepe aşa ceva. M-am dus la Leagănul din Câmpulung, fiindcă ştiam că am fost acolo – părinții mei adoptivi aveau trecut lucrul ăsta în decizia de înfiere. Şi mai era un amănunt important: acolo purtam numele mamei mele. Părinții mei nu au fost căsătoriți, de aici şi o soartă mai uşoară, să zic aşa. Dacă te chema Arnăuțoiu, cine se încumeta să te înfieze? E o lungă poveste, cum am ajuns să aflu. La Leagăn, unde am început, nu aveau arhivă...

N-ați avut nici un pont?

– Nu, n-aveam de unde. Cine să știe? Familia mea nu avea nici o legătură, și credeți că avea cineva vreun interes să-mi spună a cui sunt? Să vină un securist să-mi spună: „Știi, tu ești fata lui Arnăuțoiu”? Ei încheiaseră povestea. Când am descoperit, sigur că surpriza a fost mare. Pentru că în actul meu de naștere era trecut numai numele mamei, eu mă așteptam să fiu un copil dintr-o familie normală. Vă dați seama că, totuși, o astfel de descoperire îți schimbă complet viața, judecățile… Când am aflat, am vrut să știu, în primul rând, ce s-a întâmplat cu ei.

Toată povestea lor...

– Da, dovadă că am perseverat, ca să ajung la toate acele dosare. În '90 nu-ți dădea nimeni accesul la dosare așa, numai pentru că vrei tu, că ești cine ești... Ci a fost o mică bătălie.

Cum îi vedeți acum pe părinții dvs.?

– Cred că ei au fost niște oameni care au reacționat, în situații îngrozitoare, ca niște oameni curajoși. Dacă n-ar fi fost puși în situații de-astea cumplite, probabil că și-ar fi dus și ei viața ca noi toți. Dar, așa, au ales să nu se supună unui asemenea regim, catastrofal de altfel: căci uitați-vă ce se întâmplă, cât sunt de schimbați oamenii în plan moral, cum nu mai există posibilitatea coeziunii, ci e atâta neîncredere…

Cunoscuții cum au reacționat?

– Oamenii se comportă cu noi doar în funcție de relațiile pe care le avem, deci nu au fost schimbări. Dar cei care îmi erau foarte apropiați s-au mirat. Nu mai trăia decât mama mea adoptivă. Ea știa doar că a înfiat un copil pentru că avea 40 de ani și nu putea avea copii. A fost mirată profund, vă dați seama, când a auzit și ea o asemenea poveste...

Peştera a fost dinamitată

Preferaţi să fiţi numită Ioana, sau Raluca?

– Am două prenume, aşa cum am şi două nume, pentru că părinţii mei adoptivi mi-au spus Raluca, pe când numele dat de părinţii mei naturali a fost Ioana. Nu pot să spun că am vreo preferinţă. Dar pentru numele de Arnăuţoiu chiar am avut în Justiţie un proces, care a durat trei ani. După ce mama mea adoptivă a murit, am făcut o acţiune să redevin copilul părinţilor mei naturali. A durat atât de mult fiindcă am refuzat să invoc un articol din Codul Familiei, care nu era amendat: adică eu nu puteam să spun nimic rău despre părinţii mei adoptivi, dar nici nu puteam să las lucrurile aşa.

Altfel, numele putea fi schimbat mult mai uşor!

– Dar n-am vrut! Eu am vrut *să-l adaug*, aşa cum era normal…

Vă mai gândiţi la părinţii dvs., îi simţiţi aproape, ca un fel de stea protectoare?

– Ei, nu am eu o stea foarte strălucitoare. Dar totuşi, în general mă simt o persoană ocrotită. Cred asta, fără îndoială. Şi am simţit tot timpul aşa, chiar înainte să aflu. De altfel, părinţii mei au fost absolut salvatori, iar bunicii mei m-au iubit foarte mult: vă daţi seama că nu poţi să ajungi să faci şcoală, să faci o carieră, dacă cei din jurul tău nu te ajută.

Pe la bordei aţi mai fost?

– Am fost, de multe ori. Dar nu se poate ajunge la el. Este foarte sus, la înălţime, dar nu mai arată ca în fotografiile făcute atunci, pentru că a fost dinamitat la un moment dat. Era de fapt ca o peşteră.

Şi n-aţi încercat să faceţi un pic de alpinism, ca să o vedeţi?

– Din păcate, nu e nevoie doar de *un pic de alpinism*, ci trebuie chiar să fii un alpinist profesionist ca să poţi ajungi înăuntru. Din cauza asta nu ştiu cum arată.

Din Nucşoara mai cunoaşteţi pe cineva?

– Sigur. În satul Slatina trăieşte o femeie admirabilă: Marina Chirca, despre care tata spunea că i-a fost omul cel mai devotat. Mai trăiesc şi alţii care au făcut închisoare. Eu mai trec pe acolo cam de 3-4 ori pe an, de fiecare dată când am o rută.

Cum vedeţi acest fapt extraordinar, fiind născută într-o peşteră sălbatică, aţi ajuns totuşi o mare violonistă?

– Ei, eu mă comport normal, să ştiţi. Pur şi simplu, părinţii mei şi bunicul meu adoptiv dinspre mamă şi-au dat seama că eu am un auz muzical bun şi m-au dat de mică la vioară, apoi au perseverat cu mine...

5 noiembrie 2011

Dor, şi de bătaia din orfelinat

■ *„Nu se poate face nimic pentru noi, orfanii”*

În ultimele nopţi geroase, au fost aduşi cu ambulanţa la Adăpostul din cartierul Nord şi Centrul Speranţa, din Găvana mai mulţi bărbaţi şi femei, astfel că „s-a lucrat la capacitate maximă”, după cum ne-a spus asistentul social responsabil. Povestea multora dintre oamenii străzii începe identic: au fost iniţial copii instituţionalizaţi, iar vagabondajul lor a început din momentul plecării din centrele de plasament.

Conform informărilor de la DGASPC Argeş, în fiecare an, în judeţ îşi termină perioada de asistenţă peste 50 de tineri, pe care sistemul nu pare să-i pregătească suficient pentru viaţă, iar, din cauza unor exigenţe nerealiste, ei nu pot fi nici adoptaţi, mai ales din străinătate – probabil în ideea de a păstra în ţară o resursă umană preţioasă, deşi, dacă nu se integrează, ea nu reprezintă decât o serie de cazuri tragice. „Ar fi de văzut ce se întâmplă şi cu copiii care rămân singuri când le pleacă părinţii în străinătate. Iar în ce priveşte orfelinatele, ar fi bine să se ştie ce se întâmplă acolo”, spune sociologul Octavian Mihail Sachelarie, care observă, ironic, că pe copiii ce nu sunt cedaţi adopţiilor internaţionale, „românii îi educă şi mai bine”...

„Ne-au dus la şcoala de meserii”

Dan Smaranda este cunoscut piteştenilor drept „omul cu cântarul” de pe Strada Mare. El e unul dintre cei adăpostiţi la

Adăpostul din Nord – crescut la o casă de copii inițial, cu mulți ani în urmă (acum are 58 de ani). „Maică-mea m-a lăsat în spital, apoi m-a înfiat o altă femeie, care m-a pus pe plita înroşită – că era bețivă, de am rămas fără carne, pe jumătate din spate. Atunci, statul m-a luat şi m-a dus la casa de copii de la Valea Nandrii, unde am stat 13 ani. Eram 15 copii şi numai eu fusesem adoptat. Ne îngrijea o femeie, care ne certa, ne bătea, ne chinuia. Dar era mai bine acolo, că aveam un acoperiş deasupra capului", spune acum, când îi e chiar dor să o vadă pe acea femeie. Şcoală n-a făcut decât „câte două ore pe zi", permanent, „clasa întâia", aşa că nu ştie să înmulţească şi să împartă, iar de scris, „cam greu"... Totuşi, statul comunist s-a gândit la o măsură de integrare, fie şi de formă: copiii au fost duşi la şcoala de meserii de la Bistrița, din curtea mânăstirii Horezu. „Era tot ca un cămin, şi un maistru zidar avea grijă de noi". Dar „a fost doar aşa…", şi nu a învățat zidărie niciodată. Ține minte şi acum cum, după un an, într-o toamnă, uşa i s-a închis în spate, iar maistrul le-a spus doar „Pa!", dându-le bilete de întors. „Eu eram singurul spre Piteşti. Am plecat în lume, unde am putut să trăiesc. Am dormit în gară, m-am dus la spital la Călineşti, că m-a primit acolo un doctor Stănescu, care a murit. Şi am mai lucrat cu ziua". Acum se ocupă deci cu cântarul, pentru că „nu vrea să bage mâna în buzunare". Înainte de deschiderea adăpostului, dormea pe scările clădirilor din Centru. Dacă ar putea da timpul înapoi, tot nu ar avea nici o idee despre cum el sau colegii lui s-ar fi putut descurca mai bine în viață. „Nu se poate face nimic!", conchide el. Cea mai bună variantă pe care ar întrezări-o pentru cineva care pleacă de la casa de copii este, eventual, „să vadă de nişte animale, de vite, prin curți" – el însuşi a putut face aşa, un timp, prin comuna Bradu.

22 ianuarie 2016

În căutarea unor posibile amintiri

Regele Mihai, împreună cu regina Ana, principesa Margareta şi principele Radu Duda, au făcut ieri o vizită la Mânăstirea Curtea de Argeş, la invitaţia P.S. Calinic, pentru a participa la un parastas oficiat cu prilejul împlinirii a 92 de ani de la moartea regelui Carol I şi a 125 ani de la proclamarea Regatului. Conform informaţiilor neoficiale, regele, care pe 25 octombrie va împlini 85 de ani, a venit şi pentru a stabili cu eparhul locul de îngropare. Pentru că Episcopia afirmă că nu mai e loc în catedrală, soluţia oferită până acum pentru rege era un loc undeva în curtea Mânăstirii, spre ieşire, într-un paraclis care să fie construit.

Biserică nouă, lângă Mânăstire

Discuţiile purtate timp de două ore la palatul episcopal au fost confidenţiale şi nimeni nu a spus la sfârşit rezultatele, însă regele părea foarte bucuros şi a plecat zâmbind. Am aflat mai târziu de la Prea Sfinţitul Calinic că regele a promis că va construi, la intrarea în Mânăstire, în partea dreaptă, o biserică. El va trimite în următoarea perioadă arhitectul casei regale să facă măsurătorile, după care va face un proiect pentru această ctitorie, care îi va fi şi loc de îngropare.

Ieri la prânz, înainte de vizită, corul seminarului făcea repetiţii pentru slujba de parastas, la care au cântat de altfel foarte frumos, cu difuzoarele răsunând în toată curtea. În momentul când regele a intrat în curte cu maşina, corul a început să cânte

„Bine ați venit”. Ia masa cu sfeşnice pentru slujbă era deja pregătită în biserică. Înconjurată de blitzuri, familia regală s-a recules câteva momente la mormintele strămoşilor. La mormântul lui Carol I, regele şi-a făcut o cruce mică, apoi i-a arătat principesei Margareta cum scrie pe mormântul reginei Maria, „mama răniților şi a tuturor celor necăjiți”. La slujba de parastas, însuşi Prea Sfințitul a cădit la mormintele regilor, apoi regele şi regina au stat pe scaunele împărăteşti în biserică, în timp ce episcopul le-a spus: „Majestatea Voastră, Alteţele Voastre regale, ne bucurăm că ați avut dragostea să veniți la Curtea de Argeş, sau altfel spus acasă. Aşa cum spun eu mereu, Argeşul este casa noastră a românilor, iar Majestatea Voastră sunteți aici oricând acasă. Carol I este ctitorul României moderne, iar dinastia regală a avut rolul istoric excepțional de reaşezare a noastră în concertul celorlalte popoare ale Europei. Sunteți casnicul nostru şi oricând vă dă ghes inima să vă îndreptați paşii spre acest spațiu în care avem bucuria să convieţuim. Bine ați venit!” Ca de obicei, regele nu a răspuns decât prin gestica şi mişcarea „scenică” majestuoasă, care îl avantajează: s-a ridicat de pe scaunul împărătesc şi a plecat cu suita spre palatul episcopal. Acolo, în paraclis, s-au închinat la moaştele Sf. Filofteia, moment în care, chiar înainte ca familia regală să intre la întâlnirea cu Prea Sfințitul Calinic, regina Ana şi-a cam pierdut răbdarea şi a spus suitei în engleză „destul cu presa”. După două ore de discuții şi de stat la masă, familia regală a plecat tot fără niciun cuvânt, după ce garda de corp a ieşit înaintea sa din clădire şi a avertizat că regele nu dă autografe, declarații sau interviuri. Toți cei prezenți, chiar şi clericii, au fost surprinşi să vadă că regele conduce singur maşina la aprpape 85 de ani. La venire a avut-o în dreapta pe regina Ana, iar la plecare era singur în maşină, regina şi principesa fiind împreună în altă maşină. Câțiva bătrâni, printre care şi un veteran cu decorație, l-au aşteptat la ieşire să-l mai vadă o dată pe fostul suveran. În schimb, alții erau tineri elevi de liceu din Piteşti, pasionați de Casa Regală

chiulind de la ore pentru a veni cu microbuzul la Curtea de Argeş ca să-l vadă pe rege.

Prinţul din Oeşti

Dacă ar fi fost mai disponibil pentru declaraţii şi discuţii publice, pe rege l-ar fi aşteptat, de altfel, întrebări grele, de la unul dintre cei veniţi la Curtea de Argeş special la eveniment, nimeni altul decât Radu Curteanu din Oeşti, cel care susţine că este fiul nelegitim al fostului suveran. Acesta este un om simplu, în vârstă de 62 de ani, care s-a născut din flori şi care nu a aflat de la mama lui decât că tatăl lui este un „om mare". Mama sa era slujnică la un fost primar din Curtea de Argeş, Florian Constantinescu, apropiat al Casei Regale. Iar un poliţist mort de multă vreme, Vasilică Popescu, i-a spus când era mai tânăr că „omul mare" ar fi de fapt regele Mihai (pe atunci de 22 de ani), care ar fi fost văzut intrând pe fereastră la mama sa, Casandra Aurica – care avea 19 ani. Copilul, deşi nelegitim, a fost botezat chiar de primarul Constantinescu, cu nume regesc, şi, când avea 10 ani, mama sa s-a căsătorit, iar el s-a ales cu un tată adoptiv şi apoi cu şase fraţi vitregi, iar subiectul paternităţii s-a închis definitiv. De câte ori o întreba pe mama sa cine este tatăl său şi dacă este sau nu regele, Casandra Aurica se supăra şi nu răspundea decât „nu insista", se pare din cauza unui jurământ. Toate datele pe care le are Radu Curteanu despre tatăl său sunt această poveste şi în plus o frapantă asemănare cu regele Mihai: chipul, forma capului din faţă şi profil, ochii albaştri şi căutătura, urechile atât de specifice, până şi defectul de auz – are aparat auditiv exact ca regele. Singura diferenţă – înălţimea, cu vreo 7-8 cm mai puţin.

“Nu vreau nimic, decât să ştiu dacă e adevărat”

Aşteptându-l pe rege să iasă din palatul episcopal, Radu Curteanu a discutat cu ziariştii cum ar putea să-l întrebe pe rege fără să-l supere nici pe el, nici pe episcop. Omul nu are şcoală, dar are mult bun-simț, iar frământarea sa era de bună credință. Nu înțelege ce înseamnă o probă ADN şi vrea doar să-l întrebe pe rege dacă îşi mai aduce aminte de ceea ce spune lumea despre el. Întrebat dacă i-ar plăcea să fie moştenitorul Coroanei, omul nu bate câmpii: „Da’ ce-mi trebuie mie?!” Nici cei trei fii ai săi nu ar fi buni: „Cel mare e mai deştept şi e zidar. Cel mijlociu e mai leneş. Dar nu sunt ei de aşa ceva...” – spune cu realism. „Mai seamănă om cu om. Dacă nu e tatăl meu, nu-mi trebuie să fac poze cu el. Dar vreau să fiu şi eu lămurit” – ne explica. A vrut de mai multe ori să plece, de frica bodyguarzilor, dar până la urmă a rămas, că „biletul de autobuz tot l-a plătit”.

O tresărire, grăitoare ca un răspuns

Atunci când a ieşit în uşa palatului, în capul treptelor, regele şi-a ridicat ochii chiar pe chipul lui Radu Curtean şi dintr-odată, observând asemănarea, a avut o tresărire puternică, de care nu l-ai fi crezut capabil, la ținuta lui statuară. După un moment, a plecat ochii în jos şi a coborât scările reluându-şi privirea inexpresivă, de om de stat. Presupusul fiu nu a îndrăznit să-l abordeze, fiind flancat de gărzile de corp, dar s-a uitat lung la maşină când pleca. „Nu l-am mai întrebat, pentru că mă făceam de râs. Ei, am venit şi eu să mă plimb” – a spus încurcat în final, plecând şi mai îngândurat acasă.

13 mai 2006

În familia lor, timpul se măsoară şi în suflete

■ ***13+1, contra Crizei*** ■ ***Cea mai numeroasă tânără familie din Piteşti nu se sperie de viitor***

Declinului demografic accentuat al României i se opun câteva familii cu un număr mare de copii şi cu mame – puţin spus eroine, în condiţiile de astăzi – care se încăpăţânează să nască oricâţi copii. Statisticile arată că, pe lângă problemele economice, în circa opt generaţii tendinţa actuală va duce ca ne-musulmanii să rămână o mică minoritate în Europa, cu efecte ce se fac deja simţite, exemplul fiind Kosovo, unde diferenţele dintre sârbi şi albanezii musulmani cu media de opt copii pe familie au dus la consecinţe teritoriale. În România, anual, doar aproximativ 2.000 de nou-născuţi vin pe lume ca al 8-lea copil sau mai mult, iar dacă, în 1960, numărul mediu de copii pe familie era de 2,3, acesta a scăzut continuu şi, din 1995, a coborât sub 1,3. În schimb, avorturile sunt la un nivel comparabil cu naşterile – iar uneori, chiar mai ridicat: de pildă, în 2002 au fost 1.175 avorturi la 1.000 de naşteri. Excepţiile de la tendinţa generală sunt rarisime. În judeţul Argeş, doar 178 de familii tinere au de la şase copii în sus, iar din cei 5.600 nou-născuţi de anul trecut, în judeţ, doi au fost al 10-lea copil şi cinci al 11-lea copil al familiei. Piteştiul, Câmpulungul, Albeştii de Muscel, Bughea de Jos şi Valea Mare Pravăţ-Pietroasa se pot lăuda cu câte o familie cu 11 copii minori.

Curtea cu zeci de ochi

Liviu şi Magdalena Giurgia, de 45, respectiv 33 ani, sunt părinţii a 11 copii minori şi îl aşteaptă pe al 12-lea. Magdalena este, de altfel, la rândul ei sora cea mare într-o familie cu 15 fraţi, dintre care 7 sunt acum plecaţi în Spania. Mama ei a avut cele 15 naşteri între 21 şi 43 ani, iar ultimele, la distanţe din ce în ce mai mari. Ea s-a măritat cu Liviu, profesor de fizică, la 16 ani şi jumătate, iar la 17 şi ceva, a făcut primul copil, rămânând de atunci casnică. Locuiesc într-o casă din centrul Piteştiului, înconjurată de o curte mică, în care, când intri, ai senzaţia că totul e viu şi se mişcă. Tresari, aproape speriat, atunci când vezi apărând din toate direcţiile zece perechi de ochi aţintiţi asupra ta. Copiii sunt, însă, curaţi şi cuminţi, nu scot nici un sunet în timpul discuţiei cu părinţii, pe care o urmăresc atenţi. Mama lor ţine să ne asigure că nici la şcoală (unde anul acesta merge al şaptelea copil) nu îi trimite oricum, ci cu tot ce le trebuie – încălţăminte şi costume noi – ca să nu simtă vreo lipsă faţă de alţi colegi. Una din condiţiile general valabile pentru familiile cu mulţi copii – locuinţa la curte – e recunoscută drept necesară şi de soţii Giurgia. „Familia mea, care a crescut tot în Piteşti, locuia vara tot la curte, într-o casă pe Calea Câmpulung, iar iarna stăteam la bloc, într-un apartament de trei camere, în Eremia Grigorescu. Aici e altceva când iese copilul la joacă: e curte, nu-l dai afară, în faţa blocului, să stai cu grijă", explică mama. Au locuit, de altfel, un timp şi la bloc, dar nu mai mergea. „Copiii sunt copii, mai tropăie, fac zgomot, şi deranjam vecinii", explică tatăl. Şi în casa pe care o au acum, stau destul de înghesuiţi, pentru că au doar două camere. La intrare se văd rafturile în care sunt ţinuţi un număr greu de numărat de papuci, iar disconfortul copiilor constă în faptul că în dormitor au paturi supraetajate. Părinţii lor caută în prezent o casă şi o curte mai

spațioase, la periferie, pe care să o schimbe cu aceasta din Centru. Dacă în trecut aveau o Dacie break, unde copiii erau băgați, la grămadă, în spate, acum au un Fiat Scudo cu 9 locuri, în care încap cu toții – desigur, și aici, o parte, în brațele celorlalți.

Stau la coadă să-şi spună problemele

Pentru mamă, organizarea vieții de zi cu zi a familiei este o obişnuință, mai ales având şi experiența de acasă. „Eu de la 3 ani cresc copii. Când mama era plecată, le dădeam suzeta celor mai mici", povesteşte cu mândrie. „Dimineața când mă scol, le trasez sarcini, îi spun fiecăruia ce are de făcut. Toți trebuie să se ocupe de curățenie. Cei mici, mai puțin. Ei îşi iau doar jucăria lor de unde au lăsat-o. Dar şi lor le-a intrat asta în sânge". Şi împărțirea atenției în atâtea direcții este o problemă. „De multe ori le spun: «Stai la coadă, să vorbeşti!» Când vin de undeva, încep să vorbească toți odată, şi trebuie să-i opresc şi să-i pun să stea la rând. Încerc să nu nedreptățesc pe nici unul. Când greşesc, caut să le arăt că a avut consecințe ceea ce au făcut", ne spune mama, completată de tată: „Chiar dacă sunt mulți, trebuie să fie şi lăudați, când fac ceva bine, dar şi admonestați, când e cazul". Mamele cu mulți copii înțeleg mai bine ca oricine nevoia de a avea, din când în când, momente de singurătate. Uneori, le iau copiii pe la ei rudele sau câțiva cunoscuți binevoitori, care îi mai şi ajută din când în când cu câte o ladă cu fructe – ce prinde bine, pe lângă salariul de 19 milioane al tatălui, plus cele 11 alocații şi indemnizația pentru cel mai mic. Acasă, când mama vrea să se adune puțin, într-o cameră, fata cea mare, care îi preia de multe ori atribuțiile, stă la uşă şi le spune celorlalți: „N-aveți voie la mama!" „Dacă le spun: «Am treabă» sau «Am de dat telefon», ei înțeleg şi nu mă deranjează", ne asigură mama, care se bazează mult pe fata cea mare, de 15 ani, pe care am găsit-o cu un copil în brațe, ea fiind, de altfel,

un fel de a doua mamă pentru frații ei. Ceilalți, mai ales cei mai mici, ascultă de ea, fiindu-i lăsați în grijă, când părinții sunt plecați. La rândul ei, sora cea mare e ajutată şi de o soră mijlocie, de 10-11 ani – zilele acestea, aceasta e plecată la bunici, tocmai ca răsplată pentru că a tras mai mult, o perioadă. După ce se întoarce, o va schimba pe cea mare, care va pleca la rândul ei, mi se explică.

Ciorba, în vas de 20 kilograme

Cei doi părinți, atât de ocupați acum, nu se gândesc la timpul când copiii vor fi la casele lor, iar ei vor rămâne, în sfârşit, singuri. „Atunci, poate îmi vor da câțiva nepoți şi, oricum, ştiu că mamei mele, care a rămas doar cu 2 – 3 copii în jurul ei, nu-i place deloc să stea singură”, spune Magdalena. Şi ea, şi soțul sunt fascinați să observe deosebirile dintre odraslele lor, de acelaşi sânge, crescute în aceeaşi curte. „Sunt toți foarte diferiți. Nu seamănă unul cu altul”, asigură ea, iar el exemplifică: „Unora le place să învețe, altora le place să meşterească lucruri practice”. Părinții i-au remarcat deja şi pe frații cu mai bune aptitudini de organizatori – nu neapărat cei mai mari. De altfel, fata cea mai mică e una din cei care îi pune la punct pe ceilalți prin simplele ei reacții şi plânsete, ştiind să obțină întotdeauna ce vrea. Pentru că locuiesc împreună, atunci când cineva răceşte, se îmbolnăvesc în grup, chiar şi câte opt deodată, mai ales cei mici,. Părinții se bazează însă mult pe medicul de familie, căruia îi face plăcere să-i vadă. Cu toate că şi vecinii s-ar bucura să vadă toată familia ieşind la plimbare, nu au decât rar astfel de ocazii. „Nu ieşim cu toți unsprezece decât cu maşina. Nu-i iau pe toți în parc, fiindcă mi-e teamă că se pierd. Când eram eu copil, un frate al meu mai mic, de 5-6 ani, s-a pierdut în cartier. L-am căutat cu toții mult – până la urmă l-am găsit la o doamnă, de mână”, ne mai explică Magdalena. Pentru o gospo-

dină cu o astfel de familie, vasele de ciorbă pot fi o problemă: „Înainte, găteam pentru două zile într-o oală de 20 kg. Acum sunt mai mofturoşi şi fac doar pentru o zi, în oală de 12-13 kg”. Mâncărurile cu cel mai mare succes sunt sarmalele şi salata de boeuf. Cel mai frecvente sunt totuşi mâncărurile pe bază de cartofi (prăjiţi, piure sau tocăniţă), dar şi ouăle sau brânza cu roşii. „Oricum, mezelurile şi lactatele nu lipsesc”, ne asigură ea. În general, faptul că sunt mulţi îi face pe copii mai disciplinaţi, când e vorba de masă. „Se întrec între ei, nu am probleme cu asta. Nu trebuie să alerg cu linguriţa după vreunul” – e liniştită mămica.

Mai buni decât serviciul

După 11 naşteri, Magdalena nu este epuizată fizic. „Sigur că e greu să ştii că te aşteaptă o naştere. Naşterile sunt naşteri! Dar la mine au fost din ce în ce mai uşoare. Nu am un regim special, mănânc când simt nevoia, iau vitamine, deşi uneori uit, dar mai ales calciu, fiindcă sarcinile îmi consumă mult calciu”. „Sportul” pe care îl face e ridicarea copiilor în braţe, iar de lipsă de mişcare nu se poate plânge, de dimineaţa până seara. La fiecare copil a avut rău de sarcină, În primul trimestru. „Durează o lună jumătate – două, în perioada de formare a copilului. Atunci, trebuie să stau mai mult întinsă, dar, după luna a treia – a patra, trece”. Pe timpul uneia din ultimele sarcini, a fost diagnosticată cu trombocitopenie, iar medicii s-au temut că va avea probleme la naştere, pentru că boala ar împiedica sângele să se coaguleze. Analizele s-au schimbat însă chiar înainte de naştere, iar starea sănătăţii i-a revenit la normal. Nu s-a gândit niciodată la cezariană, mai ales că pentru ea, ca mamă multipară, riscul e acelaşi ca şi la naşterea normală. „Serviciile medicale sunt mai bune acum decât în urmă cu mai mulţi ani, şi e mai uşor să ai multe naşteri”, îşi face curaj tatăl de familie, care

se simte mult mai apropiat de soția lui datorită acestor nașteri. „Cu o asemenea familie, nici nu ai timp să fii egoist, și despărțirea nici nu există”, spune cu convingere. Soția acceptă, la rândul ei, statutul de casnică și este mulțumită că soțul „se ocupă să o scoată” destul de des în oraș, ca să nu se simtă izolată. Nu duce lipsa unei slujbe, mai ales că nu a fost niciodată tipul de femeie *career-oriented*: „N-am preferat să primesc ajutoare, adică să-mi crească mama sau altcineva copiii, ci am vrut să mă ocup eu de educația lor. Nu regret și nici nu aș renunța la asta, pentru serviciu. Oricum, eu am fost mai timidă, cred că nici nu aș fi putut sta mereu cu frica unui șef”, se gândește acum.

„De fiecare gură are grijă Dumnezeu”

Cei doi părinți nu au ocolit să ne spună că alegerea lor de a-și păstra toți copiii ține și de un anume grad de religiozitate, ceea ce se vede și din numele puse copiilor – în ultimii ani, din ce în ce mai strict religioase. „Eu am încredere în Dumnezeu, că pregătește pentru fiecare gură care vine în familia noastră ceea ce are nevoie. De ce să mă iau după ce zice lumea acum? Nu zic toți că lumea e mult mai rea decât altădată?” spune Liviu. Aceeași viziune o are și soția, care a remarcat că timpul a fost cel care a rezolvat multe probleme în privința creșterii copiilor. Pe când era însărcinată cu unul din primii copii, socrul ei a insistat: „Mergi cu mine, plătesc eu, să dai afară copilul.” Nu a vrut și nu s-a gândit nici la anticoncepționale. „Doctorii de la spital mereu mă ceartă și îmi spun să îmi montez sterilet, că îmi pun în pericol viața. Aici nu e vorba de ce spune soțul, pentru că o femeie poate face anumite lucruri și fără să știe el. Dar nu am vrut eu să le fac, ci am vrut să las lucrurile așa cum sunt”, spune mama, care a observat și că, pe măsură ce au venit copiii, paradoxal, au dus-o tot mai bine. „Când aveam copii puțini, mâncam mult mai sărăcăcios. Acum își permit și fac mereu

mofturi, vor numai bunătăți". Cei doi părinți îl dau exemplu şi pe cel de-al 12-lea copil, care urmează să se nască. „N-am spus nici unei rude că vine, dar tocmai am primit din Spania câteva sute de euro, care ne ajung pentru cheltuielile cu naşterea", calculează ei.

20 august 2009

Patronul care nu coboară din maşină

■ ***Cu un handicap locomotor, a reuşit în afaceri* ■ *Soţia ţine contabilitatea şi supraveghează angajaţii* ■ *Dirijează lucrătorii dintr-un Audi, folosit în loc de cărucior***

În zona Argeşului, din cele aproape 17.000 de persoane cu handicap, doar circa 500 au un loc de muncă. Există, însă, unul din Câmpulung, în vârstă de 37 de ani, care e angajator, conducând două firme prospere în domeniul comerţului cu făină şi al panificaţiei. Mihai Bosoiu a avut, la vârsta de 24 de ani, un grav accident de maşină. Se afla la volan şi, în urma impactului, s-a ales cu un traumatism vertebro-medular, care l-a imobilizat într-un cărucior. Deşi până acum paralizia lui nu este vindecabilă, păstrează unele speranţe în dezvoltarea viitoare a medicinei pe bază de cipuri electronice...

50 de angajaţi, în două societăţi

Chiar şi fără să poată merge, el a reuşit să pună pe picioare o activitate care dă de lucru la 50 de angajaţi, cifra de afaceri fiind de peste 3 miliarde lunar. L-am găsit la brutăria sa din Câmpulung, unde dirijează angajaţii dintr-un Audi A6 pe motorină, pe care l-a luat, la mâna a doua, cu 15.000 de euro şi pe care îl foloseşte de obicei drept cărucior. Aşa ni l-a prezentat şi şeful Inspectoratului pentru Persoane cu Handicap, Mircea

Apostolescu: „El are maşină bună şi eu, care sunt sănătos, merg cu o Dacie”, ne spunea, cu invidie. Partenerul de afaceri este soţia, Claudia, care îl însoţeşte mereu. „Am lucrat de mică şi am învăţat contabilitate singură”, ne explică ea.

Protecția socială e bătaie de joc

Statutul de persoană cu handicap v-a fost de folos?

– Prima firmă am creat-o ca unitate protejată, adică având 30% din angajaţi persoane cu handicap, care lucrau la acte. Există la Iaşi o firmă care face nu ştiu ce esenţe. E foarte bine utilată şi în ea lucrează persoane cu handicap. Conform legii 519/2002, aceste firme beneficiau de nişte facilităţi, deşi eu am observat că facilităţile mai rău te încurcă. Ai scutiri de taxe vamale, de TVA şi de impozit pe profit. Dar, ca să te scutească de impozitul pe profit, îţi pun condiţia ca 75% din profit să-l reinvesteşti. Dacă eşti scutit de TVA la vânzare, firmele evită să colaboreze cu tine, pentru că ele nu au de câştigat şi le încurci contabilitatea, iar noul Cod Fiscal nu are un paragraf despre scutiri de TVA la import. Cât despre scutirea de taxele vamale, întâi a fost legea fără norme de aplicare, apoi s-au dat normele, dar s-a abrogat articolul. Probabil Vama nu s-a sincronizat cu cei de la Monitorul Oficial şi, la început, mi-a acordat aceste facilităţi, apoi au zis că nu ştiau că s-a abrogat articolul, şi acum chiar mă judec cu ei. Într-un cuvânt, sunt foarte nemulţumit de facilităţile create de stat pentru firme, ca să nu mai spun despre cele pentru persoanele cu handicap. E o bătaie de joc. Cunosc multe persoane cu handicap. Unii, de exemplu, au gâtul rupt, s-au lovit, de exemplu, la scăldat şi au o pensie de mizerie. Îi văd pe pensionari că se vaită de pensiile mici, dar ei pot măcar să se mişte, să-şi ia pensia măcar, pe când alţii nu se pot mişca deloc. Noul guvern e paralel cu protecţia socială.

Cum v-a venit ideea să începeţi această afacere?

– Tatăl meu s-a mai ocupat cu negustoria. Prin 1997, am început un aranjament cu un morar, deşi nu aveam firmă. Vindeam făină şi luam un comision. Acum trei ani, m-am dus prima oară în Bulgaria, am văzut preţurile, am făcut diferenţa şi mi-am dat seama că e profit, mai ales cu scutirea de taxe vamale. Primul transport a fost de 40 de tone, două tiruri. Am început afacerea cu 5.000 de euro şi fără împrumuturi. Eu voiam să fac totul la negru, dar soţia a zis să facem firmă. În proporţie de 50%, e meritul ei în reuşita mea. Vând făină şi în Piteşti, în Câmpulung, am vândut şi în Bucureşti, în Braşov etc. Apoi, am ajuns la ideea să o şi procesez, adică să fac pâine. Acum, producem 18-19.000 de pâini pe zi, plus produse de patiserie.

„Când stăteam acasă, era sinistru"

De ce credeţi că alte persoane cu handicap nu au făcut ce faceţi dvs?

– Nu ştiu de ce sunt singurul. Orice e greu, dacă nu-ţi place. Pe handicapaţi îi sfătuiesc să-şi găsească afaceri şi o ocupaţie, dar nu cu unităţi protejate. Eu fac asta pentru că îmi place, şi ca să am o ocupaţie. După ce am avut accidentul, o perioadă am umblat pe la staţiuni de recuperare, după aceea, doi-trei ani, am stat acasă. Era sinistru. Dimineaţa, aştepţi să vină seara, şi seara, aştepţi dimineaţa.

Care e secretul succesului?

– Uneori, mi se pare că unele lucruri sunt blocate şi nerealizabile. Şi, cu puţin efort din partea mea, văd că se realizează. Şi eu mă mir că, poate, ceea ce fac e greu de realizat şi pentru un om normal. Dar m-a ajutat Dumnezeu. De exemplu, aici, în fabrica pe care am cumpărat-o acum trei luni, totul e plat, şi pot ajunge oriunde cu căruciorul. Deşi n-am turnat un metru de asfalt, fabrica are o rampă făcută parcă anume pentru

cărucior, să pot intra. Aşa am găsit-o, gata construită. Mi s-au întâmplat multe asemenea coincidenţe. Am avut şi şansa să găsesc omul potrivit întotdeauna. Când am plecat în Bulgaria, nu ştiam nici limba şi nici nu cunoşteam pe nimeni. Pe net, am găsit pe unul care vindea grâu din Bulgaria, l-am sunat şi l-am rugat să ne fie ghid. A luat şi el un comision de la mine.

V-a fost greu să vă impuneţi în mediul de afaceri, şi în firmă, cu un handicap locomotor?

– Unii m-au ameninţat – mi-a spus unul că mă scoate din oraş, că îmi trimite Garda Financiară etc. I-am spus să nu mă mai sperie, că încep să tremur. Mi-au trimis şi Sanepidul, dar tocmai fusesem controlat de Sanepid cu puţin timp înainte şi nu găsese nimic. Eu am doar 10 clase şi profesionala. Ca şef, trebuie să fii bun economist şi organizator. Dacă ai reguli, nu trebuie să ţipi sau să penalizezi. De exemplu, angajaţii trebuie să respecte programul, altfel îi sancţionezi întâi verbal, apoi şi la salariu. Dar n-am ajuns niciodată la asta. Iar pentru supravegheat, mă compensez cu soţia. Este totuşi fostul Muscel Pan, o firmă cu renume, iar oamenii sunt buni şi ştiu să lucreze, şi am mai şi angajat.

Care a fost cea mai grea clipă pentru afacerea dvs?

– La un moment dat, nu s-a mai putut importa din Bulgaria şi am găsit doar în Turcia. Făina era ieftină, iar noi eram scutiţi de taxele vamale de 45%. Am găsit deci un bulgar care s-a oferit să-mi aducă, şi i-am dat lui 10.000 de dolari, după care a dispărut cu banii. L-am aşteptat, apoi ne-am dus după el în Turcia, am stat o săptămână la hotel, am răcit, că era curent. Eram stresaţi şi bolnavi, şi până la urmă ne-am întors acasă, la treabă. Până la urmă, am mai recuperat 40% din pagubă, printr-un prieten al aceluia, cu care colaborăm şi acum, în Bulgaria. Am avut de mai multe ori situaţii din acestea, cu „găuri" şi „ţepe" de 50-100 de milioane.

4 iulie 2005

Desenatorul de bani

■ ***Nicolae Săftoiu din Stoeneşti povesteşte cum se fac bancnotele* ■ *Un artist boem, pentru o artă foarte practică.***

În comuna Stoeneşti, satul Lunca Gârtii, locuieşte din 1998 graficianul Nicolae Săftoiu, desenatorul banilor României, de la bancnota de 1.000, la cea de 500.000 lei. Nae Săftoiu e un artist de valoare, cu studii în şase ţări europene şi expoziţii în zeci de ţări din toată lumea, cu zeci de premii. Pentru că a dus 18 de ani o viaţă boemă de artist şi nu are în cartea de muncă decât 3 ani, ca pictor de vitrină de alimentară, singura lui sursă de venit este pensia de la Uniunea Artiştilor Plastici, mărită recent de la 880.000 lei la 2.059.000 lei. „Îmi permit să trag apa şi în timpul săptămânii, nu doar sâmbăta şi duminica" – glumeşte el. S-a mutat la Lunca Gârtii, vânzând un apartament moştenit de soţie. În satul celor 39 de oameni, în care bucureștenii sunt majoritari, se prinde doar TVR1, iar Nae, la 69 de ani, şi soţia Cristina, de 62 de ani, s-au apucat să înveţe engleza, „ca să pronunţe corect numele de la televizor". „Ne distrăm aici cu mierlele. Ea are şase pisici, eu ador câinii. Zona e foarte frumoasă, păcat că e locuită. Am venit aici cu mare entuziasm, dar oamenii renunţă greu la prejudecăţi. Nu mă supăr dacă mă întreabă: «ce faceţi, smângăliţi?» N-am nici o pretenţie la capitolul ăsta." E un personaj care nu se plictiseşte şi, mai ales, alături de care nu te poţi plictisi. Ceea ce frapează cel mai mult la el este felul

în care ține în mână banii, ca pe o carte, fără reflexul de a-i duce la buzunar.

„Oamenii mă cred bogat, dar nu sunt”

Văd că aveți o grijă deosebită pentru bancnote. Sunt pentru dvs. doar un obiect de artă?

– Pentru mine, banul a fost întotdeauna un mijloc, nu un scop. Dacă vrei să vezi ce părere are Dumnezeu despre bani, uită-te cui îi dă. Oamenii care mă cunosc sunt convinşi că sunt foarte bogat, ceea ce e departe de adevăr. A fost vina mea că n-am ştiut cât să cer. Munceam un an-doi şi trăiam un an. Unii mă întreabă de ce nu îi dau în judecată. Păi, câştig cu o instituție de stat? Bravo lui Romică Sandu, care a câştigat contra „Dacia”! Aşa învață şi românii să respecte munca omului, dar eu nu vreau să îmi consum nervii şi ultimii ani din viață cu asta. Nu am copii şi n-am de ce să fac compromisuri.

Ce înseamnă pentru dvs. pictarea acestor bani?

– E un capitol important în viața mea, şi o școală importantă. Am cunoscut altfel de oameni, am văzut câteva țări, şi câteva muzee. M-am învățat să port cravată, să vorbesc cu oamenii, am coborât în lume, după 18 ani de izolare. Și am învățat să respect o lege: confidențialitatea. Mi s-a spus că e secret că o să apară o bancnotă de 10.000 şi lucram cu uşa închisă, pur şi simplu. Nici nevastă-mea nu ştia la ce lucrez.

„N-am păstrat nici o hârtie din cele ieşite din circulație”

Cum vă simțiți când vă vedeți desenele în mâna tuturor?

– Dar când vezi pe stradă un milion de femei care sunt ale altora, cum te simți? Să vedeți, odată aveam treabă la un notar,

şi am văzut pe perete o lucrare frumoasă, o acuarelă reprezentând un cocoș de munte. M-am apropiat să văd, că e meseria mea, şi mi-a venit să râd când am văzut că era de Nae Săftoiu. Habar n-am când l-am făcut, cu ani în urmă. Orice artist încearcă sentimentul ăsta. Scapă de operă ca de o toxină. E ca o energie pe care ai dăruit-o şi care nu-ți mai aparține. Și cu bancnotele, la fel. Mă bucur că le-am făcut, dar n-am păstrat nici una din cele ieşite din uz.

Dacă le-ați mai picta o dată, le-ați face la fel?

– Comparați-le cu alte bancnote. Dacă e copilul meu, pot să spun că e handicapat? Le-aş face la fel, dar un pic mai complicate, mai dense ca imagine şi culoare. La Londra, există un muzeu al bancnotelor. Toate au un specific, arată tipul de sensibilitate al poporului. Nordicii, de exemplu, folosesc culori foarte tari, pentru că trăiesc într-un mediu alb. Dolarul e banal, neschimbat de peste o sută de ani (deşi aş vrea şi eu o valiză de banalități). Bancnotele noastre vechi erau tâmpite: cum să pui furnale şi combine? Și erau şi urâte, pentru că se făceau manual. Acum, proiectul intră pe calculator, un program care costă miliarde şi care transpune desenul dumnezeieşte. Cei mai frumoşi sunt francii elvețieni. Dar la ei se fac concursuri şi participanții sunt plătiți cu generozitate. Se fac discuții cu publicul ani de zile. Nimeni nu suferă de secretomanie, ca la noi.

Cheltuieli fabuloase, pentru elementele de siguranță

Pentru că banul e un obiect uzual, contează, în primul rând, dacă îşi face funcția, nu criteriile estetice. Sunt elemente de siguranță, anticopie. Se cheltuiesc sume fabuloase, ca să evite falsurile. Pe mine m-au pus să semnez bancnotele, dar am zis nu, pentru că au lucrat la ele 2-300 de oameni. De exemplu, modelele decorative din fundal le fac în colaborare cu cei de la calculator. Și intră în elementele de siguranță. Se fac cu cerne-

luri speciale – ultraviolete, fluorescente, magnetice. Numărătorul de la bancă, la viteza aceea mare, se opreşte brusc când apare un fals. Sunt și microtexte – de exemplu, linia de deasupra înscrisului „Banca Națională a României”. Cu lupa se vede că acolo scrie acelaşi lucru, foarte mic.

Culoarea, element extrem de important

Când se face o suită de bancnote, toate elementele se discută. Întâi se stabilește dimensiunea: cresc, descresc... Şi, foarte important pentru un public năuc, dominanta de culoare – chiar şi baba Floarea să nu le poată confunda. E un lucru important, pentru că sunt cerneluri speciale. Apoi urmează elementele permanente: stema, emblema băncii, inscripția „Banca Națională”, valoarea, şi li se stabilește locul.

Artistul propune, consiliul Băncii alege

În acest cadru stabilit, artistul începe să se miște. El propune, iar consiliul băncii alege. Se stabileşte, de exemplu, ca pe spate să fie case populare, monumente. Sunt şi bancnote care au pe amândouă părțile chipuri. Euro, în schimb, nu are nici un portret, pentru că era foarte greu, pe o bancnotă comună. Aşa că s-au ales monumentele de artă inginerească, pentru că au o valoare comună. Și am mai propus o floare, să avem un element decorativ. Trebuie ca elementele să se lege de subiect, şi floarea nu se face întâmplător. De exemplu, dacă Eminescu vorbeşte de crin, și era unul din leit-motivele lui, am folosit un crin. Atunci când faci portretul unei personalități cu valoare de simbol național, trebuie să alegi imaginea cea mai cunoscută. La Eminescu, dacă îl puneam pe cel din ultima fază, nu l-ar fi recunoscut nimeni. Primul, a fost Avram Iancu, pe bancnota de

5.000 lei, s-a făcut în mare grabă (o lună şi jumătate) şi s-a falsificat uşor.

„Cel mai greu a fost să-l desenez pe Blaga"

Cel mai greu a fost să-l desenez pe Blaga (tot pe 5.000 lei), avea o figură hilară. La bancnota de 1.000, aveam foarte mulţi – Coandă, Babeş, Racoviţă etc. Am încercat să fac o bancnotă cu Brâncoveanu – un capitol minunat al istoriei noastre. Însă acest regim are încă o alergie la tot ce e regalitate. Nu vor regi. O bancnotă la care ţineam foarte mult era cea cu Coandă – un personaj extraordinar. Dar Coandă semăna vag cu Raţiu. Iar comuniştii, când îl vedeau pe Raţiu, aveau reacţia taurului în arenă. O bancnotă pentru care m-am documentat cel mai mult a fost prima variantă a hârtiei de 10.000, unde am pus emblema lui Mihai Viteazul şi simboluri dacice – şarpele cu plete etc. Dar nu spun că unul, de la nu ştiu ce partid, a zis că sunt semne masonice! La prima variantă de 10.000, era şi o floare, despre care altul a zis că semăna cu harta României fără Ardeal...

„Eu am avut ideea să pun eclipsa pe bancnota de 2.000"

E o bancnotă care iese din serie. Eu am fost cu ideea eclipsei, şi a fost imediat acceptată. Era ceva comemorativ, făcut mai mult pentru numismaţi. Ţara a scos nişte bani de aici, pentru că s-au făcut mape cu anumite serii şi s-au vândut pentru colecţionari. Eu am făcut şi medalii. Se vor face probabil medalii şi acum, cu intrarea în NATO. Toate ţările fac aşa, şi e vorba de valori numismatice. Deşi bancnota de 2.000 a fost făcută, la început, în serii mici, ea a rămas pe piaţă şi funcţionează în continuare. Pe ea am pus steagul nostru – albastru, galben şi roşu (nu cum spune tov. Iliescu: roşu, galben şi albastru, care

este steagul Ciadului – ar trebui ca preşedintele să ştie măcar ce steag are). Și am mai desenat zona în care se vede mai clar eclipsa, iar pe spate, alinierea planetelor. Nu s-a mers pe ideea de dominantă de culoare, ci eram obligat, pentru că am pus steagul, să folosesc pe spate tot policromia clasică: albastru, galben, roşu, plus negru.

100.000 – paleta şi Rodica

Există foarte multe portrete ale lui Grigorescu: şi cu ochelari, şi bătrân etc. Dar toată lumea pe ăsta îl ştia, care este şi pe medaliile comemorative. Alături, e o căsuță oltenească, pe care şi el a pictat-o. Răduleasca asta rustică cu donița este o pictură ce se află chiar în Sala de Consiliu a Băncii Naționale. Gagica se numeşte „Rodica". Floarea este de nalbă, fiindcă el are un tablou cu nalbă. Și e şi o floare deosebită, cum spune Topârceanu, „jandarmul florilor", pentru că creşte, de se uită peste gard. Paleta din dreapta e propunerea mea. Este exact desenul paletei lui Grigorescu, o paletă foarte bizară, care se poate vedea la casa memorială din Câmpina. Ea se repetă pe bancnotă, în stânga, ca element de suprapunere. Privind contra luminii, pe spate, desenul e acelaşi, dar incomplet (falsurile nu se pot face față/spate atât de perfect, la micron).

50.000, bancnota cu bucluc

Atunci când am făcut-o, era o aniversare – Anul Enescu. Este un portret al lui, la maturitate, în jur de 50 de ani – e poza folosită şi pe afişe, la concursurile Enescu. Am ales o floare neutră, un fel de garoafă. Se purta pe vremea aceea la butonieră. Despărțirea mea de bancă a început, însă, în momentul în care am văzut spatele, care e complet schimbat. Pianul nu este al

meu, iar partitura aia e pusă din burtă, nu ştiu ce reprezintă. Sunt chiar curios ce iese, dacă încerci s-o cânți. Nu mi-au respectat dorința şi m-am supărat. Eu n-am pus această tâmpenie pe bancnotă. E ceva infantil şi ca tratare. E puerilă şi banală. Făcusem 20 de variante pentru spatele bancnotei. S-a ales cea mai bună şi mai subtilă, sfinxul şi portativul luat din Oedip, cu un text insinuant: „Și Dumnezeu în mijlocul lumii a strigat." În Oedip, există conversația cu Sfinxul, şi trebuia să punem ceva din România. Numai că acum se poartă funcționăraşul ăla care se joacă pe calculator, şi un imbecil a pus Ateneul. Nu am nimic împotriva Ateneului, dar e tratat şcolăreşte, la computer, ca de orice copil cu un program minim. N-are treceri, n-are nimic. Conturele se estompează, sunt nişte reguli. Defectul capital al românului este că se pricepe la munca altuia. Dar el pe-a lui o face în batjocură. Și în fotbal, şi în medicină, în artă nu mai vorbesc. Zice: „Dom'le, păi asta pot să fac şi eu!"

Pe hârtia de 500.000, este Aurel Vlaicu

Eu am făcut enorm de multe variante, alegerea nu-mi mai aparține. Floarea este floarea de colț, o floare nobilă şi simbolul înălțimilor. Înainte, se chema floarea reginei. Iar Vlaicu a căzut foarte aproape de Carpați. Pe spate, este schema desenului tehnic al motorului lui Vlaicu, un motor cu 8 cilindri, foarte puternic pe vremea aceea. Și mai este schița avionului Vlaicu II. E şi un vultur, pentru că pe monumentul ridicat la locul unde s-a prăbuşit, e un vultur. E ireproşabil ca documentare. Nu-ți permiți licențe poetice în lucruri din astea, pentru că îți aprinzi toată lumea în cap.

„Catedrala de pe hârtia de 10.000 arată ca un tort"

Este Iorga şi, pentru că locuia în zona alpină, am pus o genţiană. Pe spate, eu am propus mai multe variante, prin care şi Curtea de Argeş, dar mai ales Biserica Domnească – o bijuterie de artă românească. Dar ei au ales catedrala care, după părerea mea, seamănă cu un tort de la cofetărie, o prostie arhitectonică, o bizarerie amuzantă, cu multe elemente orientale. E, însă, foarte mediatizată, minunată pentru turişti, şi place la multă lume. Legătura cu Iorga este că e un monument de istorie. Lângă ea, este stema corvinilor, prima stemă a Munteniei, de la Matei Corvin – a „corvineştilor".

6 aprilie 2004

„Cum am trecut pe lângă moarte, la serviciu”

■ ***Explozia din 1985, de la Mărăcineni, rememorată de un supravieţuitor***

Argeşenii care au apucat acele vremuri îşi mai amintesc, poate, că la sfîrşitul lui 1985, pe 26 decembrie, la Mărăcineni, a avut loc o explozie cu victime. Subiectul a reprezentat un tabu pentru presa cenzurată a vremii, însă vestea se răspândise peste tot. La Staţiunea pentru Mecanizarea Agriculturii (SMA) din Mărăcineni, unde lucra un colectiv de cercetare al Universităţii Piteşti, se studia un sistem de folosire a buteliilor de gaz pentru vehicule. S-a spus, mai târziu, că totul ar fi plecat fie de la nu-ştiu-ce reacţie chimică dintr-o butelie, fie de la o cavernă din interiorul uneia, care a generat o reacţie care a antrenat apoi toate buteliile. Oricum, după accidentul care a produs cinci morţi şi mai mulţi răniţi, un ordin „de sus” a oprit toată activitatea de cercetare. Unul dintre supravieţuitorii acelui accident tragic, Vasile Crăciun (atunci în vârstă de 35 de ani), azi încă lucrător la Universitate, a păstrat vii în memorie impresiile din acele zile. Ni le-a împărtăşit şi nouă, în cele de mai jos.

„Munceam atunci în colectivul de cercetare al Universităţii: făceam lăcătuşerie şi executam diverse lucrări pe

baza desenelor date de prof. Vasile Dumitrescu. De pildă, schelete metalice pe care erau montate câte 4 butelii de oxigen, pe tractoare. În acea perioadă activitatea era foarte strictă. Eram supravegheaţi de un ofiţer, nu ştiu ce grad, şi nu avea voie să intre nimeni. Chiar şi soţia sau alte rude, dacă veneau, trebuiau să aştepte, pentru că erau multe secrete. Se făceau la noi invenţii de-ale dlui Dumitrescu, din care unele au fost preluate şi de alţii.

Colaboram şi cu institutul de cercetări de la Uzină, iar unele lucruri pe care le făceam noi se aplicau acolo. Făcusem şi modificări cu Lăstunul, motorul cu 2 cilindri sau sistemul de caroserie, inclusiv o caroserie întreagă din fibră de sticlă. În Lăstunul nostru a plimbat-o un coleg şi pe Suzana Gâdea, ministrul Învăţământului, venită şi ea, curioasă (era o femeie grasă şi noi râdeam că „e maşina mică şi ea mare"). Ideea cu gazele venise la noi mai mult de la italieni, că ei aveau sistemul cu butelii – cu instalaţii sigure. Buteliile se foloseau şi pe maşină. Eu unul am mers trei ani cu gaz din ăsta. Aveam 3 butelii de scafandru în portbagaj şi le încărcam la Universitate, unde aveam un compresor special – mă costa încărcarea doar vreo 50 lei pe lună, în banii de acum. Erau şi acele autobuze lungi, cu butelii pe ele, pe care nu ştiu cine le făcea. Noi mai aveam pentru Dacie şi un schelet special, unde intrau buteliile. Vara puteai să porneşti şi direct pe gaz. Mai erau şi alte butelii, asemănătoare cu cele de oxigen, vopsite cu roşu. Dar noi lucram mai mult pentru tractoare: platforma se agăţa de tractor şi se ducea în câmp, cu încărcătura de gaze, iar alimentarea tuturor tractoarelor se făcea chiar acolo, în câmp, lângă acea platformă: îşi băgau gaze în sistemul de butelii cu care le echipam, apoi îşi continuau activitatea. Astfel nu mai era nevoie de motorină. Iar beneficiarul trebuia să fie SMA Mărăcineni, unde director era unul Leca, un om în vârstă, mai târziu de Ceauşescu ministru al Agriculturii. Dl. Dumitrescu, care era unul din cei mai buni profesori la Motoare, era cel cu ideile. Tot

la noi mai făcuse şi un dispozitiv de pornire care înlocuia bateria şi eloctromotorul: se învârtea o manivelă manual şi, cu un sistem, se crea o turaţie mare, ca la electromotor. Se împingea cumva la motor şi pornea tractorul, fără să mai folosim baterie. S-a ales praful de idee. La o demonstraţie din asta, nu ştiu în ce an, a venit să vadă şi Ceauşescu, invitat de Mironov, care participa des pe la noi, la tot ce era invenţie. Ajunsese la urechile lui Ceauşescu despre Dumitrescu, că e bun specialist în toate chestiile astea – chiar a vrut să îl avanseze, dar el n-a vrut să plece. La experimentul cu buteliile se lucrase vreo 2-3 ani. Scheletul compresorului s-a făcut în uzină, apoi l-am finalizat şi l-am montat noi. Platforma era făcută la Chitila, şi pe ea erau legate în serie butelii din acelea de oxigen, făcute sau recuperate de undeva. Gazul era din acesta obişnuit, care se foloseşte şi la bloc.

Nu mai fuseseră incidente

Înainte nu mai fuseseră incidente. Nu se vorbea de asta, nu prea se dădea aşa importanţă siguranţei. Abia după aia s-a auzit că se mai întâmplase o dată şi pe la Vâlcea, undeva, pe autobuze – era un zvon. Cei de acolo erau parcă şi înaintea noastră cu autobuzele şi sistemul de butelii. Lucrau în paralel, şi era o concurenţă cu ei, iar dl Dumitrescu încerca să fie mai avansat. Eu m-am gândit pe urmă că mai avusesem odată în curtea institutului alt compresor, micuţ, legat cu nişte butelii din acelea de scafandru, şi trebuia să urmărim până băgam 200 de atmosfere. Noi stăteam acolo şi supravegheam, dar chiar lângă ele. Putea să se întâmple şi atunci să facă explozie, că erau şi puse undeva la soare, şi era căldură mare. Atunci nu ne-am dat seama nici noi. Şi dacă nu cedau buteliile, poate ceda sistemul de legături, conductele metalice sau îmbinările, dacă era să se întâmple ghinionul.

Trebuia să vină primul secretar

S-a întâmplat într-o sâmbătă, care pica a doua zi de Crăciun. Inițial, trebuia să vină şi Zamfir, primul secretar, dar apoi s-a stabilit să vină luni. Dar noi am fost forțați de să mergem şi sâmbăta, chiar cu amenințări, de la un şefuleț mai mic din subordinea lui Dumitrescu, că: „cine nu vine...” Zamfir trebuia să vadă rezultatele, încadrarea în parametri, şi că se băgau cele 200 de atmosfere, ceea ce era o noutate în momentul ăla, iar după Zamfir urma să vină probabil şi Ceauşescu. Compresorul era intrat în funcțiune, în probe şi el băga deci gaze, dar nu ştiu câte atmosfere, nici nu ştiu până la cât se ajunsese în momentul când s-a produs explozia. A apucat să bage ceva, nu ştiu precis, poate vreo jumătate de oră, fiindcă, oricum, nu a durat prea mult. Pe platformă, care era ca un fel de şasiu de tir, pe roți, se aflau buteliile, vreo 30, cred, şi aşezate în poziție verticală. Conducta de gaze legată la compresor venea de mai departe, de pe la Bascov.

Ce s-a întâmplat

A fost ca o bombă, bubuitură puternică, din acelea cum arată pe la televizor. Ne-am trezit cu buteliile transformate ca nişte opinci, adică cu tuburile de oxigen desfăcute şi îndreptate, ca o tablă. Unele au lovit în clădirile de la SMA şi în maşinile care erau mai aproape. Altele erau aruncate la distanțe mari, prin livada Stațiunii pomicole. Inclusiv unii morți au fost aruncați prin pomi şi prin curte, pe acolo. Deci tot ce a fost în față, pe care i-a prins în plin, i-a făcut bucățele, de nu se mai cunoşteau. Eu nu i-am văzut prin pomi aruncați, dar aşa se zicea că i-au găsit pe o parte din ei. De exemplu, un tractorist de acolo de la Mărăcineni, care mai venea la noi, trimis să

conducă tractorul, să facă diferite lucruri. Unul, Mândru, săracul, un băiat necăjit. Maică-sa, când a venit, nici nu l-a mai putut identifica. I-au găsit băiatul pe acolo, bucăți, prin plantația de pomi. Eu ce am văzut, era acolo înăuntru, unde erau împrăştiaţi. Mi-a şi rămas imaginea aceea, cum erau aruncați. Nu mai țin minte dacă am văzut-o pe uşile întredeschise sau pe deasupra, fiindcă de la camera compresorului spre cealaltă se putea vedea, prin geamurile de sticlă. Dar când am văzut aşa ceva în fața ochilor, mi-a venit să fug, cum să zic, m-a cuprins groaza. Nu mai ştiu ce a făcut colegul meu sau prof. Dumitrescu, nici nu m-a mai interesat, ci am luat-o fiecare pe câmpul de acolo. Şi ceilalți erau speriați, dar mai ales eu, că doar eu am ieşit pe geam. Nu ştiam: De unde? Ce? Şi mă gîndeam că o să explodeze şi bazinul cel mare de tot (nu ştiam că acela nu era conectat). Nici n-am mai ieşit pe uşă, ci am luat-o pe geam, aşa, că era unul care dădea spre câmp. Am pus mâna pe geam să sar, şi când m-am proptit m-am tăiat şi-mi curgea sînge, de am rămas cu rană. Clădirea era cu multe geamuri, şi s-au spart toatei, iar unde eram eu, lângă compresor, m-am trezit şi cu o bucată de sticlă în cap. Noroc că, iarnă fiind, aveam o căciulă de astrahan. Mi-a dat-o jos şi s-a umplut de ulei, dar mi-a găsit-o cineva, mi-a dat-o şi a trebuit să o duc la curățit. Dar dl. Nicolescu, unul din morți, tocmai luase nişte bani de la CAR sau nu ştiu de unde, şi erau toți împrăştiaţi prin curte, pe lângă platformă. Un nenorocit de coleg s-a şi dus atunci repede să adune banii de pe jos – că noi ziceam: „Ăluia îi mai ardea să mai strângă şi banii omului care a murit!" Nu ştiu ce s-a mai întâmplat pe urmă.

Care au fost victimele

Au murit deci cinci. Fiecare, cu misiunea lui acolo. În primul rând, dl Nicolescu, reprezentant din partea Consiliului

Județean, inginerul care se ocupa de invenții pe județ – eoliene, turnurile de apă de la CAP-uri etc. – şi care colabora cu noi, Universitatea, şi cu prof. Dumitrescu. Altul, un inginer din partea SMA-ului, care era cu depistarea gazelor – avea un aparat special pentru asta. Un tinerel care de-abia se căsătorise şi venise de pe la Brăila. Altul a fost cel adus la noi de la Chitila, reprezentantul firmei care făcuse platforma – a venit cu ea şi cu buteliile. Altul a fost tractoristul de la SMA de care am zis. Mai era încă unul, Ghiță Liviu, care era cu proiectarea de la Universitate, un subinginer foarte deştept. Iar altul era reprezentantul ISCIR-ului – cu metrologia, cu manometrul şi lucruri din astea. Îl luam mereu cu maşina şi pe el, că avea sediul undeva în partea de sus a oraşului. Acesta n-a murit pe loc în explozie, ci la puțin timp după. Și inspectorul Gumă, reprezentantul Protecției Muncii (care participa de fiecare dată şi supraveghea), a scăpat doar rănit. Dar am auzit că au rămas unele urme la el, şi s-a schimbat mult. Și au mai fost răniți şi alții, curioşi de prin apropiere, nu mai rețin câți, care nu au murit.

Poziția cu noroc

Eu am scăpat pentru că mă grăbeam să merg acasă, că mă aştepta maică-mea. Ea planificase, fără să ştiu dinainte, să tai şi porcul. După ce se finaliza acolo, urma să scoatem uleiul şi să plecăm. Puteam să scoatem uleiul şi la sfârşit, după ce se termina. Dar eu mă grăbeam să îmi rezolv sarcina care îmi revenea mie şi colegului meu, Trandafir Alexandru: să scoatem uleiul – și am vrut să fiu pe poziție, ca să câştig timp. M-am dus la compresor, l-am chemat pe colegul Sandu, care se grăbea şi el, şi l-am mai chemat pe dl Dumitrescu: „Haideți repede, să scoatem! Haideți, dom' profesor, să vedem nu-ştiu-ce!" Nu mai țin minte exact cum l-am chemat şi pe dânsul, şi a venit la noi.

A fost recunoscător, şi-a dat seama că l-am scăpat de la moarte, că acesta a fost norocul nostru.

Deci compresorul avea un ulei special care trebuia scos, că devenea vâscos. Lunea, când trebuia să vină Zamfir, nu trebuia să fie mai fie ulei congelat în compresor, că ar fi pornit mai greu. De la noi până la platformă erau deci cam 20 m. Ceilalţi erau în jurul platformei, curioşi să vadă ce se întâmplă. Puteam şi eu să fiu curios, să stau lângă ei… În afară de noi trei, a mai scăpat un inginer, Gheorghe Duminică, de la Uzină, care atunci era colegul nostru şi ne adusese cu maşina de la Universitate. El era mai la distanţă, dar l-a afectat şi pe el cu urechea. Acolo exista de fapt şi un zid făcut special, cu o grosime de aproape 1,5 m, probabil calculată. Trebuia să se urmărească din spatele lui, dar, vedeţi, ei nu şi-au dat seama, ci au tras tras platforma aproape, să vadă mai bine şi au stat în faţa ei, fără să mai ţină seama de acel zid, pe care îl făcuse cineva cu după o idee bună – fiindcă dacă erau după el, buteliile nu mai loveau direct în ei. Din explozie, au căzut geamurile, care erau şi la înălţime mică. Pesemne o fi lovit şi cu schije, dar norocul meu a fost că am stat acolo jos, cu colegul, la compresor şi, dacă au fost, toate schijele au trecut pe deasupra capului, că suflul a fost puternic. Noi desfăceam, jos, să curgă uleiul şi, i-am dat şi drumul – a şi curs de era baltă de ulei pe jos. Am avut zile, cum s-ar zice.

O săptămână în spital

Până la urmă, ne-au dus la spital. Salvarea nici n-a mai venit, că au intervenit cei de acolo şi ne-au dus pe toţi care supravieţuiserăm, fiecare cum au putut să ne care. Eu am fost cu colegul Duminică, la spitalul din Piteşti. Dumitrescu şi cu cel de la ISCIR au fost duşi la Bucureşti. Dumitrescu a scăpat, dar celălalt, nu, că a fost cu un grad mai grav. Eu, cum eram aşa

speriat, mă dusesem prin pomii ăia pe acolo, dar m-a luat un inginer săracul, de la SMA – că nici nu mai ştiu de el, n-am mai ajuns să-l caut. Zice: „Hai, dom'le, unde te duci?" Că – de! – eram speriat. Avea o Dacie galbenă şi m-a luat cu ea la spital. Eram şi eu cu maşina, dar n-am mai putut să o pornesc, că nu mai auzeam motorul. Nici Dumitrescu nu mai auzea, şi el mi se pare că a fost într-o fază chiar mai gravă. Când am ajuns la spital, o asistentă mi-a zis: „Staţi liniştit, că vă reveniţi!" M-au ținut în spital mai mult de o săptămână, dar asistenta a avut dreptate. Pe parcurs, după 3-4 zile de tratament, a început, din ce în ce, să-mi revină auzul. Dar Trandafir, care a rămas acolo, de încăpățânat – Dumnezeu să-l ierte, că a murit de curând, n-a vrut să meargă la spital și a rămas surd. Și mie mi-a rămas ceva, până acum, la urechea stângă: dacă se amestecă mai multe sunete, îmi e mai greu să le disting. De curând, când am vrut să schimb carnetul, şi te verifică, doctorița șușotea ceva, să vadă dacă aud, și mi-a zis: „Vedeți că aveți probleme!" – dar am tăcut din gură, nu i-am mai spus. E bine totuşi că problema a rămas la fel, că nu progresează. Atunci aveam copiii micuţi, iar soția, că nu erau telefoane ca acum, m-a căutat întâi la Facultate, să întrebe de ce nu am venit acasă. I s-a transmis că sunt la spital – eram cu Duminică în salon. Când am ajuns acasă toți – rude, cunoştințe – erau curioşi şi veneau să mă întrebe: „Ai fost şi tu la Mărăcineni?" În spital, în momentul când am început să ne revenim, eram cercetaţi şi venau la noi curioşi, şi noaptea şi ziua, de la Securitate, de la ştiu-eu-ce organe, să dăm declarații.

„V-ați săturat de cercetare?"

Despre accident nu s-a spus nimic, că încă era totul secret, ci se transmitea din gură în gură. După ce s-a terminat cu toată ancheta, s-a sistat totul şi desființat cercetarea din partea

Universității. Nu l-au mai lăsat pe Dumitrescu să continue, şi au apărut şi discuții între profesori. Decanul de atunci, unul Ungureanu Ion, când trecea pe lângă mine zicea: „V-ați săturat, mă, de cercetare?" Zic: „Tovarăşu' decan, păi ce suntem noi de vină? Dacă aşa am primit sarcină...". Atunci ni s-au dat şi nişte bani de la CJ, cam vreo 500 lei, cam aşa. Dar apoi am pierdut mult la sistemul de salarizare: nu mai eram la categoria maximă, a opta, la fel ca la Uzină, cu salariul mai mare decât contabilul, ci, dintr-o dată, am trecut la salariul minim – ceea ce m-a afectat la pensie. Oricum, noi ziceam atunci: „Bine că am scăpat cu zile!" Când mă mai întâlnesc cu cei care au fost acolo şi mai trăiesc, cei mai tineri, care nu ştiu ce s-a întâmplat, ascultă ce povestim. Acum doi ani a trecut pe aici şi dl Dumitrescu şi a zis: „Vasile, hai să deschidem iarăşi, să facem din nou cercetare." „Lăsați-mă! Mai fac eu la vârsta asta? Nu ştiu prin ce am trecut?", îi zic. „Aşa, aveți dreptate!" – are vorba lui. Totuşi, un coleg care a lucrat la noi, dar n-a fost la acel accident, s-a întors de la pensie, la cercetare.

14 septembrie 2017
(chiar ultima zi de lucru a lui nea Vasile, înainte de pensionare)

Comentariu pe site, semnat de un alt martor, Ion Mărtoiu: „A fost groaznic. La 15 minute dupa dezastru, am fost la fata locului cu echipa de cercetare a Miliției. Imaginea era apocaliptică. Se călca peste bucăți de carne şi resturi de organe umane."

Prunariu, un erou într-un iad ceresc

Primul şi, până acum, singurul român care a explorat spaţiul cosmic a participat la o sesiune de comunicări ştiinţifice organizată la Biblioteca Judeţeană Argeş de Asociaţia Culturală Argedava şi Asociaţa Spiru Haret. Dumitru Prunariu a comentat o expoziţie foto despre misiunea sa (de o săptămână, în mai 1981), apoi a susţinut un referat asupra experienţei sale în cosmos. General maior în rezervă, Prunariu este acum preşedinte al Asociaţiei exploratorilor spaţiului cosmic, singura asociaţie profesională a cosmonauţilor, cu 350 membri din 37 de ţări, şi, pe perioada 2010-2012, este şi preşedinte al Comitetului ONU pentru Explorarea Paşnică a Spaţiului Extraatmosferic. „Faptul că sunt la Piteşti e o excepţie. Ieri m-am întors din SUA, de la ONU, săptămâna viitoare voi fi la o conferinţă internaţională în Dubai, unde discutăm cu firme de avocatură problema asigurării cosmonauţilor, apoi particip la forumul agenţiilor spaţiale din zona Asia – Pacific şi conduc un forum al cosmonauţilor în Singapore”, a mărturisit celebrul astronaut, primit ca o mare personalitate la Primărie de viceprimarul Cornel Ionică. Şi-a făcut timp şi pentru a sta de vorbă cu jurnaliştii.

Radiaţiile afectează ochii

Într-un recent interviu, cosmonautul mărturisea că de 8 ani trebuie să-şi pună zilnic picături în ochi, „din cauze

necunoscute”. Despre perioada petrecută în spaţiu povesteşte de altfel că vedea permanent cu ochii deschişi „stele verzi”, adică „tot felul de sclipiri, mici explozii, flashuri” – efect al bombardamentului cu particule la care îi era supusă retina. Până acum, 25 de cosmonauţi din întreaga lume au murit în misiuni, iar 70 au murit de bătrâneţe sau de diverse boli. „Problemele de sănătate există, căci cosmosul este un spaţiu neprielnic vieţii. Eşti supus acolo acţiunii unor factori la care organismul uman nu reacţionează. Unele organe, în primul rând ochii, au de suferit din cauza radiaţiilor. Nervul optic şi retina sunt neregenerabile, iar din cauza bombardamentului radiaţiilor corpusculare 20-30% dintre cosmonauţi se operează de cataractă la 15 ani după zborul cosmic. Dorinţa de a zbura în cosmos şi progresele medicinei cosmice te fac, însă, să zbori fără să te gândeşti la riscuri”, spune cosmonautul, care remarcă şi că primele zboruri sovietice s-au făcut fără a se şti nimic despre centurile de radiaţii ale Pământului şi efectele lor, la anumite altitudini. S-a observat doar că Titov avea, periodic, inexplicabile stări de rău. Cosmonauţii abordau, însă, misiunile în calitate de soldaţi – Prunariu nici măcar nu a luat în seamă că i s-au scos nu doar amigdalele, ci şi toate măselele cariate – pentru a evita riscul unor posibile dureri în spaţiu. „Noroc cu stomatologia modernă că arăt frumos”, zâmbeşte acum.

Cu gravitaţie, fără gravitaţie

Încă de la primele ieşiri în spaţiu, cosmonauţii au relatat că simţeau dintr-odată o nevoie acută de a auzi ciripitul păsărilor (chiar primeau la ei astfel de înregistrări, pe benzi de magnetofon) şi îşi dădeau seama cât le lipsea liniştea psihică pe care le-o dă verdele ierbii, în mijlocul „negrului de smoală al spaţiului”, după expresia lui Prunariu, care a simţit el însuşi o mare uşurare atunci când a atins Pământul, la întoarcere. „Răul

cosmic provocat de imponderabilitate apare oricând, asupra oricui. Se accentuează, treptat, din primele ore, şi ține 2-3 zile. Sângele vine puternic spre creier, ai dureri de cap şi tensiune puternică, în timp ce la picioare simți frig, fiindcă nu-ți mai sunt alimentate cu sânge”. Cosmonautul trebuia să se împingă mereu cu creştetul spre pereți, pentru că simțea cum capul parcă i se desprindea de gât. „Din ziua a patra – a cincea intri într-o primă fază de adaptare. Dacă zbori pentru durată scurtă, tocmai atunci trebuie să revii pe Pământ, şi urmează alt disconfort major. Jos, sângele e atras din nou de gravitație, nu mai alimentează corespunzător creierul şi, dacă nu stai la orizontală, îți pierzi cunoştința. Picioarele îți sunt ca de vată şi nu te ascultă, cazi jos imediat. Ai şi mari probleme de orientare: eu, cum întorceam puțin capul, aveam impresia că se răstoarnă pământul cu mine”. Scoşi din capsulă, Prunariu şi colegul lui, Popov, au fost întinşi pe şezlonguri. „A trebuit să stăm aşa, pur şi simplu, aproape o oră, apoi am mers susținuți de subsuori, timp de câteva ore. Cei de la naveta spațială pe care îi vedeați cum coboară frumos pe scară după ce aterizează o fac în imagini transmise după două ore, în care ei stătuseră întinşi în navetă, cu nişte costume speciale care le strâng puternic picioarele, ca să forțeze sângele să vină în partea superioară a corpului. După circa 11 zile revii la normal”, spune Prunariu, adăugând că există şi transformări ireversibile produse în organism în urma imponderabilității, în funcție de specificul fiecărui cosmonaut.

„Fără ventilator, te sufoci”

În „sejurul” său în cosmos, avea ca „pat” un sac de dormit fixat pe tavan. La un moment dat, s-a trezit transpirat leoarcă, îşi aminteşte. „Nu ştiam ce se petrece cu mine, eram amețit complet. I-am trezit pe colegii mei, să le spun ce se

întâmplă – orice situație deosebită trebuia comunicată. Comandantul principal a aprins lumina, m-a văzut cu broboane de transpirație și galben. S-a uitat la mine, apoi în jur, și-mi zice: «Am uitat o chestie». A luat un ventilator mic, l-a pus la un metru de mine și, după ce acela a început să miște aerul, am adormit fără nici o problemă. În spațiul cosmic, nu există ventilație. Locul meu era într-o zonă neventilată, iar bioxidul de carbon pe care l-am respirat se acumulase în zona căilor mele de respirație. Îmi respiram deci același bioxid de carbon, pentru că el nu se amestecă cu aerul, dacă nu e forțat. Nici aerul cald nu se amestecă cu cel rece, din cauza lipsei de gravitație, iar lângă unele aparate care degajă căldură sunt 80 de grade, iar alături pot fi 20 de grade", ne mai spune cosmonautul.

„Ştiam că eu eram alesul"

În presa vremii, a creat emoție relatarea momentului în care Dumitru Prunariu și Dumitru Dediu, cei doi candidați care se pregătiseră cot la cot 3 ani în „orășelul cosmonauților" din URSS, au aflat cine va pleca în misiune, cu două zile înainte de zbor. „Asta știe lumea", ne dezvăluie Prunariu. „Am avut calificativele maxime pe perioada pregătirii și decizia se luase la nivel guvernamental cu luni înainte. Când am fost repartizați pe echipaje, în noiembrie-decembrie 1980, se știa cine urma să zboare din partea rușilor, care aveau o regulă nescrisă a rotației. Era clar că acel cosmonaut care era repartizat cu acel rus în echipaj făcea parte din echipajul principal. Doar anunțul pentru presă s-a făcut cu două zile înainte. Practic, și transmisiunea oficială a informației că e un român în spațiul cosmic s-a făcut după ce am efectuat o rotație completă în jurul Pământului și partea tehnică sovietică s-a convins că zborul nu e compromis – fiindcă au fost în trecut și avarii, și atunci informația de presă se construia altfel".

Morții dinainte de Gagarin n-au fost cosmonauți

Prunariu neagă legendele că înainte de Gagarin ar mai fi fost şi alți „pionieri” care au murit. „Nu. Primul trimis în cosmos a fost Iuri Gagarin. Înainte de el a murit un candidat cosmonaut, Bondarenko, ars în barocameră, în mediu de oxigen, în urma unui scurtcircuit, în timpul unui test pe perioadă mai lungă. Au fost aleşi candidați din rândul piloților de avioane, pentru testarea diferitelor faze ale solicitării organismului uman – şi au făcut centrifugă până au leşinat, au sărit cu paraşuta de la 12.000 m fără oxigen, deci duşi la limita de rezistență a organismului, pentru teste care să fundamenteze măsurile pe care urma să le ia medicina cosmică pentru cosmonauți. Au mai fost eşecuri, e adevărat. Dar singurul lucru (nu spun om) care a fost trimis, cu o lună şi ceva înainte să zboare Gagarin în cosmos, a fost un manechin, care a zburat în jurul Pământului. S-a testat funcționarea efectivă a rachetei, apoi a fost lansat Gagarin”.

Primul urmaş, peste 20 de ani

Cosmonautul român crede că, cel mai devreme, un urmaş al său ar putea apărea peste 20 de ani. „România poate să dea sute de cosmonauți, problema e criza de lansatoare. Naveta spațială americană nu mai zboară, s-a terminat perioada de garanție, şi, pentru un număr de ani, americanii zboară în spațiul cosmic cu nave ruseşti. În perioada în care am zburat eu, nimeni nu s-ar fi gândit, că din competiția aceea, se va ajunge la o colaborare atât de strânsă. O altă națiune care are posibilitatea să trimită oameni în spațiul cosmic, şi a făcut-o deja, este China. Principala problemă a unui program spațial e, atunci, în primul rând politică, apoi economică. În momentul de față, singura noastră şansă ar fi în cadrul Agenției Spațiale Europene, unde,

ca membrii plini, din ianuarie, avem dreptul. Ultima selecţie s-a încheiat acolo în 2009: din 8.400 de candidaţi au fost aleşi 6. Aceştia urmează un curs de pregătire complet şi stau la coadă după alte detaşamente selecţionate, care sunt trimise la bordul staţiei cosmice internaţionale. Cei selecţionaţi în 2009 încep să zboare după 10-12-15 ani. Rândul Europei la câte un cosmonaut la bordul navelor ruseşti nu vine des. Dacă România participă la o selecţie peste 3-5 ani, un eventual candidat cosmonaut român ar avea şansa să zboare peste vreo 20 de ani".

De ce nu mai merge omul pe Lună

„Peste un deceniu, citind aceste rânduri, oamenii vor zîmbi cu îngăduinţă, zicându-şi că autorii scriau în 1982 despre acei semeni ai lor care de-abia îşi părăsiseră leagănul". Aşa îşi imagina viitorul astronautul român, în cartea sa *Cinci minute după cosmos*. De atunci „cucerirea spaţiului" a bătut pasul pe loc. Dacă în 1981 Prunariu a fost al 103-lea om în cosmos, în 2011 nu există mai mult de 540 în toată lumea. Ritmul a încetinit şi pentru că oamenii au observat că acesta e un mod frumos de a cheltui sume uriaşe de bani, fără un feed-back economic. Aşa ne explică Prunariu de ce nu se mai merge pe Lună. „Fiecare program spaţial are un început, o dezvoltare şi o finalitate, pentru care se acordă un buget. Programul Apollo a vizat trimiterea primelor oameni pe Lună şi colectarea de mostre lunare. S-a încheiat. Următorul program pe care americanii l-au considerat prioritar şi care a fost – cât s-a putut – bugetat a fost «Naveta spaţială». NASA alocă anual cam 18 miliarde de dolari pentru cosmosul civil, pe lângă cele 20-21 miliarde pentru cosmosul militar de la bugetul SUA. Aşa că pe lângă programele largi de cercetare, se poate dezvolta câte un singur program major – Apollo, de altfel, a înghiţit mult mai mult

decât s-a planificat inițial și nu existau fonduri pentru un program lunar paralel cu «Naveta spațială». Deocamdată, din cauza crizei economice și a bugetelor limitate, reluarea acestui program de zbor spre Lună va fi amânată probabil încă cel puțin 10-15 ani" – dă din nou termene cosmonautul.

„Aselenizarea n-a fost trucată"

Prunariu nu dă crezare scenariilor conform cărora banii pentru programul Apollo au ajuns de fapt în altă parte, iar aselenizarea a fost un film de Hollywood. „E greu să truchezi. S-au făcut multe simulări la sol, în deșert, în zone asemănătoare cu Luna. S-au făcut filmări, probabil unele au ieșit în presă și de atunci au început interpretările. Dar nu înseamnă că omul n-a ajuns pe Lună. Eu i-am cunoscut pe jumătate din astronauții care au ajuns pe Lună și am discutat cu ei. Patru nu mai sunt în viață, restul sunt încă în viață. Programul lunar a mers și au fost. Și rușii au avut program de zbor pe Lună cu oameni, au avut program de rachetă specializată, dar au avut o serie de eșecuri. În afară de aceasta, programul american a fost mult mai puternic finanțat – acesta a fost și scopul lui: președintele Kennedy, când a anunțat demararea programului «Om pe lună», a spus că va oferi atâta finanțare încât nici o altă națiune să nu poată să-i ajungă. Era nevoie de un succes american după toate succesele rusești: primul satelit, primul om în cosmos, prima femeie în spațiul cosmic, primul laborator spațial și altele, au fost premiere rusești. Și atunci, americanii au vrut un program-șoc care să schimbe imaginea lumii asupra lor". (Totuși, argumentul cu filmările unor simulări ale aselenizării mai mult pune pe gânduri – ce logică științifică ar fi putut avea asemenea simulări cu trucaje de tip cinematografic?)

Nu-i e ruşine de comunism

Realizările cosmonauţilor erau prezentate în presa comunistă a vremii în termenii propagandei ideologice. Cosmosul era locul ideal, în care „omul nou" ajungea, aşa cum societatea trebuia să ajungă în comunism. Prunariu mai povestea cum era obligat de „protocol" să pună poza lui Ceauşescu la vedere în complexul orbital, aşa cum cărţile despre misiunea sa erau pline de mesaje pentru partid. Nu-i place, însă, să fie considerat părtaş al propagandei comuniste. „Numai puţin! Exprimarea «a fi folosit în propagandă comunistă» mi se pare inoportună. Fiecare ţară se laudă cu ce face, indiferent în ce perioadă istorică trăieşte. Ne lăudăm că Ştefan cel Mare i-a bătut pe turci, e o realizare deosebită a acelei perioade. Ne lăudăm că Herman Oberth, care a trăit pe teritoriul României, a fost primul care a calculat de la A la Z racheta cosmică. Este o propagandă a Imperiului Austro-Ungar – că a trăit atunci în Imperiul Austro-Ungar? Eu am fost al 103-lea cosmonaut din lume. Trebuia să mă închid undeva şi să spun «e perioadă comunistă, să nu ne lăudăm acum»? Aceea a fost perioada istorică prin care am trecut şi s-au promovat valorile româneşti din perioada de atunci. Haideţi să vedem ce valori putem promova acum, în societatea aceasta. Agenţia Spaţială Română supravieţuieşte şi se integrează întrun context european. Dacă se va schimba societatea peste 50 de ani, o să ne acuzăm: «uite cu ce s-au lăudat ăia, erau alţii»?"

„Un ofiţer care a făcut ceva deosebit"

Pe Prunariu toată lumea vrea să îl vadă. „E un model de care toţi avem nevoie", îi declară directorul Bibliotecii, Octavian Sachelarie. „Reprezintă unitatea dintre cosmos şi realitatea zilnică. Prin el, cosmosul e aici cu noi", îi spune şi

prof. Florea Stan. L-am întrebat cum se vede el însuşi, fiind uneori tratat ca un superman. „Ca un om care, fiind ofiţer în armata română şi inginer de aviaţie, a realizat un lucru deosebit. În acel context istoric am putut să îmi pun în valoare nişte calităţi şi am ajuns să reprezint România în spaţiul cosmic”. „În experimentele făcute în spaţiu eu eram cobaiul”, mai recunoaşte, cu modestie.

24 octombrie 2011

O căţărare pe ploaie, în Piatra Craiului

■ ***Am însoțit doi vechi prieteni ai muntelui, la un antrenament „de dezmorțire”, pe câteva trasee cunoscute***

Pentru o zi de vară am ales o escapadă în Piatra Craiului, la limita dintre turismul montan, adică simpla mişcare, şi alpinism, adică sport. I-am avut ca ghizi pe alpinistul şi speologul Noni Burcea din Mioveni – care nu mai fusese de mulți ani pe acolo, aşa încât n-a mai găsit de la început direcția cea bună –, şi pe colegul său din Codlea, Dorin Suciu. Am urcat împreună pe muchia Coțofenii, intrând în Brâul de Jos – undeva în extremitatea sudică a acestuia. Inițial voiam să mergem spre Valea Podurilor, dar am ratat locul de unde se făcea, pe firul văii, la stânga. Traseul e, şi aşa, spectaculos: pe Brâul de Jos am urcat şi pe zăpadă, apoi pe pietre netede, până în Brâul de Mijloc. Ne-a prins o ploaie zdravănă, dar am continuat să urcăm, marginea unei alte limbi de omăt gros de 1 m, pe care apa totuşi nu-l topea. Am ajuns sus, la grota „La ulcior”, apoi am coborât, ocolind muntele pe Brâul de Mijloc – un traseu cu multe urcuşuri şi coborâşuri abrupte, deşi nu ajunge până la culmea masivului. În coborâre, am făcut în întregime Traseul Anghelide, până la Valea Vlăduşca, pe care ne-am întors la baza muntelui. Nici n-am băgat de seamă când au trecut 10 ore, sus pe munte.

Primul obstacol pe care trebuie să-l treci, ca montaniard, cel puţin dacă faci expediţii de o zi, îl reprezintă trezitul de dimineaţă. Plecarea de la Mioveni a fost la 4.30, aşa că, pentru cineva care venea de la Piteşti, ziua începea mult mai devreme. Te întrebi, la început, dacă chiar va merita să te trezeşti când toţi ceilalţi dorm. În plus, pentru un tonus cât de cât adecvat, trebuie să faci şi niţică mişcare în zilele de dinainte, şi nu poţi şti dacă n-ai întrecut cumva măsura – rezultatul e, oricum, că te ridici din pat ceva mai greu. Ca om de munte, cu experienţă, Noni Burcea ştie unde să se uite cum va fi vremea. Preferă site-ul windguru, unde află prognoza actualizată la fiecare 3 ore, cu direcţia vântului şi cantitatea de precipitaţii – acurateţea e probată şi în ţară şi în străinătate (mai consultă totuşi şi site-ul freemeteo). Se anunţa ploaie, dar după ora 12, de aceea ne-am grăbit să ajungem devreme. „Câteodată, totuşi, nu se potriveşte, că, în fond, e o prognoză făcută pe calculator" – spune Noni, trăgând cu ochiul în zare, cu speranţă: „E aşa frumos când e senin!" La ora şapte fără câteva minute ajungem la Cabana Plaiul Foii – nume, de fapt, doar convenţional. „Acum 40 de ani, când eram elev şi ne aducea profesorul aici, nu exista decât o stână. A devenit un adevărat sătuc" – comentează priveliştea împânzită de cabane, căbănuţe şi vile răsărite în vale. La fix soseşte şi celălalt coleg, apoi la 7.20 pornim în sus, fără alte pregătiri.

Se începe cu pauze

Apucăm pe undeva, din dreptul parcării, direct spre pădurea din faţă şi ajungem pe un soi de drum forestier lin, pe lângă firul unui mic torent. Cei doi vechi prieteni încep să depene amintiri, nebăgând în seamă schimbarea de decor – pentru ei una obişnuită, dar pentru cineva care merge rar pe munte, ra-

dicală: nu se poate reda în cuvinte senzaţia aerulului răcoros şi curat al unei dimineţi la munte – să zicem, ar fi ca şi cum ai face un duş permanent. Totul în jur se vede dintr-o dată mai clar, de parcă cineva ar fi umblat, ca la televizor, la culori şi la contrastul imaginii. La însoţitori am putut observa dintr-o dată o calitate în plus faţă de oamenii obişnuiţi: picioarele lor sunt formate în aşa fel încât umblă pe coastă la fel de uşor cum s-ar plimba pe un bulevard. Sunt şi bine echipaţi – cu bocancii speciali ai montaniarzilor şi rucsacuri ca la carte – deşi spun că asta le e dotarea cea slabă, pe cea bună păstrând-o pentru expediţiile din afară. La o astfel de ieşire trebuie să ştii cum să începi. „Chiar un şef de Salvamont acum 4-5 ani mergea pe munte, când la un moment dat i s-a făcut rău., şi după câteva minute, a murit" – spune Noni Burcea, argumentând că nu e bine să forţezi organismul de la început: „Nu trebuie să pleci tare, cocoş", explică. Colegul Dorin îl confirmă: „Când merg cu unii care mă grăbesc, le zic: «Duceţi-vă, că din ritmul meu nu mă scoateţi! Dar să vedeţi că la locul de popas ajungem tot împreună. Şi eu, dacă plec, mă şi întorc, nu rămân pe acolo. Voi, nu se ştie....»", îmi povesteşte, într-una din multele pauze de la începutul suişului.

Baie în frunze

Cei doi oameni de munte se uită după toate urmele de capră, oaie sau câine, după care deduc diverse scenarii – stabilind ordini cronologice, în funcţie de cum arată fiecare contur. „Totuşi, umezeala pe jos nu e bună. E bine să prinzi uscat", hotărăşte Noni. La început, nu e nevoie să-ţi faci drum: deşi e parc natural, din pădure se taie – ba se lasă şi în urmă – o mulţime de resturi, pe panta de unde se cară buştenii. Destul de repede dispare semnalul pe Orange. Amândoi sunt însă, nu întâmplăor, în reţeaua Cosmote (care funcţionează în multe locuri înalte), iar unul are în plus şi o cartelă Vodafone. Pe poteca

în zig-zag întâlneşti din loc în loc brazi sau fagi căzuți în cale. Trunchiurile mari, fără coajă, sunt alunecoase. Cei doi trec însă peste ele fără efort, găsind câte un ciot, ca sprijin pentru mână ori picior. Tufişurile şi lăstarii plouați ne udă din ce în ce mai mult pe măsură ce urcăm, iar trecerile se îngustează. „Baie în regulă" – vorba lui Noni. După câtva timp, apare însă îndoiala: noi voiam să mergem spre Valea Podurilor, iar pentru asta trebuia să dăm întâi în Poiana Coțofenei. Luați cu vorba, n-am ocolit spre stânga, după firul apei, ci ne-au derutat urmele forestierilor. Mai sus am dat totuşi de marcaje cu mumii de pietre, dar nu ştiam dacă ele duc tot spre Poiana Coțofenei sau spre Brâul de Jos. După repriza de bălăceală în frunziş, începi să întrezăreşti printre brazi şi siluetele stâncilor – maiestuoase, înconjurate de nori şi străbătute încă, ici-acolo, de dâre albe de zăpadă. La 9.30, ajungem pe un tăpşan cu loc de belvedere: în jos e Valea Vlăduşca, iar mai în față, se văd Tămaşul mic, Tămaşul mare şi, acoperit de norii înalți, e impresionantul Iezer-Păpuşa – numai doar un mic petec întunecat, brăzdat cu dungi de zăpadă, îl dau de gol, dincolo de albul norilor care îl ascunde, cât e de mare. Facem cu toții poze – iar Noni Burcea îşi etalează cunoştințele de fotograf peisagist. Îi dă locului şi o denumire: „La Anghelide" – după numele unui cunoscut cățărător, mort în 1975, chiar în aceşti munți, pe care el îi iubise şi îi cunoscuse ca nimeni altul.

În stânga, în dreapta

Începem deja să realizăm că drumul ne-a dus în Brâul de jos – deşi cei doi cunoscători sunt încă nesiguri de cărare. „E călcat, oricum", se linişteşte Noni – dar expresia devine improprie, fiindcă se folosesc tot mai mult mâinile pentru a avansa. „Înainte, şcoala alpinistului se făcea întâi pe văi, abia apoi pe stâncă", mă încurajează Dorin, adăugând că „de asta e

frumos aici, pe vale: mergi ba în stânga, ba în dreapta". Într-adevăr, drumul duce, oricum, în sus, iar curând urmează să apară stânca. Înainte, nu scap ocazia de a fotografia clopoţeii violeţi din râpe. Acolo unde se termină poteca, cei doi găsesc pe hartă: „Deci aici e un capăt al Brâului de Jos". Apoi mă lămuresc (oarecum): „Suntem pe muchia Coţofenei, şi trebuie să dăm în traseul Anghelide". Întâi, însă, ne aşezăm la masă, pe la 10.40. E doar o primă gustare – unul din ei nici nu mâncase de dimineaţă. La acea altitudine, fiecare dumicat parcă e meritat pe deplin de organism. Surpriza e însă că alpiniştii au venit şi cu... prăjituri pentru desert. Se servesc, galanţi unul pe altul, „ca să facă şi alţii burtă". „Ce consumi aici, ardem în următorii metri" – mă lămureşte Noni. După masă, o ia fiecare într-o parte, analizând variantele de urmat: pe muchii, treceri şi fire. „Se vede o potecuţă aici", strigă în final Dorin, explicându-mi iarăşi: „Asta e frumuseţea muntelui: mergi ba pe o potecă, ba pe alta."

Suiş pe zăpadă

Pentru că n-a mai fost de mult nici el, Noni verifică traseul la fiecare pas. „Măi, e enervant: parcă nu urcam sus, ci trebuia să dăm pe un tăpşan, apoi şi ocoleam!" „Ba, uite intrarea", răspunde Dorin, văzând ceva la un moment dat – iar doi recunosc într-un final „poarta de pietre" de care „spune şi în carte"(?!). Chiar dacă mai găsim din loc în loc momâi din pietre, emoţiile rămân: „Tot e cam mult jnepeniş, şi nu era aşa". Găsim totuşi o cărare, chiar şi prin acel jnepeniş, şi ajungem pe o scoacă (termen care înseamnă o mică vale, aproape verticală, pe care se scurg apele de pe versanţi). Acolo se păstrează încă zăpada, iar temperatura mai scăzută face ca abia acum să înflorească liliacul sălbatic. Norii sunt deja în dreptul nostru sau chiar sub noi, în timp ce cabana unde am lăsat maşina se vede foarte mică, scăldată de soare, undeva departe. Sus însă, totul e

cenuşiu, şi ne cuprinde o ceață care sporeşte şi mai mult umezeala. Acum începem sportul. Urcarea se face cu o priză pe zăpada murdară şi întărită, cealaltă, pe piatra de alături. „Dacă aluneci aici, nu te mai opreşti", avertizează Noni, care are şi el însuşi probleme: „Nu mai am şpagatul de acum 30 de ani". Totuşi, cei doi o iau repede înainte, şi nu e plăcut să te grăbeşti să te ţii după cineva, acolo. Uneori, ajungi în puncte unde nu mai ai de ce să te ţii, şi toate pietrele din jur se mişcă. Trebuie să pipăi totul în jur, înainte de a improviza ceva.

În ploaie, pe culmi

În continuare, trebuie să urcăm în dreapta, unde cei doi caută poteca – unul din pasajele ce duc la Brâul de Mijloc. Când ajung la perete, Noni mă avertizează că urmează o porțiune delicată: „E o față plană, mai spălată. N-ai de ce să te ții, decât dacă o iei pe marginea ei", explică. Iar Dorin începe cu sfaturile: „Trebuie să ai trei puncte de sprijin, niciodată două", şi Noni completează: „Cel mai bun căţărător e cel mai lent. Cine se pripeşte nu e pentru asta, nu e căţărător". În fine, după ce reuşesc şi trecem de porţiunea netedă, dăm într-o potecă mai uşoară, „relativ circulată", pe care, suind-o, ajungem la un alt excelent loc de belvedere – doar că nu se poate vedea nimic din cauza ceţii. „Aici, suntem paralel cu Anghelide", e ferm convins Noni. La 11.30, începe să pice (se vede că prognoza meteo a fost destul de exactă). Ne punem pelerinele, nu mai pot nota, şi ascund camera. La început, ploaia este slabă, dar se întețeşte cu timpul, până devine torenţială. Pelerina apără doar partea de sus a corpului, iar rucsacul e apărat de o folie de plastic – totuşi, picioarele „se murează", în următoarele ore. Nu mai contează deci cât au udat jnepenişurile din lateral: eşti oricum într-o baie prelungită, doar că temperatura plăcută şi efortul fac totul suportabil. Intrăm în Brâul de Mijloc şi ajungem pe o altă

scoacă, tot cu zăpadă – perfect rezistentă la ploaie. Sus de tot, după un urcuş continuu (pauze n-am mai făcut de la masă) ai impresia că eşti chiar pe coasta masivului – însă e doar o iluzie, din cauza vizibilităţii reduse. Totuşi, e un loc de trecere peste munte – se vede asta din faptul că pe acolo ne trec prin faţă trei porumbei în viteză. „Ce e, mă, cu voi pe aici? Aici e de corbi!” – se miră şi Noni. Păsările, aparent fragile, sunt capabile însă de zboruri lungi, tocmai purtaţi de curenţii de la astfel de înălţimi.

Pe urmele caprelor negre

Deşi urci întruna, ai mereu senzaţia că vârful muntelui se îndepărtează de tine, ca o Fata Morgana. „Piatra Craiului ascunde un mister, are mai multe niveluri şi, dacă vrei să vezi mai departe, trebuie să treci mereu dincolo” – după cum a observat şi Noni. Dacă tot am ajuns atât de sus, am mers, în ciuda ploii, şi până la micuţa grotă „La ulcior”, aflată sub buza coamei, în lateral. Acolo sunt mereu doi pumni de apă pură, scursă din stâncă şi adunată într-o mică cavitate – cel puţin pe ploaie, toţi pereţii din grotă sunt umezi şi alunecoşi, iar din tavan picură. Nu stăm deloc şi mergem mai departe. Dar nu tot în sus, ci imediat coborâm ca într-un hău. Totul e ud şi alunecă, iar pe cei de dinaintea ta îi vezi ca şi cum te-ai uita în jos de pe un bloc înalt, niţel înclinat, ca un Turn din Pisa – pe care trebuie să cobori din balcon în balcon. Ai două variante: direct în jos, pe piatra alunecoasă, sau mai pe ocolite, pe iarba la fel de alunecoasă. Aleg smocurile de iarbă, pline de excremente de capră, minunându-mă de siguranţa picioarelor acelor animale. Când de uiţi în jos, vezi doar hăul şi un singur loc unde ai putea pune, cu greutate, un picior, gândindu-te că va fi ultimul loc până unde mai poţi coborî, după care vei rămne suspendat, cât vei putea rezista aşa, suficient de concentrat. E aproape un miracol cum, după fiecare pas, ochii descoperă încă un punct

unde ai putea întinde piciorul – care iarăşi ți se pare ultimul. Totuşi, în acest fel, din aproape în aproape, reuşeşti să cobori, pe nesimțite, fără a cuprinde niciodată cu ochii întregul traseul. Apoi uitându-te de jos, te miri cum de ai putut trece – parcă te-ai fi transformat într-o capră sălbatică, pentru puțină vreme.

Anghelide, prezent pretutindeni

După prima râpă, coborâm pe o pantă mai accesibilă, dar prin bolovănişuri, unde trebuie mers grupat, „ca să nu ne dăm cu pietre în cap", cum atenționează Noni, iar aici e greu să te ții de cei doi alpinişti antrenați. Cu timpul îți dai seama că, pentru a ține pasul trebuie, să nu mai fii atent la ce vorbesc ghizii. Aceştia au avantajul că ştiu drumul – pe când mie mi se pare, la prima vedere, o hoinăreală: coboară când mi se pare că ar trebui să urce, apoi iarăşi urcă, în loc să coboare. La un moment dat, ajungând pe un vârf de stâncă, stau pe gânduri, pentru că nu văd nimic în vale – or, priveliştea le-ar fi fost de cel mai mare ajutor pentru alegerea drumului. Identifică în final traseul Anghelide, apoi se concentrează mai mult la mine, dându-mi sfaturi. În Canionul Anghelide – un loc strâmt cât să încapi cu rucsacul între doi pereți verticali, pe care turna cu găleata –, nici nu mai conta apa şiroindă pe pietrele unde te aşezai cu fundul: fiindcă nu puteai trece decât aşezându-te tacticos şi căutând prizele cele mai bune (în acest sport nu e loc de greşeli, şi trebuie ca fiecare mişcare să fie corectă). Aveam şi mâna stângă puțin scrântită (făcusem drumul Piteşti-Mioveni pe bicicletă, şi încasasem o căzătură, din cauza unui şofer grăbit, pe întuneric) – dar noroc că nu era nevoie ca prizele să fie prea puternice ci, panta fiind mare, chiar şi o mică agățare de ceva fix ajuta. În anumite locuri din canion, Noni îmi aşază chiar piciorul cu mâna şi îmi spune pe care parte s-o iau – când, aparent, existau două variante. La unele treceri, aprobă ceea ce deja

descoperisem: te poţi ţine şi de altceva decât pietre. „În alpinism, se spune că, dacă sunt măcar 40 de fire de iarbă, e o priză bună – de parcă cineva ar sta să le numere”. Traseul Anghelide trece prin mai multe astfel de locuri înguste sau „porţi”, şi pe lângă o stâncă verticală care seamnănă cu... un anumit organ – despre care, desigur, s-a spus că ar fi „al lui Anghelide”, încă de pe când ilustrul alpinist trăia, şi care, după unii, ar atesta existenţa, pe aceste meleaguri, a unui străvechi cult falic! Pe la 13.40, când stă ploaia (după patru ore!), ne găsim aproape de locul „La portiţă” (după alţii, „Poarta mare”), unde ne oprim să facem poze cu cerul senin albastru, „ca să pară că e din altă zi”. Ne aşezăm la cea de a doua masă, pentru eliberarea rucsacurilor. Încă tot nu e semnal – suntem între stânci – dar Dorin prinde ceva pe Vodafone (semnalul Orange va reveni abia în vale). Mâncăm încet, până la 14.25, şi ne schimbăm tricourile ude. „S-a revanşat Dumnezeu pentru ploaie cu un soare aşa frumos”, discută cei doi, care dezbat apoi soarta regretatului Anghelide. „A murit fericit”, zice unul. „De unde ştii, când s-a izbit de stânci...?”, răspunde celălalt. Înainte să plecăm, găsim şi un bilet pus undeva în stâncă, într-o eprubetă cu dop, de cineva care a scris data când a trecut pe acolo: anul trecut.

Peisajul din urmă pare ireal

La 14.50, plecăm din nou spre vale, pe o râpă cu bolovani albi, amestecaţi cu noroiul negru. Pe pietrele mari se vedeau alte excremente de capre negre, atât de multe, încât ai fi zis că sunt de la oi – o oaie însă, oricât de acrobată, nu ar fi avut ce căuta pe-acolo... Alpiniştii sunt uimiţi şi de schimbările de peisaj faţă de turele trecute – se întrebau ce fel de ploaie puternică a putut disloca atâtea sute de tone de pietre, adâncind aşa mult „scoaca”. La fel ca la urcare, capătul coborâşului îţi dă senzaţia

de „Fata Morgana”: ore bune nu vezi decât alte şi alte văi, cu aceiaşi brazi, coborând parcă la nesfârşit. Când ajungi jos, la canton, şi îţi speli bocancii într-un pârîiaş, parcă nu-ţi vine să crezi pe unde ai fost: văile uriaşe, în care te pierdeai, arată de jos ca nişte mici pete sau punctuleţe. De altfel, întregul munte pare doar un decor vertical, pus, ca într-un trucaj, în spatele pădurii. Priveliştea are ceva magic, de aceea faci poze fără număr, de parcă ai încerca să iei cumva totul cu tine – fiindcă, dacă ai vedea aceeaşi imagine pe Internet, fotografiată de alţii, n-ar fi deloc acelaşi lucru. Ajungem în parcarea cabanei pe la ora 17 şi, după ce ne schimbăm, începe o altă ploaie, exact la timp, cât să ne facă să urcăm mai repede în maşini, încetând discuţia, şi să ne luăm un rămas bun mai simplu. Plecăm deci de la Plaiul Foii la 17.20. Ajuns acasă, îţi revine în minte îndoiala de dimineaţă: da, într-adevăr, trebuia să te scoli neapărat, căci nu puteai rata o asemenea ieşire. Următoarele zile parcă nu te mai sperii deloc de ploi – ţi se par un fleac, faţă de potopul de pe munte –, apoi înţelegi şi dependenţa celor care fac astfel de ieşiri regulat, şi chiar mai dificil: îţi lucrează corpul complet, de la picioare, la muşchii coastelor, până la buricele degetelor pe care le simţi mai tari, totul, într-un mod pe care nu-l poţi echivala cu nici un fel de antrenament în oraş...

13 iunie 2013

Nostalgiile şi tristeţile unui avenar

■ ***Speologul Noni Burcea a explorat împreună cu colegii din clubul pe care l-a înființat la Mioveni o peşteră adâncă de 540 m ■ „Am făcut toată viața speologie pe banii mei” ■ Speologia de verticală e cel mai dificil sport din lume – un alpinism pe întuneric ■ În unele puțuri cascada îți cade după ceafă şi n-ai cum s-o eviți – iar apa are, vara şi iarna, 4-5 grade ■ El şi-a pierdut în subteran unul dintre cei mai buni discipoli ■ „L-am auzit cum s-a izbit de perete”***

La 55 de ani, Ion (Noni) Burcea din Mioveni e cel mai longeviv, dar şi cel mai activ speolog din județul Argeş. Nu e un om de ştiință, ci doar pasionat de explorare, practicând mai ales latura de sport a speologiei – iar unii cercetători din Bucureşti se bazează pe observațiile sale, chiar apelând la el când trebuie să scoată cineva lilieci din locurile greu accesibile. După multe decenii de aventură în munți, pasiunea îi e la fel ca la început, ba chiar mai vie – iar între timp a devenit o adevărată enciclopedie în materie de peşteri şi munți.

Pasiunea pentru speologie a plecat de la cea pentru munte, fiindcă „trebuie să fii om de munte, ca să ajungi la intrarea peşterilor, în munți” – ne explică. Iar dragostea de munte i-a fost insuflată, ca elev, de un profesor care, când ducea copiii la munte, le spunea: *Vedeți traseul acela? E pentru cei*

experimentați! „Când auzeam asta, abia așteptam să câștig și eu experiență.”

Începuturile unei iubiri

Așa că a devenit tobă de cărți de alpinism – și acum are, în deplasări, monografii trase la xerox, despre fiecare traseu – deși constată că deja „nu se mai folosesc monografiile, ci apar hărți făcute prin satelit”. Mai târziu, ca lucrător la Dacia, se ruga mereu de șefi să-l învoiască vinerea, ca să prindă o zi în plus pe munte, iar azi nu-i înțelege deloc pe tinerii dedicați complet carierei – chiar îi sfătuiește: „banii se caută la a doua vârstă, tinerețea nu trebuie pierdută alergând după ei”. „E mare lucru, când ești tânăr, să ai și o pasiune. Mie, să-mi fi dat de patru ori salariul, dar să nu fi mers pe munte, n-aș fi vrut. Și nu-mi pare deloc rău acum”. Împreună cu câțiva apropiați, și-a făcut un club, numit „Speo-Alpin Piatra Craiului”, care, cu timpul, a ajuns să se ocupe doar de speologie, fiindcă „pe măsură ce-ți plac peșterile, te contaminezi și-ți cumperi și echipamente”. A apărut deci un club de speologie: *Norbert Casteret*, după numele ilustrului francez, pionier al ramurii. Tot el a condus, timp de 3-4 ani (până în 2002), centrul județean Salva Speo al Consiliului Județean, având 16 oameni pregătiți de intervenții în cazul accidentelor în peșteri, unde aspetul financiar erau ignorat – practic, cerea doar câte ceva pentru echipamente, fără salariu. „Toată viața am făcut speologie pe banii mei, pentru sufletul meu”. Și-a împărtășit pasiunea și tinerilor pe care i-a pregătit în cadrul clubului. „Unii nu erau în stare să coboare, alții erau mai pregătiți. Dar nu poți să chemi pe cine vrei. Și nici nu faci speologi bătând din palme. Trebuie doi-trei ani de antrenamente, la dificultăți diferite, dar acum nu se mai face nicăieri în țară o formare de genul acesta. Mai există prin Ardeal niște cluburi, dar care fac doar munte, nu speologie. Nu mai

vine nimeni la 18 ani să se mai mozolească prin peşteri, mai ales fără bani. Tinerii de azi caută maşini bune.” Îi e deci ciudă că nu toți îi înțeleg crezul. „Unii fac pe munte poze cu râpe care să înfioare, cu nori negri, ca să arate că muntele e rău. Dar eu îl văd foarte blând.” Având în sânge microbul muntelui, iubeşte muzica folk, cea care se poate cânta pe munte, cu chitara – iar, ca orice montaniard, respinge manelele. Evident, şi-a inițiat şi fiul, încă de la trei ani, în ale muntelui. „Câte înjurături nu mi-o fi tras… eu îl păcăleam că e o minge în vârf! Cred că i-a prins bine în viață, şi acum abia mă țin după el, pe munții din Spania – unde e mutat.

Cu vârsta, găseşti tot mai greu camarazi

Tot el îi însuflețeşte şi pe confrații de aceeaşi vârstă, cărora le propune mereu câte un traseu nou. „Trec anii bă, da’ nu-mi pare rău, că am făcut ce m-a tăiat capul. Am călătorit. Şi parcă abia acum am început muntele: vreau să mai merg şi colo şi colo. La 20 de ani credeam că la 50 o să vin la cabană să fac poze – mi se părea că la 50 de ani eşti terminat. Dar uite că facem tot trasee grele, de 12 ore, dus-întors. Viața poate părea lungă, dar e scurtă. Mai avem vreo 10 ani de zdrăvenie – să sperăm, 15, dar oricum, limitați. Aşa că hai să facem acu’, cât mai suntem zdraveni, trasee delicate, că din alea marcate mai facem noi şi după. Doamne fereşte de o fractură la o anumită vârstă – oasele nu mai sunt ca la tinerețe –, şi mai ales o fractură pe aici! Şi, pe de altă parte, nu mai găseşti nici trupă, să mergi.” Problema crescândă a unui om cu o asemenea pasiune este singurătatea: „oamenii se ocupă prea mult de copii, iar tinerii de 20 de ani îmi zic: «Ce, vrei până în vârf, eşti nebun?» – au glumele lor. E greu să mai găseşti pe cineva cu spiritul tău”. Aşa că e certat uneori de cei care îl văd singur în munți, pe trasee dificile: „Să ştiți că nu-i bine să mergeți singur!” „Serios?

Dar, din câţi am învăţat eu în ale muntelui, uite că la bătrâneţe n-am cu cine să merg! Am doar prieteni leneşi”. Iar despre „speologii care s-au boşorogit” observă că „mai fac doar speologie orizontală: vor să stea, la o ţigară, o oră-două, în peşteră, apoi, seara, la grătar”. Pentru el, pasiunea e pe primul loc. „Eu decalez pomana lui mama, dar expediţiile astea nu le amân, fiindcă ele sunt lucrurile care contează.” Cu toată experienţa, repetarea traseelor rămâne esenţială. „La bătrâneţe, distanţele parcă se reduc, în memorie, şi, dacă nu-ţi mai actualizezi amintirile, începi să mai confunzi traseele, le amesteci de se fac varză în cap”. Speologii care au acum 70 de ani, mergeau, înainte de 1989, „câte 170 într-un vagon, la peşterile din toată ţara”, pe când acum „abia dacă mai sunt unul-doi să facă asta”. Când se mai întâlneşte însă cu vechii colegi, pe care îi găseşte pe Facebook, îşi aduc aminte, la un pahar-două, de Avenul din Grind şi de celelalte peşteri. „Poate şi asta înseamnă «veşnica pomenire»: să rememorezi de zeci de ori ce a fost…”

Cel mai bun elev, mort în subteran

Nu-i plac însă toate amintirile. Acceptă cu greu să vorbească despre cel mai bun discipol al său, Cornel Rotaru, care a murit în timpul unei astfel de expediţii în subteran: „N-are rost să mai pomenim de prostiile făcute în trecut. Tânărul respectiv lucra la Uzină, şi era din satul Vişina, spre Bucureşti. „Lucram la Grind, ceea ce era crunt şi pentru noi. Culmea, era ultima noastră intrare, când scoteam materialele din ultimul puţ, după ce se lucrase acolo două săptămâni. El, fiind cel mai bun cobora primul, iar, la coborâre, coarda se prinde într-o carabină, apoi în perete. Dar, fără să vadă, şi-a scos coarda din carabină. De asta speologia de verticală e, după mine, cel mai dificil sport, fiindcă e un alpinism pe întuneric: nu vezi peretele,

şi trebuie să-ţi luminezi totul cu frontala. El n-a fost pe fază – cârligul rămăsese deasupra puţului şi s-a dus cu coarda... Eram la puţul de 48 şi l-am auzit cum s-a izbit de perete. Celălalt băiat care era cu el avea 18 ani şi era disperat. Abia l-am scos afară – i-am zis că n-a murit – deşi era un puţ de 39 de metri şi nu puteai să scapi, să rămâi întreg, la distanţa asta. Opt zile a durat să-l scoatem afară de la -300 m, speologi din toată ţara. Noroc că a fost dincoace de un loc strâmt, care e pe la -320. Şi-aşa un medic legist ne zicea: «Lăsaţi-l acolo!» Eu m-am încăpăţânat şi am zis că am face de râs speologia românească. Cornel avea 19 ani, venise la speologie la 17 ani şi era invidiat de toţi ceilalţi băieţi din generaţia lui, care şi-ar fi dorit să se descurce la fel ca el. Când am sunat la Institutul de Speologie, mi-au zis: «Ce te miri, Noni? Ăla care are multă încredere o păţeşte». El era şi orfan, tătăl lui murise tot după o căzătură. De atunci, n-am mai făcut deloc explorări acolo.”

17 ore pe întuneric, zilnic

Clubul Norbert Casteret din Colibaşi a contribuit la realizarea hărţilor mai multor peşteri din zonă, pentru Institutul de Speologie din Bucureşti. „În ţară există circa 12.000 de peşteri – care merită acest nume, având minimum 6 m. Dar 60% au între 6 şi 10 m, aşa că arată ca un fel de găuri, n-ai ce să vezi la ele. Vreo 1.000-1.500 sunt totuşi peşteri frumoase şi avene (peşteri verticale) interesante.” Pasionatul din Mioveni a fost în majoritatea. Totuşi, de departe, „marea explorare” a sa a fost cea a Avenului de sub Vârful Grind (2.200 m, în Piatra Craiului), „ încheiată pe 8 august 1993. Speologii argeşeni din clubul său au avut atunci o contribuţie deosebită, alături de alţi pasionaţi din ţară, fiind vorba de cel mai adânc aven cunoscut pe atunci la nivel naţional (830 m) – e vorba de o succesiune de puţuri verticale, de 830 m, cu o diferenţă de nivel totală de 540

m, ce a stârnit interesul multor aventurieri. Anul acesta se gândeşte chiar să aniverseze cei 20 de ani de la explorare – oricum, mai trece din când în când pe la refugiul din gura Avenului, încă destul de îngrijit. A lăsat acolo chiar şi un mesaj, spunând: „Eu am pus suflet aici. Puneți şi voi!”, iar unii turişti îl ascultă, cărând până jos gunoiul pe care îl mai găsesc pe acolo. „Inițial, la Aven, lucra un club din Ploieşti, Hades, care se ocupa de 7-8 ani. Am auzit şi noi şi am zis: «venim aici», mai ales că era în județul nostru – nu ştiu cât ne-au crezut. Am refăcut refugiul de la intrare – o căsuță indispensabilă pentru noi: unii lucram la căsuță, alții în subteran”. Ține minte mai ales cât de grea a fost intrarea: „Era acolo un bolovan mare, care se mişca. Și, ca să pătrund, a trebuit să mă bag pe sub el…” În total, „a făcut Grindul” cu trei generații de pasionați, el fiind printre ultimii „dinozauri din ’93”. Pe atunci, în anii ’90, speologia se făcea cu corturi grele din doc, cărate în spate – şi care dimineața aveau încă 3 kg în plus, de la umezeală –, plus echipamentele mai grele, iar, neavând maşină, făceau mulți kilometri pe jos, pe drumul forestier, cu zecile de kilograme în spate. Cărau inclusiv lămpi de carbid, pe care azi nu le mai foloseşte nimeni, şi baterii de lanternă R20, care țineau doar o jumătate de oră – față de lanternele cu leduri care țin acum zi şi noapte. O singură intrare dus-întors dura 17 ore, iar „în unele puțuri, îți cădea cascada după ceafă şi n-aveai cum s-o eviți, deşi apa are 4 – 5 grade, vară-iarnă”. Evident, nu puteau fi evitate peripețiile. „De exemplu, unuia nu-i mai mergea frontala: nu făcea decât, aşa, un punct mic, deci nu mai vedea nimic şi nu mai putea folosi coardele. Noroc că era un moldovean foarte calm! Nici nu ştiu cum a ieşit dintr-un puț de 50 de metri, fără coardă. Mi-a zis că a pipăit cu mâna tot peretele pe care s-a cățărat. Și acum îl mai întreb: «Cum e, ai lumină?»“ Regretă mai ales că din toată aventura le-au rămas doar câteva poze – pun asta tot pe seama „blestemului Grindului”. „Degeaba am cărat

atâta Zenitul, că, la câte făceam, să mai stăm de poze era ca şi cum ai fluiera în biserică”, îşi dă totuşi seama Noni Burcea.

18 iunie 2013

Hobby studenţesc: colorează pereţi noaptea

■ ***Joker, cel mai bun graffer din Piteşti, e vânat de oamenii legii***

Graffiti, o formă de artă specifică aglomerărilor urbane, a pătruns tot mai mult, în ultimii ani, şi în oraşele de provincie. Pasionaţii acestei arte fac uneori *tour*-uri prin mai multe oraşe ale ţării, în care ţin să îşi lase operele. În Piteşti, de pildă, există mai multe desene ce aparţin unor grafferi din Bucureşti sau din alte oraşe mai îndepărtate (cum ar fi Constanţa), ori din străinătate (de exemplu, Franţa). Maestrul grafferilor din Piteşti este Alin Florin Pârvulescu, pentru cunoscuţi şi iniţiaţi, Joker, cu care am discutat despre pasiunea desenatului pe ziduri.

Litere şi figuri ciudate

Spre deosebire de alţi grafferi mai celebri decât el, cum ar fi Ciubi, al cărui desen suprarealist „Pisica pătrată”, reluat în multe variante pe ziduri sau ca *stickere* (abţibilduri ori postere), este foarte apreciat în Bucureşti, grafferul piteştean desenează rar figuri şi personaje. Nu e mulţumit cum îi ies expresiile feţelor – ne explică artistul – aşa că se rezumă la grafica literelor: „Nu că ar fi mai simple, dar asta îmi place mai mult”. În afară de *battle*-uri (dueluri între doi grafferi care fac desene pe o aceeaşi temă, apoi le postează pe un site, spre a fi votate),

tema invariabilă a desenelor sale este propriul supranume de artist, pretext de infinite variații grafice şi jocuri de culoare. „De fapt, graffiti asta înseamnă: să-ți scrii numele”, rezumă el. Se numeşte Joker fiindcă, pur şi simplu, i-a plăcut acest nume când era mic. „Pe urmă, am văzut că *dau* mai mulți cu *tag*-ul acesta şi am *dat* cu Jok”, spune el, în limbajul specific. Acum are două tag-uri: Jok si Noxe – Noxe nu înseamnă nimic, dar îi plac literele şi e un tag pe care nu-l mai are nimeni din România.

Desenul în spațiul public se face repede

Oricine îşi dă seama de la început că, pentru a discuta cu grafferii, trebuie să cunoşti măcar denumirile principalelor opere pe care ei le pictează, sau le *dau* – pentru a rămîne în termenii lor. Astfel, tag-ul este semnătura stilizată a autorului, prezentă alături de toate desenele sale, iar uneori şi singură. Un *throw-up* este o pictură simplă, terminată rapid, chiar şi în 2 – 3 minute, de către cei cu experiență. Un *bomb* este un desen, în general pe bază de litere, ceva mai complicat, dar şi el terminat relativ repede. *Piesa* este un desen complicat, cu multe culori, la care se lucrează mai mult. Dacă mai mulți grafferi desenează cot la cot, rezultatul se numeşte *producție*. Aici mai intervine o distincție importantă: spre deosebire de graffurile „mai legale”, tipurile *throw-up* şi *bomb* sunt exclusiv desene *vandal*, adică pe domeniul public, „prin Centru, pe blocuri, clădiri, pe unde se ia lumea de tine”. Desenele *vandal* au şi o tehnică specială, ce necesită capsuri (căpăcele de spray) care „să sufle cât mai gros, ca să umple repede literele, să nu dureze mult”, ni se mai dezvăluie. Şi *piesele* pot fi *vandal*, dar „e mai greu să dai o *piesă* la stradă, e dificil de desenat, fiindcă la o *piesă* se stă cam o oră, minimum o jumătate de oră, ca să iasă bine. În Centru este multă poliție şi te rişti aiurea, îți trebuie mult tupeu să te duci să dai *piesă*”, crede Joker, care nu se mai simte totuşi atras de genul

vandal: „Am dat înainte ca să-mi fac un renume, dar m-am lăsat, şi acum îmi place mai degrabă să desenez *chill*, fără să mă deranjeze cineva, şi să dau ceva frumos”. În plus, e nemulţumit de faptul că puţine din operele lui vechi au mai rămas pe zidurile oraşului, şi îi pare rău de munca lui: „În general, zugrăveşte lumea peste ele cu lavabilă”. În schimb, tag-urile simple sunt mai uşor de desenat oriunde, deşi nici ele nu sunt uşor de lăsat în zonele centrale. „Mergeam cam când se întuneca, evitam orice contact cu lumea, nu voiam să fiu văzut, aşteptam până nu mai era nimeni pe stradă, şi atunci le dădeam. Eram mereu cu cineva, singur nu desenez niciodată, nu îmi place. Nu neapărat să stea de şase, ci mai mult să-mi ţină de urât”.

Opere, în mai multe oraşe

Joker împlineşte 20 de ani peste trei luni, trece în anul II la Arhitectură, în Bucureşti, şi acum stă în Piteşti doar în timpul vacanţei. În prezent, are în oraş peste o sută de tag-uri în toate zonele, peste 10 *piese*, 8 *bomb*-uri şi 5 *throw-up*-uri. În Bucureşti, nu are până acum tag-uri, că „nu cunoaşte prea bine oraşul şi nu umblă noaptea”, dar a *dat* peste 20 de *piese* de anul trecut, din octombrie, de când e student. De asemenea, în Braşov sau în Ploieşti pot fi găsite desene de-ale lui. În timp ce în Bucureşti, unde lucrează, pentru concursuri, panouri-producţii, alături de grafferi mai experimentaţi, încă nu s-a impus şi nu îndrăzneşte să coloreze decât la fundaluri, în Piteşti lucrările lui sunt considerate capodopere. Ultimul lui desen este o *producţie* cu încă doi grafferi din Bucureşti, pe unul din pilonii de la autostradă. Partea lui, cu textul *Noxe*, îi este şi imagine-avatar pe Messenger, considerând-o cea mai reprezentativă de până acum.

Grafferi, în fiecare cartier

L-am găsit, zilele trecute, pe Joker printre rollerii din Skatepark, unde, cu mâinile murdare de vopsea, dădea lecţii de graffiti unui grup de copii strânşi în jurul lui, lângă o rampă. Şi ei aveau câteva desene la activ, şi îl urmăreau atent, pentru a-şi îmbunătăţi stilul. „De când eram mic şi mă duceam la mare cu ai mei, mă uitam după graffurile din Bucureşti, de pe vremea aceea, şi îmi plăceau mult. M-am apucat şi eu de desenat graffiti acum nouă ani, şi am învăţat singur. Primii patru ani am făcut desenele doar pe hârtii, iar de cinci ani, şi pe ziduri. Depinde de fiecare în cât timp învaţă, în funcţie de cât de pasionat este, cât munceşte şi dacă are acces la Internet. Eu, când m-am apucat, nu aveam internet, iar alţi grafferi nu mai existau în Piteşti. Acum există, dar sunt pe la început, şi îi mai învăţ eu câte ceva. Sunt câţiva cam prin fiecare cartier, în special copii, între 12 şi 15 ani, care fac şi ei ce pot", ne-a povestit el. De altfel, în Piteşti s-a făcut graffiti într-un cadru organizat numai o dată, în urmă cu un an, pe un zid de lângă Spitalul Bălcescu, cu un grup de elevi de la Liceul de Artă, mulţi dintre ei, la primul desen de acest gen. Un al doilea moment va avea loc chiar în septembrie, sub forma unui concurs organizat, în Centru, la care vor participa şi Joker împreună cu câţiva prieteni din Bucureşti. Şi el a terminat Liceul de Artă, profilul Arhitectură, dar nu crede că asta l-a ajutat prea mult în ce face. „Te ajută doar la combinarea culorilor, dar la stilul literelor, nu. Totul e să ai imaginaţie şi mult exerciţiu. E adevărat totuşi că studenţii la Arhitectură şi la chestii care ţin de artă fac în general desene ca lumea", admite el.

O face şi pe bani

Acest hobby presupune costuri. Pe lângă hainele care sunt murdărite deseori de vaporii de vopsea, greu de luat, un spray costă între 14 şi 25 lei, dacă e luat din Bucureşti, sau mai scump, în Piteşti, unde se găsesc doar la hipermarketuri. „Copiii de aici folosesc în general sprayuri auto, care sunt mai ieftine – 25 lei la 400 ml sau 30 lei şi ceva, la 600 ml. Vopseaua asta de multe ori curge pe zid şi e mai greu de desenat cu ea”. Pentru un desen complex, ai nevoie şi de şapte culori diferite. Ca să termine ultimul desen *Noxe* de la autostradă, a avut nevoie de „cinci-şase sprayuri şi două-trei ore de lucru, cu pauze, fără stres”, ne mai spune. Uneori, din graffiti se scot şi bani, chiar şi în provincie. „Am făcut şi eu desene la comandă. Se plăteşte în funcție de suprafață şi de ce trebuie făcut, totul ee negociabil. Pentru o fațadă de 60 mp de la o plajă din Budeasa, la care am lucrat mai multe persoane, am primit vopseaua şi 14 milioane, acum trei ani. Aveam un coleg în clasă care colabora cu unul care picta biserici şi lucruri de genul ăsta, a văzut un anunț în ziar, m-a întrebat dacă mă bag şi am mai luat doi colegi. Am desenat întâi cu markere liniile, apoi am dat cu sprayurile”. Joker nu e deranjat dacă e privit la lucru, dar îi displac două tipuri de „spectatori”: cei care îi şutesc sprayurile şi cei în uniformă, care, în loc să-i aprecieze opera, o consideră o contravenție.

Prins în 2008

Se plânge, de altfel, că treaba stă „cam nasol” cu polițiştii. „Toată poliția din Piteşti are boală pe mine. Cei de la Comunitară, care mă cunosc de când m-au prins, se uită urât, iar alții vorbesc că, dacă îl prindem, nu-ştiu-ce”. A primit două amenzi – una în Piteşti şi una în Bucureşti. Dar nu a plătit-o

decât pe cea din Piteşti, în iulie 2008 (de la Poliţia Comunitară), 100 de lei. „Am apărut în mai multe ziare, ca să-şi facă reclamă cei de la Comunitară că, vai Doamne, ce au făcut... Şi la secţia din Calea Bucureşti am văzut că toţi erau veseli şi rânjeau la mine când m-au prins. A venit şi şeful lor acolo repede, a început să vorbească urât şi ţipa la noi. Eram eu şi cu încă doi prieteni care nu desenau. Amenda am luat-o eu”. În pedeapsă a intrat şi ştergerea desenelor proprii, cu mâna lui. „Cei de la poliţie au zis că nu-mi mai dau amenda dacă mă duc să şterg la ele. Mi-au dat termen o săptămînă să le şterg, şi atunci eram şi cu Bacul. Am şters câteva, pe toate nu aveam cum. Dar pe urmă m-am trezit că mi-a venit amenda. Am vrut s-o plătesc, dar mi-a plătit-o taică-meu, şi mi-a zis să mă potolesc”. Părinţii ştiau, de altfel, că face graffiti încă de când şi-a luat primul spray, şi îi cunosc şi tagul. „Mă mai întreabă taică-meu pe stradă: «Ăsta e făcut de tine?» Eu: «Da.» Şi zice că nu sunt sănătos la cap şi să mă potolesc, să n-am probleme. A văzut şi ziarul, i l-au arătat la serviciu, la Dacia, nişte colegi de birou şi a venit cu el acasă, să mi-l arate, că nu ştia că m-a prins Poliţia”, povesteşte Alin.

Urmărit noaptea de poliţişti

Nu a fost singura lui întâlnire cu poliţiştii. „Acum două luni, mergeam noaptea pe stradă şi, fără să fac nimic, au mers după mine, de pe Teilor până în Trivale, cu o maşină fără însemnele Poliţiei. M-am suit în taxi, să plec acasă, dar ne-au dat jos la control. S-au pus cu maşina în faţa taxiului, s-a dat unul jos, a venit la uşă şi a început să facă urât, că aveam vopsea la mine. În maşină era unul care mă ştia. După ce ne-a dat jos din taxi, a mai venit un Logan şi au mai chemat o maşină de la Jandarmerie. Comunitarii începuseră să facă figuri, că suntem de ăia de mâzgălesc pereţii şi pe unde am dat. Aveam cameră

foto la mine şi m-au pus să le arăt pozele – mai eram cu doi băieţi din Bucureşti, şi au început cu întrebări că de unde ne cunoaştem, ce caută ei pe aici. Nu avea ce să bată la ochi, decât că aveam ghiozdane în spate şi mergeam la ora aia pe stradă. Eu mă îmbrac şi aşa, mai larg, şi poliţia se uită ciudat la mine. Prietenii mei au zis că vin la mine acasă să deseneze în garaj, dar până la urmă, unul din ei a început să se ţigănească cu poliţiştii, că tot ne iritau". Joker nu le-a spus niciodată poliţiştilor că graffiti e o artă. „Le-am zis de tag-uri în declaraţie, dar nu ştiau ce sunt acelea. N-am spus altceva, că cine ştie ce bătaie ne mai luam! Şi aşa, am mai fost ameninţat de cineva din Poliţie că o să fiu bătut dacă mă mai prinde o dată – că amenda o plătesc părinţii şi poate nu au bani, aşa că mai bine mă duc nu ştiu unde şi mă rup cu bătaia. Poliţia din Piteşti mi se pare sub orice critică, sunt îngâmfaţi", spune studentul, care lucrează ca în filmele de acţiune, cu ochii în patru.

„Nu-mi plac mâzgălelile"

Spre norocul lui, se poate desfăşura mai mult la Bucureşti: „Acolo sunt multe clădiri abandonate, unde poţi să desenezi fără probleme. Şi nici nu se ia lumea de tine, că este obişnuită. Am *dat* pe gardul de la o fabrică din zona Băneasa, o fostă fabrică de lapte, şi au venit gardienii la noi. Ne-au întrebat ce facem, s-au uitat puţin şi au plecat – lumea are altă mentalitate acolo". Deşi tânărul se consideră persecutat de poliţişti, pe de altă parte îi înţelege, pentru că nu e de acord cu grafferii care cred că desenele lor aduc întotdeauna o înfrumuseţare a zidurilor. „Nu zic că e frumos să vezi pe pereţi diferite tag-uri, dar măcar să ne dea şi nouă un spaţiu unde să nu ne ia poliţia, şi să nu avem treabă cu nimeni. Mie unuia mi se pare aiurea să vad un tag pe o casă proaspăt renovată sau pe

ceva care arată bine. Chiar şi pe zidurile vechi, depinde ce graffiti faci. Dacă sunt nişte mâzgăleli, sunt la fel de urâte”.

Adrenalină, la metrou

Încă înainte să fie prins, încerca să găsească locuri mai retrase, unde să deseneze fără să fie deranjat. „Mie, de fapt, nu mi-a plăcut genul de desene *vandal*, date la repezeală şi fără să iasă bine. Prefer desenul *dat* calm, să iasă ceva frumos”. Recunoaşte însă că graffiti-ul fără puţină adrenalină nu are farmec „şi, din când în când mai *dau* şi un *vandal*”. Cea mai mare adrenalină e „la stradale, la tren şi la metrou”, constată Alin, care ne-a povestit escapada pe care a avut-o la metrou, în urmă cu câteva luni. „Era un metrou care nu mai circula, şi era lăsat pe sub pământ. A fost panică şi acolo, că a trebuit să sar de pe peron pe linie şi să fug prin tunel”. Desigur, nu i-a fost teamă de trenuri, doar ştia ce face... „Am aşteptat să treacă metroul şi, după ce nu a mai fost lume pe peron şi nici pază, am sărit şi am fugit. Era ziua pe la prânz. Nu avea cum să vină trenul, că are un interval la care circulă. Şi n-a fost prea mare distanţa pe tunel. A durat cam o oră de aşteptat până am intrat, am mers cam 70 de metri prin el şi am am ajuns într-un loc mai larg. Am mai stat pe acolo până au mai trecut nişte metrouri şi abia după aceea am trecut liniile şi am ajuns în depou. Apoi m-am întors tot la staţie. Atunci a fost andrenalina mai mare, fiindcă nu ştiam ce ne aşteaptă pe peron”. A avut însă noroc: ieşirea lor din tunel a trecut neobservată chiar şi de camerele de supraveghere. „Nu prea erau oameni în staţie atunci, nici noi nu am mai stat să vedem câţi sunt pe peron. Am ieşit, ne-am băgat pe sub camere şi am fugit spre ieşire. Eram cu doi prieteni din Bucureşti, tot grafferi. Ei ştiau cum e treaba acolo şi cum se intră”, explică el.

Atras de gardurile din gări

În depou, desigur, nu a stat degeaba: „Am *dat* tag-uri pe acolo, iar pe vagon am *dat* desen”. Era vorba de o garnitură scoasă din uz, iar nemulţumirea lui e că metroul cu desenul pe care l-a pictat nu a ieşit niciodată în circulaţie de atunci, ci a rămas sub pământ,. Circulă însă alte garnituri desenate mai demult, când „era mai puţină pază, şi grafferii aveau timp în depou şi 4-5 ore”, suficient pentru un desen complet, *whole train*. Joker şi prietenii lui au mai desenat şi la „tren”, atât în Bucureşti, mai ales pe marfare, cât şi în Piteşti, inclusiv pe gardurile din zonă (*track side*, adică lângă şine – vizibile din trenuri). Se mai văd desenele lor la Gara Sud, pe stânga, în sensul spre Bucuresti, în zona Prundu şi în zona Nord, între Gară şi magazinul John. Ei visează însă la ziua când vor avea la dispoziţie din partea autorităţilor, mijloace de transport, pe care să le poată desena după voie, în legalitate.

3 septembrie 2009

Recent, Joker a reînceput să dea *desene în Piteşti, la fel de frumos colorate, dar mai mari.*

Cuprins